

Tyrimas „Lietuvos kaimo plėtros
2014–2020 m. programos
priemonės „LEADER programa“
įtaka skatinant socialinę įtrauktį,
skurdo mažinimą ir ekonominę
kaimo plėtrą 2014–2020 m.“

Kauno rajono VVG ir Kauno rajono
2016–2022 m. VPS atvejo studija

2021 m. birželio 9 d. (2021 m. birželio 30 d. redakcija)

TURINYS

SANTRUMPOS	3
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS	4
ĮVADAS	6
1 BENDRA INFORMACIJA APIE VPS IR VVG	7
2 LEADER PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMO IR PRIDĖTINĖS VERTĖS VIETOS LYGIU VERTINIMAS	11
2.1 LEADER METODO PRIDĖTINĖS VERTĖS VERTINIMAS.....	13
2.2 TERITORINIS PRINCIPAS.....	20
2.3 „IŠ APAČIOS Į VIRŠŲ“ PRINCIPAS	25
2.4 PARTNERYSTĖS PRINCIPAS	29
2.5 INOVACIJŲ PRINCIPAS	37
2.6 INTEGRUOTO POŽIŪRIO PRINCIPAS	41
2.7 TINKLAVEIKOS IR BENDRADARBIAVIMO PRINCIPAS	44
2.8 VIETOS FINANSAVIMO IR VALDYMO PRINCIPAS.....	51
3 VIETOS GYVENTOJŲ AKTYVINIMO VERTINIMAS	56
4 IŠVADOS IR PASIŪLYMAI LAIKOTARPIUI PO 2020 M.	64
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	71

SANTRUMPOS

BIVP	-	bendruomenės inicijuota vietos plėtra
KPP	-	Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa
M19 priemonė	-	Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programos priemonė „LEADER programa“
NMA	-	Nacionalinė mokėjimo agentūra
Programa	-	Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa
VPS	-	Vietos plėtros strategija
VVG	-	Vietos veiklos grupė
ŽŪM	-	Žemės ūkio ministerija

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

Lentelės

1 lentelė. Kauno r. VPS priemonės, veiklos sritys ir svarbiausi rodikliai.....	7
2 lentelė. Iki 2020 m. pabaigos patvirtintų ir baigtų vietos projektų skaičius pagal Kauno r. VPS priemonės ir veiklos sritis	8
3 lentelė. Iki 2020 m. pabaigos patvirtintų vietos projektų skaičius pagal ES kaimo plėtros politikos tikslines sritis VVG lygiu.....	10
4 lentelė. LEADER metodo įgyvendinimas Kauno r. VVG	12
5 lentelė. Teritorinio principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG	24
6 lentelė. LEADER metodo teritorinio principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG.....	25
7 lentelė. „Iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG.....	27
8 lentelė. „Iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG.....	28
9 lentelė. Kauno r. VVG valdybos posėdžių dalyvių struktūra.....	30
10 lentelė. Partnerystės principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG.....	35
11 lentelė. Partnerystės principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG	35
12 lentelė. Inovacijų principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG	40
13 lentelė. Inovacijų principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG	40
14 lentelė. Integruotumo principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG	43
15 lentelė. Integruotumo principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG	44
16 lentelė. Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG... 50	
17 lentelė. Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG.....	51
18 lentelė. Vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimas Kauno r. VVG.....	54
19 lentelė. Vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG	55
20 lentelė. Vietos gyventojų aktyvinimo veikslių rezultatyvumas Kauno r. VVG.....	62

Paveikslai

1 pav. Iki 2020 m. pabaigos patvirtintų vietos projektų pasiskirstymas pagal pareiškėjo atstovaujamą sektorių šalyje ir Kauno r. VVG.....	9
2 pav. Iki 2020 m. pabaigos patvirtintų vietos projektų finansavimo struktūra šalyje ir Kauno r. VVG. 10	
3 pav. Kauno r. VVG požiūris į LEADER metodu įgyvendinamų vietos projektų pridėtinę vertę lyginant su panašiais tiesiogiai KPP lėšomis finansuojamais projektais	14
4 pav. Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų požiūris į VVG teritorijoje vykdomų vietos projektų rezultatus ir poveikį gyvenimo sąlygoms kaime	15
5 pav. VVG požiūris į VVG teritorijoje vykdomų vietos projektų rezultatus ir poveikį vietos verslui, užimtumui ir inovacijoms.....	16
6 pav. LEADER metodo įtaka socialiniam kapitalui Lietuvoje ir Kauno r. VVG	17
7 pav. Kauno r. VVG narių požiūris į LEADER metodo naudą.....	19
8 pav. Vietos projektų skaičius Kauno r. VVG teritorijos seniūnijose.....	20
9 pav. Kauno r. VVG narių nuomonė dėl jų įtraukimo į gyventojų aktyvinimo veiklas.....	30
10 pav. Kauno r. VVG narių tarpusavio pasitikėjimas.....	32
11 pav. Kauno r. VVG narių nuomonė, kiek tenka paramos Kauno r. VVG nariams ar jų artimiesiems..	33
12 pav. Kauno r. VVG narių požiūris į su Kauno r. VVG nariais susijusių vietos projektų finansavimą..	33
13 pav. LEADER metodo įtaka partnerystei tarp skirtingų sektorių Kauno r. VVG.....	34
14 pav. Kauno r. VVG narių nuomonė apie VVG teritorijoje vykdomų vietos projektų ir VVG veiklos inovatyvumą.....	39
15 pav. VVG narių požiūris į integruoto principo aktualumą Kauno r. VVG teritorijoje.....	42
16 pav. VVG narių požiūris į Kauno r. VVG tinklaveiką ir bendradarbiavimą.....	47
17 pav. Kauno r. VVG požiūris į bendradarbiavimo projektus.....	48
18 pav. VVG narių požiūris į vietos finansavimo poreikį Kauno r. VVG teritorijoje	53
19 pav. Kauno r. VVG narių požiūris į VVG teritorijos gyventojų aktyvinimą.....	57
20 pav. Kauno r. VVG požiūris į vietos gyventojų aktyvinimo elektroninėmis priemonėmis efektyvumą	58

21 pav. Kauno r. VVG požiūris į vietos gyventojų aktyvinimo per renginius ir individualius kontaktus efektyvumą	59
22 pav. Kauno r. VVG požiūris į vietos gyventojų aktyvinimo per televiziją, spaudą ir skelbimų lentas efektyvumą	60
23 pav. Kauno r. VVG požiūris į Kauno r. VVG žinomumą ir vietos gyventojų aktyvumą	60
24 pav. Kauno r. VVG požiūris į Kauno r. VVG žinomumo ir vietos gyventojų aktyvumo pokyčius	61
25 pav. Kauno r. VVG požiūris į COVID-19 pandemijos ir karantino poveikį Kauno r. VVG gyventojų aktyvumui.....	62

Paaiškinimai

1 paaiškinimas. Sektorių interesų koncentracijos rodiklis priimant VVG sprendimus	31
---	----

IVADAS

Šiame dokumente pateikiama Kauno rajono VVG ir Kauno rajono 2016–2022 m. VPS (toliau – Kauno r. VPS) atvejo studija. Ši atvejo studija yra tyrimo „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „LEADER programa“ įtaka skatinant socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę kaimo plėtrą 2014–2020 m.“ dalis.

Atvejo studija parengta siekiant vietos lygiu įvertinti (1) LEADER principų įgyvendinimą ir pridėtinę vertę, (2) vietos gyventojų aktyvinimą, (3) VVG tinklaveiką ir bendradarbiavimą bei (4) VPS priemonių ir veiklos sričių įgyvendinimo rezultatyvumą, efektyvumą ir indėlį į Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programoje išskirtų tikslinių sričių įgyvendinimą.

Vertinamasis laikotarpis apima laikotarpį nuo VPS patvirtinimo dienos iki 2020 m. pabaigos.

Atvejo studija rengiama siekiant pateikti pasiūlymus dėl VPS turinio ir įgyvendinimo tobulinimo ir atsakyti į šiuos tyrimo klausimus:

Vertinimo aspektas	Vertinimo klausimai
LEADER principų įgyvendinimas ir pridėtinė vertė	(1.1.) Kiek VPS įgyvendinimo metu užtikrintas LEADER metodo taikymas pagal 7 jo principus („iš apačios į viršų“, teritorinės strategijos, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė, integruotos ir daugiasektorinės strategijos, tinklų veiklos, inovacijų ir bendradarbiavimo)? (3.1.) Ar parama, teikta taikant LEADER metodą, sukūrė papildomą pridėtinę vertę lyginant su parama, teikta pagal kitas Programos priemones įprastu būdu? Jeigu taip, tai kokiais aspektais (pvz., kuriant socialinį kapitalą ir (ar) stiprinant daugiapakopį valdymą, ir (ar) didesniais rezultatais ir poveikiu) ir kokie veiksmai ir (ar) įgyvendinti projektai tai lėmė?
Vietos gyventojų aktyvinimas	(1.1.4.) Ar VVG skyrė pakankamai dėmesio ir priemonių aktyvindamos vietos gyventojus ir ugdydamos savo bei potencialių pareiškėjų įgūdžius, žinias?
VVG tinklaveika ir bendradarbiavimas	(1.1.3.) Koku mastu VVG įsitraukė į tinklaveiką (įvertinti VVG dalyvavimą nacionalinėse ir tarptautinėse organizacijose, tinkluose ir pan.)?
VPS įgyvendinimo rezultatyvumas, efektyvumas ir indėlis į tikslinių sričių įgyvendinimą	(2.6.) Ką reikėtų pakeisti, supaprastinti siekiant padidinti teikiamos paramos veiksmingumą ir efektyvumą?
Išvados ir pasiūlymai laikotarpiui po 2020 m.	(4.1.) Ką ir kaip reikėtų tobulinti siekiant efektyvaus, ilgalaikio ir tvaraus poveikio skatinant bendruomenių inicijuotą vietos plėtrą? (4.2.) Ką ir kaip reikėtų tobulinti/keisti siekiant skatinti VVG teikti paramą efektyvioms, tvarioms intervencijoms, atsižvelgiant į BŽŪP po 2020 m. tikslus?

1 BENDRA INFORMACIJA APIE VPS IR VVG

Kauno r. VVG teritorija apima visą Kauno r. teritoriją, išskyrus Garliavos seniūniją. VVG sudaro 24 seniūnijos, kuriose 2021 m. pradžioje gyveno beveik 88 tūkst. gyventojų. Lyginant su 2014 m., Kauno r. VVG gyventojų padaugėjo 12 tūkstančių. Kauno r. VVG teritorija yra viena iš nedaugelio kaimo vietovių VVG, kuriose gyventojų skaičius nuo 2014 m. išaugo (santykinis gyventojų skaičiaus augimas yra vienas didžiausių lyginant su kitomis kaimo vietovių VVG).

Kauno r. VVG sudaro 56 nariai (3 fiziniai asmenys ir 53 juridiniai asmenys). VVG valdybą sudaro 11 narių. Kauno r. VVG taip pat yra sudaryta VPS įgyvendinimo stebėsenos grupė, kurią sudaro šeši nariai.

Kauno rajono 2016–2022 m. vietos plėtros strategija (toliau – Kauno r. VPS) buvo parengta 2015 m. ir patvirtinta 2016-05-17. VPS yra pagrindinis dokumentas, kuriuo remiantis vykdoma Kauno r. VVG teritorijos plėtra. Strategijoje yra numatyti du VPS prioritetai, penkios VPS priemonės ir septynios veiklos sritys. Visos priemonės ir veiklos sritys yra savarankiškos, t. y. neturinčios atitikmenų KPP (žr. 1 lentelė).

1) I prioritetas: Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas

- a. Priemonė: Parama svarbiausių vietos bendruomenės poreikių tenkinimui
 - i. veiklos sritis: Kaimo vietovei svarbių pastatų statyba ir atnaujinimas
 - ii. veiklos sritis: Viešųjų erdvių bei infrastruktūros atnaujinimas ir įrengimas
 - iii. veiklos sritis: Atnaujinančių energijos išteklių panaudojimo ar energijos efektyvumo didinimas
- b. Priemonė: Jaunimo įtraukimas į kaimo plėtros procesus
 - i. veiklos sritis: Jaunimo užimtumo skatinimas
 - ii. veiklos sritis: Infrastruktūros, reikalingos jaunimo užimtumui didinti, sukūrimas ir atnaujinimas
- c. Priemonė: „Partnerystės tinklo skatinimas vietos veiklos grupės teritorijoje

2) II prioritetas: Ekonominės veiklos įvairinimas ir paslaugų plėtra

- a. Priemonė: Verslo kūrimas ir plėtra
 - i. veiklos sritis: Ne žemės ūkio verslo kūrimas ir plėtra
 - ii. veiklos sritis: Socialinio verslo kūrimas ir plėtra
- b. Priemonė: Parama žemės ūkio produktų perdirbimui

Analizė atliekama VPS priemonių, kurios neturi veiklos sričių, ir veiklos sričių lygiu. Analizės objektas – 2 priemonės ir 7 veiklos sritys. Iš jų pagal 1 priemonę ir 5 veiklos sritis numatyta kurti naujas darbo vietas. Pagal VPS suplanuota paremti 62 vietos projektus ir sukurti 55 naujas darbo vietas. Vidutinė planuojama vietos projekto vertė – 59 361 Eur. Vidutinė planuojama vienos darbo vietos kaina – 66 916 Eur.

1 lentelė. Kauno r. VPS priemonės, veiklos sritys ir svarbiausi rodikliai

Tipas 1	VPS priemonės/ veiklos srities pavadinimas	Kodas	Vietos projektams įgyvendinti numatyta lėšų suma, Eur*	Siekiami paremti vietos projektų *	Siekiami sukurti naujų darbo vietų*
	Iš viso		3 680 390,00	62	55
	I prioritetas				
1	Parama svarbiausių vietos bendruomenės poreikių tenkinimui	LEADER-19.2-SAVA-5			
2	Kaimo vietovei svarbių pastatų statyba ir atnaujinimas	LEADER-19.2-SAVA-5.1	736 078,00	4	12

¹ 1 - priemonė, turinti veiklos sričių; 2 - veiklos sritis; 3 - priemonė, neturinti veiklos sričių.

Tipas 1	VPS priemonės/ veiklos srities pavadinimas	Kodas	Vietos projektams įgyvendinti numatyta lėšų suma, Eur*	Siekiami paremti vietos projektų *	Siekiami sukurti naujų darbo vietų*
2	Viešųjų erdvių bei infrastruktūros atnaujinimas ir įrengimas	LEADER-19.2-SAVA-5.2	552 059,00	6	-
2	Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ar energijos efektyvumo didinimas	LEADER-19.2-SAVA-5.3	184 019,00	2	3
1	Jaunimo įtraukimas į kaimo plėtros procesus	LEADER-19.2-SAVA-6			
2	Jaunimo užimtumo skatinimas	LEADER-19.2-SAVA-6.1	184 020,00	12	-
2	Infrastruktūros, reikalingos jaunimo užimtumui didinti, sukūrimas ir atnaujinimas	LEADER-19.2-SAVA-6.2	368 039,00	4	6
3	Partnerystės tinklo skatinimas vietos veiklos grupės teritorijoje	LEADER-19.2-SAVA-7	184 019,00	12	-
II prioritetas					
1	Verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-8			
2	Ne žemės ūkio verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-8.1	1 080 404,00	15	27
2	Socialinio verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-8.2	207 733,00	4	4
3	Parama žemės ūkio produktų perdirbimui	LEADER-19.2-SAVA-9	184 019,00	3	3

* Iki 2023 m. liepos 1 d.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Kauno r. VPS.

Nuo VPS įgyvendinimo pradžios iki 2020 m. pabaigos Kauno r. VVG buvo patvirtinti 47 vietos projektai (jiems patvirtinta paramos suma – 2 923 866,00 Eur arba 79 proc. visos pagal VPS numatytos sumos). Patvirtinti vietos projektai sudarė 3% visų Lietuvoje vykdomų vietos projektų. Iki 2021 m. balandžio 1 d. 16 vietos projektų buvo baigti įgyvendinti (15 projektų baigti įgyvendinti iki 2020 m. pabaigos, o 1 projektas – 2021 m.).

2 lentelė. Iki 2020 m. pabaigos patvirtintų ir baigtų vietos projektų skaičius pagal Kauno r. VPS priemones ir veiklos sritis

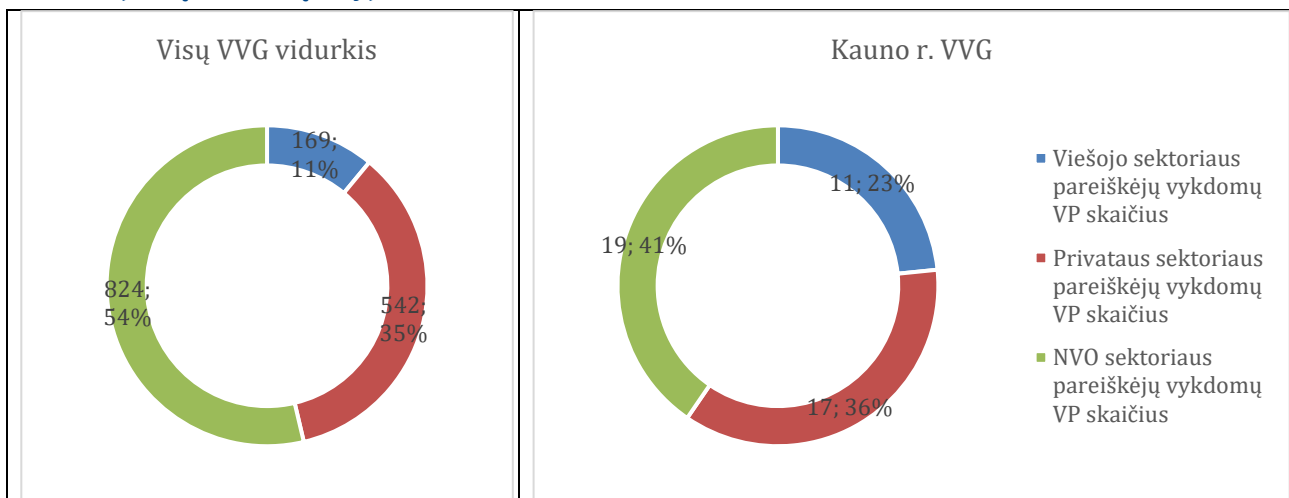
Tipas	VPS priemonės/ veiklos srities pavadinimas	Kodas	Patvirtinta paramos suma, Eur	Patvirtintų vietos projektų skaičius	Baigtų vietos projektų skaičius	Finansinis rezultatyvumas, proc.
Iš viso			2 923 866,00	47	16	79%
I prioritetas						
1	Parama svarbiausių vietos bendruomenės poreikių tenkinimui	LEADER-19.2-SAVA-5	-	-	-	-
2	Kaimo vietai svarbių pastatų statyba ir atnaujinimas	LEADER-19.2-SAVA-5.1	736 000,00	4	0	100%
2	Viešųjų erdvių bei infrastruktūros atnaujinimas ir įrengimas	LEADER-19.2-SAVA-5.2	341 629,00	4	2	62%
2	Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ar energijos efektyvumo didinimas	LEADER-19.2-SAVA-5.3	184 000,00	2	0	100%
1	Jaunimo įtraukimas į kaimo plėtros procesus	LEADER-19.2-SAVA-6	-	-	-	-
2	Jaunimo užimtumo skatinimas	LEADER-19.2-SAVA-6.1	125 115,00	10	6	68%
2	Infrastruktūros, reikalingos jaunimo užimtumui didinti, sukūrimas ir atnaujinimas	LEADER-19.2-SAVA-6.2	368 000,00	4	0	100%

Tipas	VPS priemonės/ veiklos srities pavadinimas	Kodas	Patvirtinta paramos suma, Eur	Patvirtintų vietos projektų skaičius	Baigtų vietos projektų skaičius	Finansinis rezultatyvumas, proc.
3	Partnerystės tinklo skatinimas vietos veiklos grupės teritorijoje	LEADER-19.2-SAVA-7	88 389,00	6	1	48%
II prioritetas						
1	Verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-8	-	-	-	-
2	Ne žemės ūkio verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-8.1	1 080 733,00	17	7	100%
2	Socialinio verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-8.2	0,00	0	0	0%
3	Parama žemės ūkio produktų perdirbimui	LEADER-19.2-SAVA-9	0,00	0	0	0%

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal NMA pateiktus duomenis.

Viešojo sektoriaus pareiškėjai vykdė 11 vietos projektų (23% visų Kauno r. VVG vietos projektų), privataus sektoriaus – 17 projektų (36%), o NVO sektoriaus pareiškėjai – 19 projektų (40%). Viešojo sektoriaus pareiškėjų vykdomų projektų dalis yra didesnė už visų VVG vidurkį, o NVO sektoriaus pareiškėjų vykdomų projektų – mažesnė už visų VVG vidurkį (54 proc.). Viešojo sektoriaus pareiškėjai (Kauno r. sav. administracija ir įvairios Kauno r. švietimo įstaigos) vykdo projektus, susijusius su švietimo įstaigų infrastruktūros atnaujinimu ir aplink jas esančių viešųjų erdvių sutvarkymu.

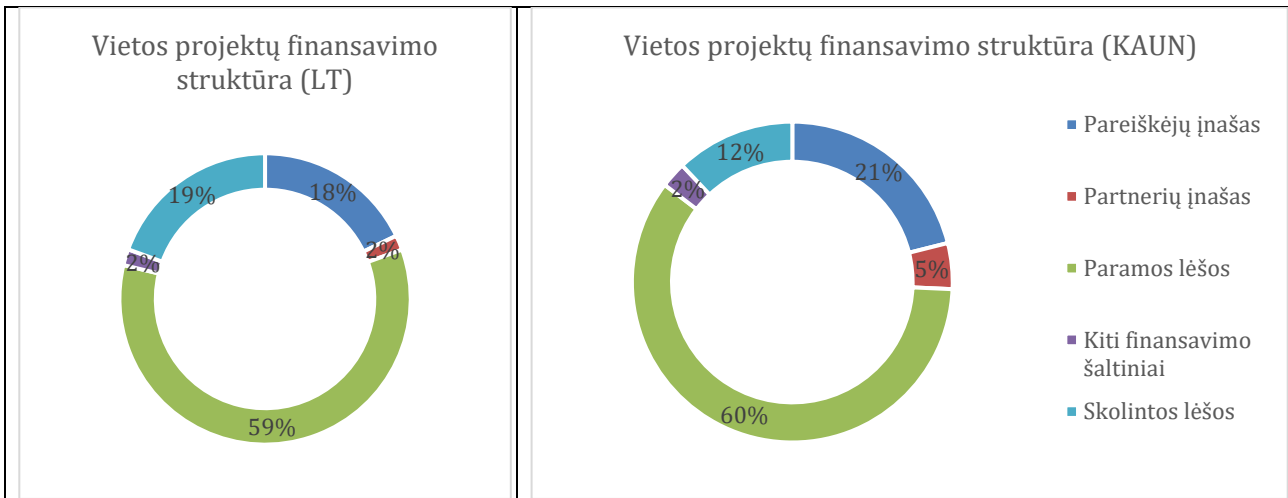
1 pav. Iki 2020 m. pabaigos patvirtintų vietos projektų pasiskirstymas pagal pareiškėjo atstovaujamą sektorių šalyje ir Kauno r. VVG

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal NMA pateiktus vietos projektų paraiškų duomenis.

Vietos projektų išlaidų suma pagal NMA pateiktus vietos projektų paraiškų duomenis siekė 4,7 mln. EUR (apie 6% visų vietos projektų išlaidų Lietuvoje). Paramos suma sudarė beveik 60% išlaidų sumos, pareiškėjų įnašas – 21%, skolintos lėšos – 12%, partnerių įnašas – 5%, o kiti finansavimo šaltiniai – 2%. Kauno r. VVG vietos projektai pasižymi mažesne skolintų lėšų dalimi bei didesniu projektų vykdytojų ir partnerių įnašo lyginamuoju svoriu, lyginant su visų VVG vidurkiu.

2 pav. Iki 2020 m. pabaigos patvirtintų vietos projektų finansavimo struktūra šalyje ir Kauno r. VVG

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal NMA pateiktus vietos projektų paraiškų duomenis

Kauno r. VPS numatyta prisidėti prie 5 iš 9 aktualių ES kaimo plėtros politikos tikslinių sričių (toliau – aktualios TS). Iki 2020 m. pabaigos buvo patvirtintų projektų pagal 4 tikslines sritis (nebuvo patvirtintų projektų pagal 3A tikslinę sritį). Kauno r. VVG patenka tarp tų VVG, kurios pasižymi didesne patvirtintų vietos projektų įvairove (vertinant pagal patvirtintų vietos projektų sąsają su aktualiomis TS).

3 lentelė. Iki 2020 m. pabaigos patvirtintų vietos projektų skaičius pagal ES kaimo plėtros politikos tikslines sritis VVG lygiu

VVG	Vietos projektų skaičius	1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C	TS skaičius
KAUN	47	6	-	-	-	-	2	17	22	-	4

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal NMA pateiktus duomenis.

2 LEADER PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMO IR PRIDĖTINĖS VERTĖS VIETOS LYGIU VERTINIMAS

LEADER programos projektai skiriasi nuo kitų projektų tuo, kad yra įgyvendinami remiantis septyniais principais, kurie vadinami LEADER metodu². Lietuvoje taikomi šie 7 LEADER principai:

- 1) teritorinis principas;
- 2) „iš apačios į viršų“ principas;
- 3) partnerystės principas;
- 4) inovacijų principas;
- 5) integruotumo principas;
- 6) tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas;
- 7) vietos finansavimo ir valdymo principas.

Siekiant įvertinti LEADER principų įgyvendinimą Kauno r. VVG atveju, buvo analizuojama, kaip 2016–2020 metais buvo įgyvendinami kiekvienam LEADER principui skirti veiksmai, kurie buvo numatyti VPS. Tuo tikslu buvo atlikta VPS ir VPS įgyvendinimo ataskaitų turinio analizė. VPS įgyvendinimo ataskaitose VVG teikė informaciją apie LEADER principų taikymą ir VVG veiksmus, susijusius su vietos gyventojų aktyvumu.

Papildomai buvo naudojami apklausų duomenys. Siekiant surinkti apibendrintą kiekybinę informaciją, atspindinčią visų VVG požiūrį ir situaciją, klausimai apie LEADER principų įgyvendinimą ir vietos gyventojų aktyvumą įtraukti į VVG narių ir VPS administracijų apklausos klausimynus. Buvo gauti 398 atsakymai į pirmąją apklausą (atsakė apie 16 proc. tikslinės grupės atstovų) ir 44 atsakymai į antrąją apklausą (atsakymų nepateikė 5 VVG). Rengiant apklausos anketą buvo atsižvelgta į aktualią akademinę ir taikomojo pobūdžio literatūrą (įskaitant Lietuvoje atliktus LEADER metodo vertinimus), teisės aktų reikalavimus, gerąją praktiką įgyvendinant LEADER principus, VPS rengimo instrukciją, VPS ir VPS įgyvendinimo ataskaitose pateiktą informaciją.

Siekiant sistemaiškai įvertinti LEADER metodo rezultatyvumą ir efektyvumą, buvo įvertinta, kaip buvo laikomasi kiekvieno principo atskirai ir visų principų bendrai (kaip sistemos). LEADER metodo vertinimas atliktas atsižvelgiant į Europos Komisijos rekomendacijas bei panašių vertinimų analizę. Prie kiekvieno principo aprašymo nurodyti konkretūs vertinimo kriterijai dviem aspektais: 1) rezultatyvumo ir 2) efektyvumo. Rezultatyvumas rodo, kaip VVG veikia ir pagal VPS finansuojami vietos plėtros projektai atitinka principui keliamus reikalavimus. Efektyvumas atspindi santykį tarp rezultato ir sąnaudų (pavyzdžiui, paramos lėšų, investicijų ir pan.).

Išanalizavus VPS ir VPS įgyvendinimo ataskaitas, apklausų metu gautą informaciją bei rezultatyvumo ir efektyvumo rodiklius, buvo parengtos išvados bei pasiūlymai.

Analizuojant LEADER metodo įgyvendinimą Kauno r. VVG teritorijoje, buvo apskaičiuotas LEADER metodo rezultatyvumo koeficientas, kurį sudaro visų jo septynių principų rezultatyvumo koeficientų vidurkis (žr. 4 lentelė). LEADER metodo įgyvendinimo koeficientas Kauno r. VVG lygus 0,76. Galima teigti, kad šis metodas yra įgyvendintas 76%.

Palyginus su Alytaus r. ir Šilutės r. VVG, Kauno r. VVG rezultatyviausiai išnaudojo LEADER metodo pranašumus (žr. 4 lentelė). Kauno r. VVG pasiekė geriausių rezultatų vietos finansavimo ir valdymo, partnerystės, „iš apačios į viršų“ bei teritorinio principų įgyvendinimo atvejais, tačiau ne taip gerai sekėsi su inovacijų ir integruotumo principais.

² ENRD, 2020a. Local partnerships: precious principles and concerns about the future. EU Rural Review: LEADER achievements, No.29. P.18. ENRD, 2020; European Commission Directorate-General for Agriculture and Rural Development Unit C.4. 2017. Guidelines. Evaluation of LEADER/CLLD. Brussels. P.78. ir kt.

4 lentelė. LEADER metodo įgyvendinimas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Kauno r. VVG rodiklių reikšmės	Alytaus r. VVG rodiklių reikšmės	Šilutės r. VVG rodiklių reikšmės
LEADER metodo įgyvendinimo rezultatyvumas ((P1)+(P2)+(P3)+(P4)+(P5)+(P6)+(P7))/7	0,76	0,60	0,52
(P1) Teritorinis principas	0,65	0,36	0,54
(P2) „Iš apačios į viršų“ principas	0,15	0,12	0,08
(P3) Partnerystės principas	0,91	0,67	0,74
(P4) Inovacijų principas	0,48	0,40	0,59
(P5) Integruotumo principas	0,37	0,42	0,74
(P6) Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas	1,00	1,20	0,45
(P7) Vietos finansavimo ir valdymo principas	1,72	1,06	0,49

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Pastebima, kad visi LEADER metodo principai Kauno r. VVG yra įgyvendinti gerai. Kiekvieno principo atveju yra nuveikta nemažai darbų, jie buvo atliekami sistemiškai ir reguliariai. Nežiūrint į tai, kad atskirų principų koeficientai svyruoja nuo 0,15 („iš apačios į viršų“ principo atveju) iki 1,72 (vietos finansavimo ir valdymo principo atveju), visi principai Kauno r. VVG teritorijoje buvo įgyvendinami gerai arba puikiai, o vietos plėtros procesas buvo vykdomas išnaudojant LEADER metodo pranašumus.

Didžiausią įtaką LEADER metodo indeksui Kauno r. VVG atveju turėjo itin geri rezultatai vietos finansavimo ir valdymo, partnerystės bei tinklaveikos ir bendradarbiavimo principų įgyvendinime. Nežiūrint į tai, kad pritraukti papildomo finansavimo iš privačių šaltinių (kaip partnerių), kurie padėtų projekto vykdytojui įgyvendinti vietos projektą, sekėsi sunkiai, tačiau partnerių lėšų iš viešojo finansavimo šaltinio struktūriškai buvo pritraukta beveik tris kartus daugiau nei nacionaliniu mastu. Prie to labai prisidėjo Kauno r. savivaldybės, kaip vietos projektų partnerio, didelis dėmesys vietos plėtrai. Be to, Kauno r. VVG teritorijoje vykdomi vietos projektai buvo aktyviau (beveik 1,5 karto) finansuojami iš vietos projektų metu gautų pajamų.

Svarbų indėlių geriams LEADER metodo įgyvendinimo rezultatams Kauno r. padarė vietos VVG aktyvus dalyvavimas tinklaveikoje bei darbas su teritoriniais ir tarptautiniais bendradarbiavimo projektais (rezultatyvumo koeficientas – 1,00). Tyrimo metu nustatyta, kad Kauno r. VVG nuosekliai ir aktyviai dalyvavo VVG ir vietos bendruomeninių organizacijų tinklaveikose, reguliariai dalijosi gerąja praktika su vietos gyventojais ar kitomis VVG, dirbo su užsienio partneriais iš Lenkijos ar kitų ES šalių narių. Be to, bendradarbiavimo projektams buvo gaunama paramos ir iš kitų paramos fondų ar finansavimo mechanizmų.

Taip pat svarbų indėlių geriams LEADER metodo įgyvendinimo rezultatams Kauno r. padarė partnerystės principo įgyvendinimas (rezultatyvumo koeficientas – 0,91). Nustatyta, jog VVG tinkamai įtraukė tris sektorius į VVG valdybą bei stebėsenos grupę. Kauno r. VVG narių sąrašė taip pat yra įtraukti visi trys sektoriai, plus du juridiniai asmenys (VŠĮ „Raudondvario dvaras“ ir VŠĮ „Kauno rajono turizmo ir verslo informacijos centras“), kurie nepriskirti prie nei vieno iš sektorių, tačiau tarp VVG narių pilietinio sektoriaus atstovų buvo dominuojanti dauguma (beveik 70%), ir tai silpnino partnerystės principo įgyvendinimą.

Mažas principo „iš apačios į viršų“ koeficientas (0,15) nerodo, kad šis principas buvo įgyvendintas nepakankamai. Šio principo koeficiento reikšmė, realiai, negali būti didelė, nes tai yra tam tikras apytikslis rodiklis, rodantis, kaip aktyvūs yra vietos gyventojai (esant idealiam atvejui, koeficientas galėtų būti lygus 1,0, ir tai reikštų, kad visi 100% vietos gyventojų yra aktyvūs vietos plėtros procesuose). Kauno r. VVG veiklose ir vietos projektų renginiuose dalyvavo daugiau kaip 8% visų Kauno r. VVG gyventojų, o tai yra puikus rezultatas.

Tikriausiai, Kauno r. VVG sunkiausiai sekėsi įgyvendinti integruotumo principą, kurio koeficientas siekia 0,37. Integruotų ir socialinio ar bendruomeninio verslo vietos projektų nebuvo vykdoma. Bendra vietos projektų, kurie buvo vykdomi su vienu ar daugiau partnerių (kompleksinių vietos projektų), išlaidų vertė siekė 38% visų Kauno r. VVG vietos projektų išlaidų. Nežiūrint į tai, daugiau kaip pusė vietos projektų buvo vykdomi su partneriais (Kauno r. VVG teritorijoje vietos projektų su partneriais buvo 55%, o Lietuvoje – 37%), taip užtikrinant daugiasektorinį vietos plėtros įgyvendinimo modelį Kauno r. VVG.

2.1 LEADER METODO PRIDĖTINĖS VERTĖS VERTINIMAS

LEADER pridėtinė vertė gali pasireikšti šiais būdais:

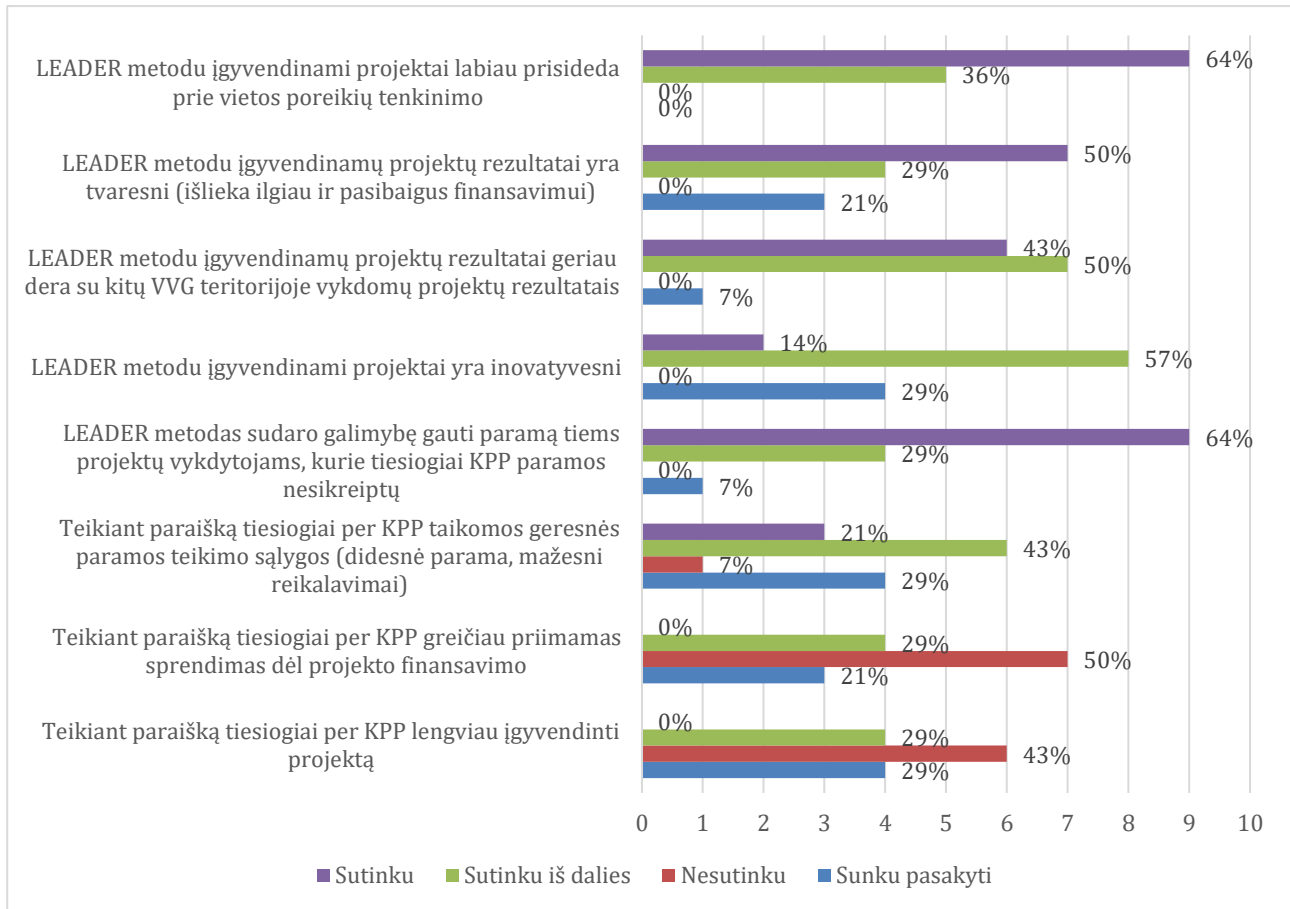
1. Kaip geresni projektų rezultatai ir poveikis;
2. Kaip geresnis socialinis kapitalas;
3. Kaip geresnis valdymas vietos lygiu.

Geresni projektų rezultatai ir poveikis. LEADER vertinimo gairėse teigiama, kad tinkamai taikant LEADER metodą vietos lygiu įgyvendinami projektai pasiekia geresnius rezultatus ir poveikį (daroma prielaida, kad projektų rezultatai ir poveikis būtų mažesni, jei LEADER metodas nebūtų taikomas). Poveikis suprantamas kaip struktūriniai pokyčiai VPS įgyvendinimo teritorijoje.

Remiantis apklausos duomenimis nustatyta, kad Kauno r. VVG nariai ir administracijos darbuotojai matė didesnę vietos projektų pridėtinę vertę, lyginant su panašiai tiesiogiai KPP lėšomis finansuojamais projektais (žr. 3 pav.). Daugiau kaip 90% VVG narių ir administracijos darbuotojų manė, kad vietos projektai labiau prisideda prie vietos poreikių tenkinimo, vietos projektų rezultatai geriau dera su kitais VVG teritorijoje vykdomų projektų rezultatais. Be to, LEADER metodu sudaromos palankesnės sąlygos tokiems pareiškėjams, kurie tiesiogiai KPP paramos nesiryžta kreiptis.

Nežiūrint į tai, kad iki 30% VVG narių ir administracijos darbuotojų buvo sunku įvertinti, ar LEADER metodu įgyvendinami projektai yra inovatyvesni, o vietos projektų rezultatai tvaresni, likusiųjų respondentų nuomone, vietos projektų rezultatai išlieka ilgiau ir pasibaigus finansavimui, o dėl taikomų atrankos kriterijų taikyti inovacijas, vietos projektai yra skatinami diegti naujoves.

3 pav. Kauno r. VVG požiūris į LEADER metodu įgyvendinamų vietos projektų pridėtinę vertę lyginant su panašiais tiesiogiai KPP lėšomis finansuojamais projektais

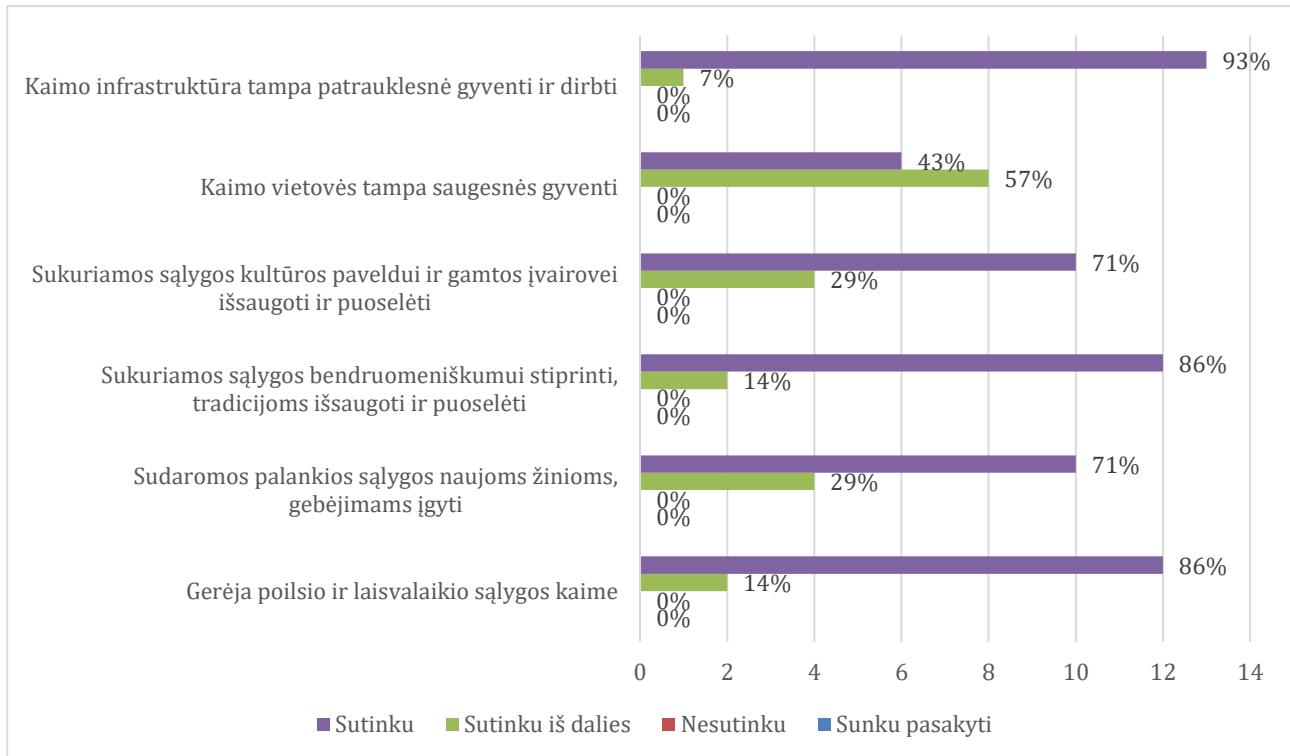
Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Kauno r. VVG nariams ir administracijos darbuotojams (30% respondentų) buvo sunku įvertinti, ar teikiant paraišką tiesiogiai per KPP taikomos geresnės paramos teikimo sąlygos (pavyzdžiui, didesnė parama, mažesni reikalavimai), tačiau apie 2/3 respondentų manė, kad KPP paramos teikimo sąlygos yra paprastesnės, o paramos suma didesnė.

Nežiūrint į tai, apie 43% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų nemanė, kad, teikiant paraišką tiesiogiai per KPP, lengviau įgyvendinti projektą, o apie 30% narių buvo sunku apie tai pasakyti (žr. 3 pav.). Apie 29% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų manė, kad lengviau įgyvendinti projektus, kai parama gaunama tiesiogiai per KPP, kadangi reikalavimai projektams yra mažesni, o sprendimai dėl projekto finansavimo priimami greičiau. Tiesa, 50% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų, dalyvavusių apklausoje, nemanė, kad teikiant paraišką tiesiogiai per KPP greičiau priimami sprendimai dėl projekto finansavimo, o dar 1/5 narių buvo sunku tai įvertinti.

Analizuojant Kauno r. VVG teritorijoje vykdomų vietos projektų poveikį gyvenimo sąlygoms kaime, pastebima, kad LEADER metodu įgyvendinami vietos projektai labai prisidėjo prie kaimo infrastruktūros patrauklumo, kultūros paveldo ir tradicijų išsaugojimo, gamtos įvairovės puoselėjimo (žr. 4 pav.). Vietos projektų renginiai ir rezultatai gerino sąlygas poilsui ir laisvalaikiui kaime, saugumui gyventi kaimo vietovėse, naujų žinių ir gebėjimų įgijimui.

4 pav. Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų požiūris į VVG teritorijoje vykdomų vietos projektų rezultatus ir poveikį gyvenimo sąlygoms kaime

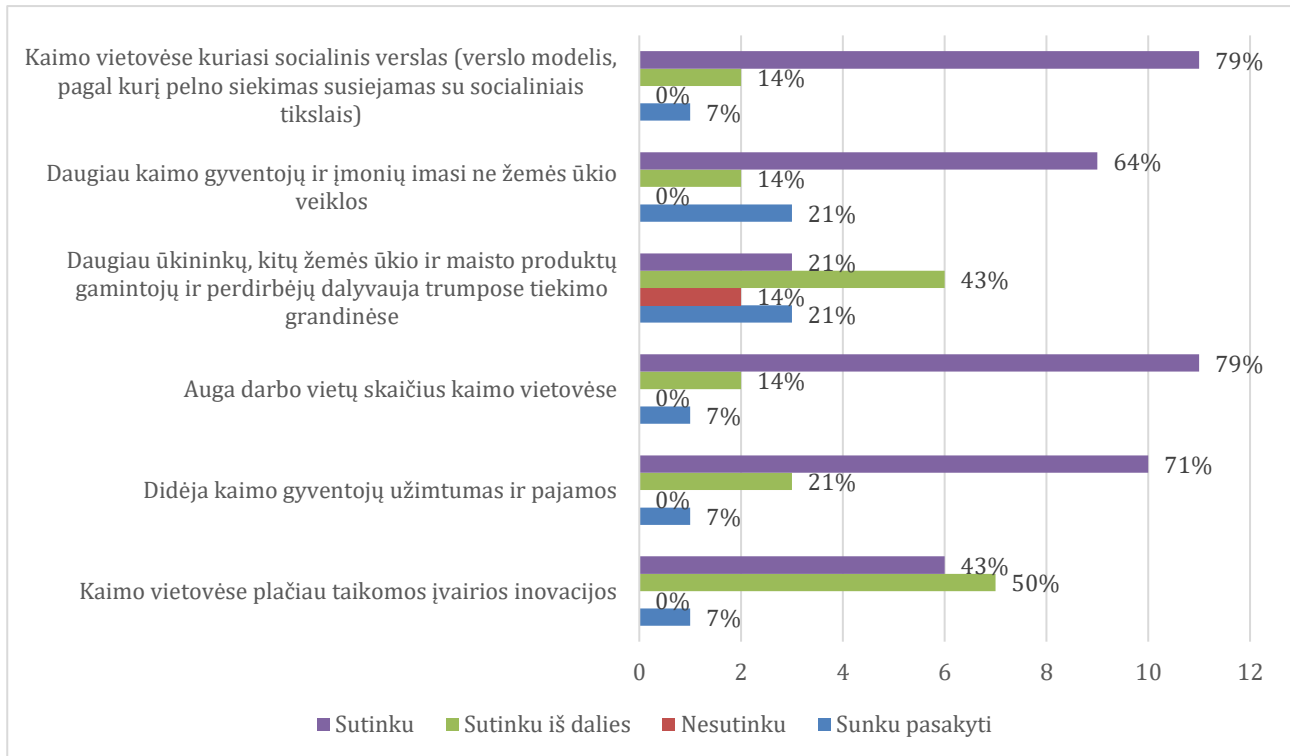
Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Analizuojant LEADER metodu įgyvendinamų vietos projektų poveikį vietos užimtumui, nustatyta, kad Kauno r. VVG teritorijoje vietos projektai sukūrė daugiau darbo vietų, taigi padidino vietos užimtumą ir gaunamas pajamas. Su šiuo teiginiu sutiko daugiau kaip 90% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų, kurie dalyvavo apklausoje (žr. 5 pav.). Be to, VVG skatinimas diegti inovacijas, lėmė tai, kad vietos projektų įgyvendinimo patirtis sudarė sąlygas plačiau taikyti įvairias inovacijas kaimo vietovėse.

Santykinai kiek sunkiai buvo atsakyti, ar dėl paramos vietos projektams daugiau kaimo gyventojų imasi ne žemės ūkio veiklos (apie 1/5 respondentų), tačiau kitų Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų nuomone, vietos projektai prisidėjo prie ne žemės ūkio verslo įkūrimo ir plėtros.

2/3 Kauno r. VVG narių ir darbuotojų nuomone, dėl paramos vietos produktams daugiau ūkininkų ar kitų žemės ūkio ir maisto produktų gamintojai ir perdirbėjai dalyvauja trumposiose grandinėse, apie 1/5 narių buvo sunku įvertinti ar ši parama paskatino dalyvauti trumpose grandinėse (5 pav.). Iki 2020 m. pabaigos Kauno r. VVG teritorijoje nebuvo vykdomi vietos projektai pagal VPS veiklos sritį „Parama žemės ūkio produktų perdirbimui“, galbūt dėl to, dalis respondentų (14%) nepritarė nuomonei, kad vietos projektai Kauno r. skatino dalyvauti trumpose grandinėse.

5 pav. VVG požiūris į VVG teritorijoje vykdomų vietos projektų rezultatus ir poveikį vietos verslui, užimtumui ir inovacijoms

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

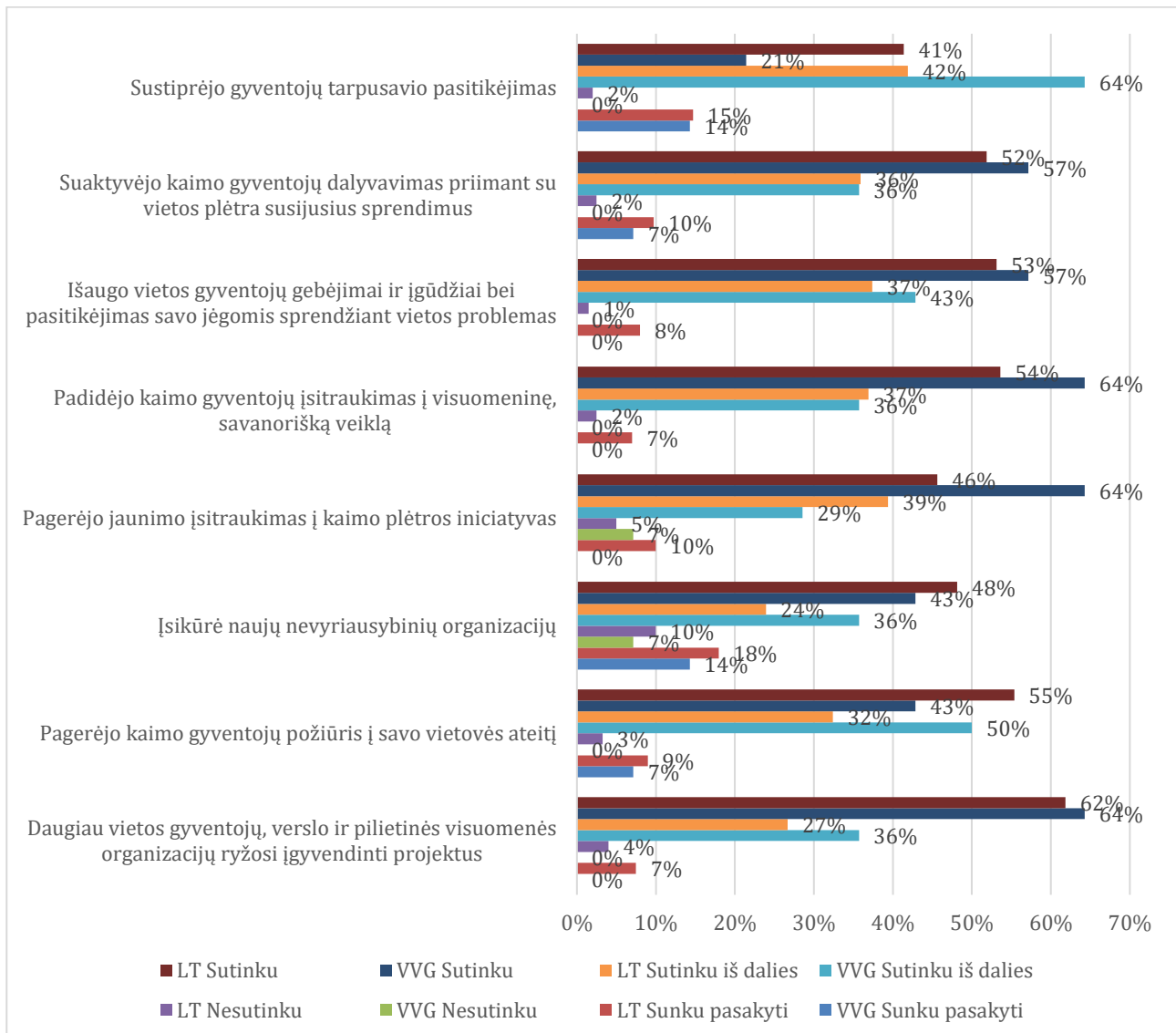
Geresnis socialinis kapitalas. Socialinis kapitalas apibūdinamas kaip „tinklai ir bendri standartai, vertybės ir supratimas, kurie skatina bendradarbiavimą grupių viduje ir tarp grupių“. Socialinis kapitalas yra daugialypė sąvoka, kuri apima socialinių struktūrų savybes (tokias kaip tinklai, standartai, tarpusavio pasitikėjimas), skatinančias veiksmų koordinavimą ir bendradarbiavimą siekiant apipusės naudos.

Socialinio kapitalo pagerėjimas gali būti suprantamas tiek kaip galutinis LEADER metodo tikslas, tiek kaip katalizatorius, kuris gali paskatinti kitus pokyčius, susijusius su verslumo įgūdžiais, vietos išteklių (gamtos, kultūrinių, istorinių) naudojimu ir vertinimu, vietos institucijų ir organizacijų administraciniais gebėjimais, instituciniais gebėjimais įnešti, kurti ir išlaikyti žinias konkrečioje teritorijoje, atstovauti pažeidžiamų grupių interesus, realizuoti įvairias tinklaveikos ir bendradarbiavimo formas, tvarkyti ir valdyti viešąsias gėrybes, tokias kaip gamta, aplinka, kraštovaizdis, vanduo, kultūros paveldas, gyvenamųjų vietovių viešosios erdvės.

Socialinis kapitalas pasireiškia kaip kolektyviniai svarbiausių veikėjų gebėjimai generuoti ir įgyvendinti idėjas ir sprendimus, taip pat kaip formalūs ir neformalūs tinklai, kurie sudaro galimybes keistis patirtimi tarp skirtingą patirtį turinčių veikėjų ir skirtingų teritorijų.

Remiantis Kauno r. ir visos Lietuvos VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenimis, beveik 85% apklaustųjų manė, kad LEADER metodu įgyvendina vietos plėtra sustiprino vietos gyventojų tarpusavio pasitikėjimą (žr. 6 pav.). Kitiems 15% respondentų (tiek Kauno r. VVG, tiek visos Lietuvos mastu) buvo sunku į tai atsakyti. Skatinimas aktyvinti vietos gyventojus ir įtraukti visų sektorių atstovus į sprendimų priėmimo procesus, lėmė aktyvesnį bendravimą tarp vietos gyventojų, o tai sąlygojo tarpusavio pasitikėjimo stiprėjimą. Daugiau kaip 90% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų nuomone, LEADER parama paskatino vietos gyventojus aktyviau dalyvauti vietos plėtroje. Panaši dalis respondentų manė ir visoje Lietuvoje.

6 pav. LEADER metodo įtaka socialiniam kapitalui Lietuvoje ir Kauno r. VVG

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Dėl efektyvaus vietos gyventojų aktyvinimo, daugiau jų ryžosi įgyvendinti projektus. Šiai nuomonei pritarė visi apklausoje dalyvavę Kauno r. VVG nariai ir administracijos darbuotojai. Visoje Lietuvoje šiai nuomonei pritarė beveik 90% VVG narių ir administracijų darbuotojų. Be to, dėl padidėjusio aktyvumo, pagerėjo vietos gyventojų įsitraukimas į visuomenines ar savanoriškas veiklas bei jaunimo įsitraukimas į kaimo plėtros iniciatyvas. Tam pritarė beveik visi Kauno r. VVG nariai ir administracijos darbuotojai. Lietuvoje apie 10% VVG narių ir administracijų darbuotojų buvo sunku pasakyti, ar dėl LEADER padidėjo kaimo gyventojų ir jaunimo įsitraukimas į visuomenines iniciatyvas.

Labai panašiai Kauno r. VVG narių ir administratorių nuomonės pasidalijo ir dėl išaugusių vietos gyventojų gebėjimų bei įgūdžių. Iš tiesų, LEADER metodo didelis dėmesys mokymams potencialiems pareiškėjams, komunikacijų ir IT inovacijų naudojimo skatinimas bei raginimas dalintis gerąja praktika ar kita savo patirtimi, didino įsitraukusių į plėtros procesus gyventojų gebėjimus ir žinias.

Apie 80% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų sutiko su nuomone, kad LEADER metodas prisidėjo prie naujų nevyriausybinių organizacijų kūrimo. Lietuvoje apie 70% VVG narių ir administracijos darbuotojų sutiko su šia nuomone. Santykinai tai buvo vienas sunkiausių klausimų apie LEADER poveikį vietos socialiniam kapitalui (14% Kauno r. respondentų ir 18% visų Lietuvos respondentų buvo sunku pasakyti).

Dėl padidėjusio įsitraukimo ir bendradarbiavimo vietos gyventojų požiūris į savo vietovės ateitį pagerėjo. Su tuo sutiko daugiau kaip 90% VVG narių ir administracijų darbuotojų visoje Lietuvoje. Tai yra svarbiausia pridėtinė vertė, kuri buvo sukurta LEADER metodo pagalba, kadangi požiūrio dėl savo vietovės ateities gerėjimas, didesnis pasitikėjimas savo jėgomis, aktyvus bendradarbiavimas bei dalijimasis žiniomis, gerąją praktika ir įvairia patirtimi, užtikrino ilgalaikius ES ir valstybės paramos vietos plėtrai efektus, kurių negalėjo taip efektyviai užtikrinti parama, teikiama pagal kitas KPP priemones.

Geresnis valdymas vietos lygiu. Valdymas apima institucijas, procedūras ir mechanizmus, per kuriuos pilietinės visuomenės, verslo ir valdžios partneriai išreiškia savo interesus, realizuoja savo teises, įgyvendina pareigas ir siekia susitarimo tam, kad vieši reikalai visuose lygiuose būtų tvarkomi bendradarbiaujant.

Pilietinės visuomenės, verslo ir valdžios partneriai išreiškė savo interesus dalyvaudami Kauno r. VVG valdyme ir sprendimų priėmimo. Kauno r. VVG nariais buvo visų trijų sektorių – pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios – atstovai. Kauno r. VVG valdybą iki 2020 metų pabaigos sudarė vienuolika asmenų: penki atstovavo pilietinę visuomenę (46%), trys – verslą (27%) ir trys – valdžios sektorių (27%). Kauno r. VVG posėdžiuose per 2016-2020 metus vidutiniškai dalyvaudavo 79% narių.

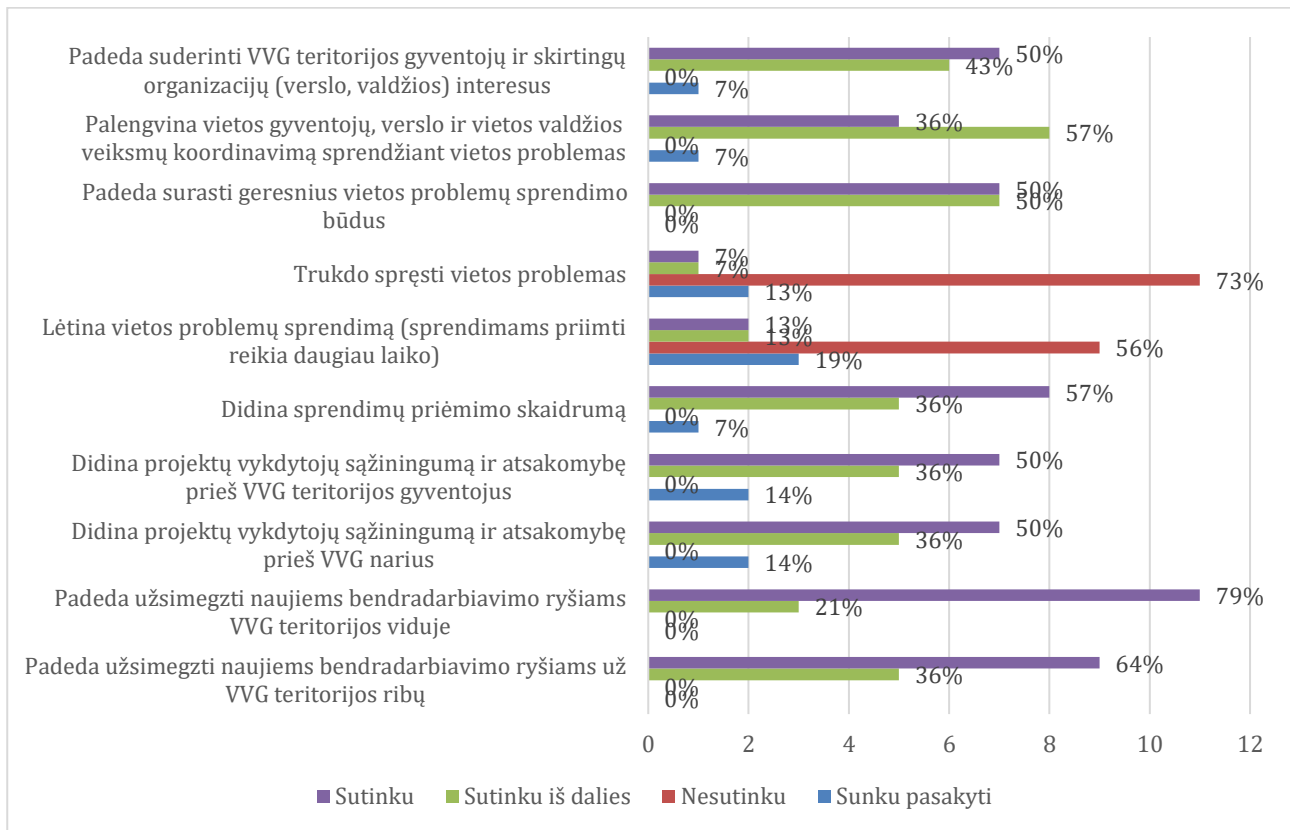
Be to, visi trys sektoriai buvo įtraukti į VPS įgyvendinimo rezultatų stebėsenos procesą, kai buvo suformuota šešių narių VPS įgyvendinimo stebėsenos grupė, kurios nariais buvo du pilietinės visuomenės atstovai, trys – verslo atstovai ir vienas – vietos valdžios atstovas. Stebėsenos grupė turėjo stebėti VPS įgyvendinimo eigą, svarstyti VPS įgyvendinimo metines ataskaitas ir teikti pasiūlymus valdybai dėl VPS įgyvendinimo proceso.

LEADER metodo pridėtinė vertė Kauno r. VVG teritorijoje pasireiškė ir tuo, kad į vietos plėtros procesą buvo aktyviai įtraukiami vietos gyventojai. Susitikimuose su potencialiais vietos projektų pareiškėjais ar kitais vietos gyventojais, dalyvaudavo VVG nariai iš visų trijų sektorių, o taip pat ir Kauno r. savivaldybės mero pavaduotojai, skyrių vadovai, seniūnijų ir bendruomenių atstovai, verslininkai, jau įgyvendintų vietos projektų vykdytojai ir kt. Be to, buvo renkamos gyventojų nuomonės, pastabos, patarimai, kurie vėliau buvo išanalizuojami ir panaudojami praktikoje.

Analizuojant vertinimo metu atliktos Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenis nustatyta, LEADER metodas labai prisidėjo prie bendradarbiavimo plėtros tiek Kauno r., tiek už jo ribų. Kauno r. ir padėjo surasti geresnius vietos problemų sprendimų būdus. Tokiai nuomonei pritarė 100% apklausoje dalyvavusių VVG narių (žr. 7 pav.). Taip pat, daugiau kaip 90% dalyvavusių apklausoje VVG narių mano, kad LEADER padėjo suderinti vietos gyventojų ir skirtingų sektorių interesus, palengvino vietos gyventojų, vietos verslo ir vietos valdžios veiksmų koordinavimą, didino sprendimų priėmimo skaidrumą.

Svarbus LEADER metodo poveikis vietos projektų vykdytojams buvo tas, kad gavęs ES ir valstybės biudžeto paramą, vietos projekto vykdytojas išsipareigodavo prieš vietos bendruomenę pasiekti užsibrėžtų rezultatų. Tai padidino vietos projektų vykdytojų sąžiningumą ir atsakomybę prieš VVG teritorijos gyventojus. Su šia nuomone sutiko 86% VVG narių, kurie dalyvavo apklausoje (žr. 7 pav.).

7 pav. Kauno r. VVG narių požiūris į LEADER metodo naudą

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Kauno r. VVG nariai ir administracijos darbuotojai nesutiko su nuomone, kad LEADER metodas trukdo spręsti vietos problemas (73% atsakiusiųjų) bei lėtina vietos problemų sprendimą (56% atsakiusiųjų). Per 2016-2020 metus Kauno r. VVG darbas kėlė pasitikėjimą tarp VVG narių, o dėmesys vietos gyventojų poreikiams bei konstruktyvus interesų derinimas užtikrino priimamų sprendimų operatyvumą.

Apibendrinant, pastebima, kad LEADER metodo pridėtinė vertė buvo ta, kad Kauno r. VVG teritorijoje vykdytų vietos projektų rezultatai buvo geresni, padidėjęs socialinis kapitalas pagerino vietos gyventojų požiūrį į savo vietovės ateitį, o į vietos plėtros proceso valdymą buvo įtraukti pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios sektoriai. 90% VVG narių ir administracijos darbuotojų manė, kad vietos projektai labiau prisideda prie vietos poreikių tenkinimo, vietos projektų rezultatai geriau dera su kitais VVG teritorijoje vykdomų projektų rezultatais. Be to, Kauno r. VVG teritorijoje raginimas diegti inovacijas lėmė tai, kad vietos projektų įgyvendinimo patirtis sudarė sąlygas plačiau taikyti įvairias inovacijas kaimo vietovėse. Visi Kauno r. VVG nariai ir administracijos darbuotojai manė, kad LEADER metodu įgyvendinami vietos projektai labai prisidėjo prie kaimo infrastruktūros patrauklumo, kultūros paveldo ir tradicijų išsaugojimo, gamtos įvairovės puoselėjimo.

Dėl vietos gyventojų padidėjusio įsitraukimo ir bendradarbiavimo jų požiūris į savo vietovės ateitį pagerėjo. Didesnis pasitikėjimas savo jėgomis, aktyvus bendradarbiavimas bei dalijimasis žiniomis, gerąją praktiką ir įvairią patirtimi, užtikrino ilgalaikius ES ir valstybės paramos vietos plėtrai efektus, kurių negalėjo taip efektyviai užtikrinti parama, teikiama pagal kitas KPP priemones.

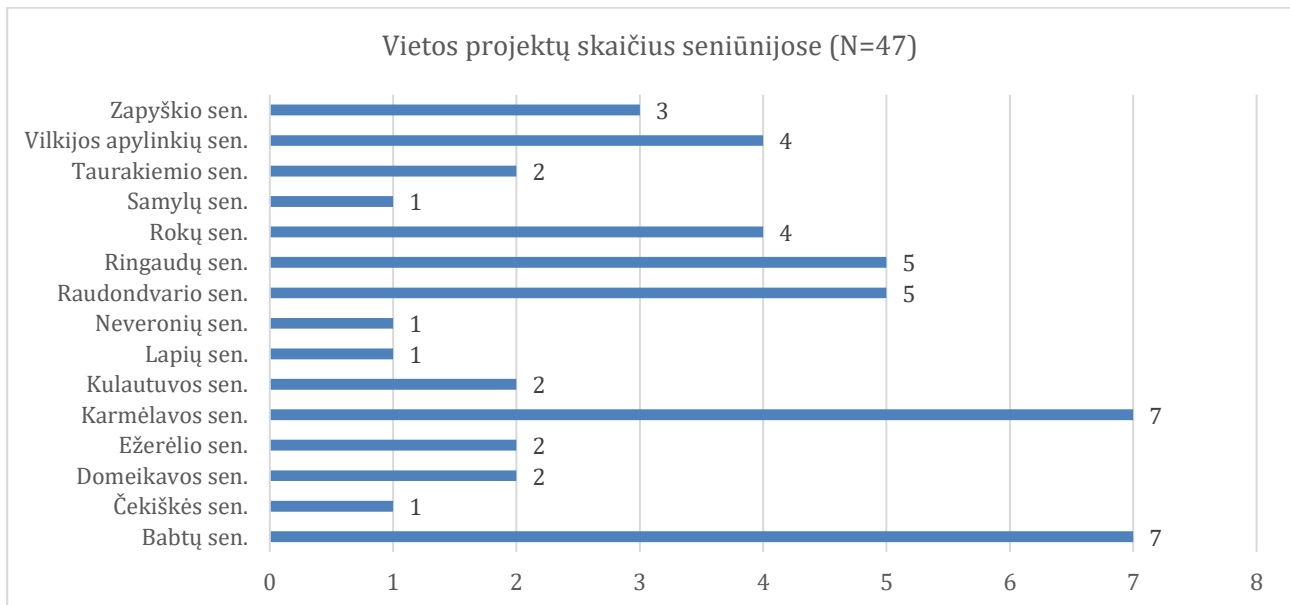
LEADER metodo pridėtinė vertė pasireiškė vietos valdymo procesuose tuo, kad į vietos plėtros procesus buvo įtraukti pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai, buvo atliekamos vietos gyventojų nuomonių apklausos, buvo organizuojami mokymai ir diskusijos, į jas įtraukiant VVG narius. Be to, 86% Kauno r. VVG narių manė, kad LEADER metodu įgyvendinamų projektų vykdytojų išpareigojimai prieš vietos bendruomenę pasiekti užsibrėžtų rezultatų didino jų sąžiningumą ir atsakomybę prieš VVG teritorijos gyventojus. Net 90% apklausoje dalyvavusių VVG narių manė, kad LEADER padėjo suderinti

vietos gyventojų ir skirtingų sektorių interesus, palengvino vietos gyventojų, verslo ir vietos valdžios veiksmų koordinavimą, didino sprendimų priėmimo skaidrumą.

2.2 TERITORINIS PRINCIPAS

Kauno r. VVG teritorija apima 24 seniūnijas. Iki 2020 m. pabaigos Kauno r. VVG teritorijoje buvo patvirtinti 47 projektai. Projektų pareiškėjai buvo iš 15 seniūnijų. Tai sudarė beveik 63 proc. visų VVG teritorijos seniūnijų. Kauno r. VVG patenka tarp 9 VVG, kuriuose vietos projektai (pagal pareiškėjų adresą) apima mažiau kaip 70 proc. VVG teritorijos seniūnijų. Pusė vietos projektų pareiškėjų buvo iš keturių seniūnijų: Babtų, Karmėlavos, Raudondvario ir Ringaudų (žr. 8 pav.). Taigi, daugiau kaip pusė vietos projektų buvo vykdomi 17% seniūnijų, kuriose gyvena apie 30% VVG teritorijos gyventojų. Nežiūrint į tai, didelė dalis ne pelno vietos projektų (tokių kaip jaunimo užimtumo ir partnerystės tinklo skatinimo) yra vykdomi kartu su partneriais iš kitų Kauno r. VVG teritorijos seniūnijų. Akademijos ir Garliavos apylinkių seniūnijos kaip partneriai dalyvavo Zapyškio, Garliavos apylinkių, Akademijos ir Ringaudų seniūnijų jaunimo užimtumo skatinimo projekte (KAUN-LEADER-6B-JV-6-1-2018), Užliedžių seniūnija – „Domeikavos, Lapių, Užliedžių bendruomenių tarpusavio partnerystės stiprinimas per bendras veiklas su vietos gyventojais“ projekte, Vandžiolgos seniūnija – „Kartu MES tapsime sportiškesniais“ projekte (KAUN-LEADER-6B-JV-6-3-2018). Kačerginės seniūnijoje vyko projekto „Būkime piliečiai – Kauno rajono jaunimo pilietiškumo ir patriotiškumo ugdymo mokykla“ (KAUN-LEADER-6B-J-1-2) renginiai, Linksmakalnio ir Taurakiemio seniūnijose – projekto „Nepaprastosios lenktynės“ Samyluose, Rokuose, Ilgakiemyje, Linksmakalnyje ir Taurakiemyje“ (KAUN-LEADER-6B-J-1-5) renginiai. Į vietos projektų įgyvendinimą neįtraukta Alšėnų seniūnija. Taigi, vietos projektų teritorinė apimtis (pagal pareiškėjų, partnerių adresus ir vietos projektų renginių vietas) sudarė daugiau kaip 95%, todėl Kauno r. VVG įgyvendinamų vietos projektų teritorinė aprėptis yra gera.

8 pav. Vietos projektų skaičius Kauno r. VVG teritorijos seniūnijose

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal NMA pateiktus duomenis.

Analizuojant Kauno r. VPS numatytus veiksmus, skirtus teritorinio principo įgyvendinimui, yra išskiriami šie vertinimo aspektai³:

- 1) VVG teritorijos išskirtinumų ir specifinių pranašumų panaudojimo užtikrinimas.
- 2) Vietos išteklių tinkamas panaudojimas.
- 3) VVG teritorijos didesnės pridėtinės vertės kūrimo užtikrinimas.

³ Vertinimo aspektų sąrašas sudarytas pagal Kauno r. VPS 8.1.2 skyrelyje pateiktą informaciją.

VVG teritorijos išskirtinumų ir specifinių pranašumų panaudojimo užtikrinimas. Įgyvendinant numatytus veiksmus, VVG nustatė vietos projektų atrankos kriterijus, kuriais remiantis buvo siekiama užtikrinti tinkamą vietos išteklių, Kauno r. specifinių pranašumų ir išskirtinumų panaudojimą. LEADER kontekste vietos išteklių tinkamas panaudojimas yra siejamas su efektyvesniu vietos specifinių pranašumų ir išskirtinumų pritaikymu pridėtinės vertės kūrimu, taip sukuriant išteklių panaudojimo ilgalaikius efektus. Kauno r. VPS⁴ numatyta, kad Kauno r. išskirtinimai yra:

- 1) rajono geografinė padėtis;
- 2) pažintinis, rekreacinis turizmas;
- 3) Kauno marių regioniniu parku;
- 4) Nemuno, Neries, Nevėžio ir Dubysos upių slėniai;
- 5) Kauno laisvoji ekonominė zona;
- 6) greitkeliai;
- 7) Kauno oro uostas;
- 8) automobilių, geležinkelių, upių ir oro transporto kryžkelė;
- 9) gera savivaldybės demografinė, geografinė, ekonominė, vietos valdymo ir gyventojų aprūpinimo viešosiomis paslaugomis situacija.

VPS nurodyti šie Kauno r. specifiniai pranašumai⁵:

- 1) didelis gimstamumas;
- 2) žmogiškųjų išteklių perspektyvumas ekonominei plėtrai;
- 3) gyventojų skaičiaus augimas;
- 4) smulkus ir vidutinis verslas;
- 5) susisiekimo infrastruktūra;
- 6) turizmas;
- 7) logistika;
- 8) pilietiškumas;
- 9) kultūros, švietimo įstaigų bei bibliotekų tinklai.

VVG teritorijos išskirtinumų ir specifinių pranašumų užtikrinimui buvo paskelbti kvietimai Nr. 5, Nr. 7, Nr. 8, Nr. 9, Nr. 12 ir Nr. 14. Kvietimų Nr. 5 ir Nr. 12 metu buvo orientuojamasi į kaimo vietovei svarbių statinių statybą ir atnaujinimą, tačiau nei tinkamumo sąlygose, nei vietos projektų atrankos kriterijuose nebuvo aiškios tiesioginės sąsajos su vietos išskirtinumų ar specifinių pranašumų panaudojimu. Pagal šį kvietimą įgyvendinamuose vietos projektuose numatyta atnaujinti pastatą, kuriame būtų teikiamos socialinės globos paslaugos, pastatyti naują pastatą, kuriame įsikurtų socialinių, bendruomeninių paslaugų dienos centras, atnaujinti darželio-mokyklos bei pradinės mokyklos patalpas. Visi šie projektai nėra tiesiogiai siejami su rajono išskirtinumų panaudojimu, tačiau darželio-mokyklos bei pradinės mokyklos patalpų atnaujinimas gali būti siejamas su kultūros ir švietimo įstaigų, kaip Kauno r. specifiniu pranašumo, panaudojimu.

Kvietimų Nr. 7 ir Nr. 14 metu buvo renkamos paraiškos pagal VPS priemonę „Partnerystės tinklo skatinimas vietos veiklos grupės teritorijoje“. Ši priemonė skirta VVG teritorijos bendruomenės žmogiškiesiems ir instituciniams gebėjimams ugdyti, o priemonės atrankos kriterijai skatino turėti kuo daugiau socialinių partnerių ir naudos gavėjų (t. y. vietos projekto nauda apimtų kuo daugiau seniūnijų). Taigi, ši VPS priemonė nėra tiesiogiai siejama su rajono išskirtinumų ar specifinių pranašumų panaudojimu.

Kvietimo Nr. 8 metu buvo teikiamos paraiškos pagal VPS priemonės „Jaunimo įtraukimas į kaimo plėtros procesus“ veiklos sritį „Infrastruktūros, reikalingos jaunimo užimtumui didinti, sukūrimas ir

⁴ Sąrašas parengtas pagal Kauno rajono 2016–2022 m. vietos plėtros strategijos 2.1 skyriaus poskyrį „Teritorijos išskirtinumas ir identitetas“.

⁵ VVG teritorijos specifiniai pranašumai atitinka Kauno r. VPS įvardintas SSSG galimybes.

atnaujinimas“. Šios veiklos srities projektais buvo sprendžiama kaimo jaunimo laisvalaikio ir užimtumo problema, skatinant jaunimą pasilikti kaime, o ne vykti į miestą. Vietos projektai galėjo būti skirti ir stadionų atnaujinimui, ir jaunimo susibūrimo vietų pritaikymui aktyviam laisvalaikio praleidimui ir pan. Vienas iš projektų atrankos kriterijų buvo kultūros paveldo objektų, įtrauktų į nekilnojamų kultūros vertybių sąrašą, atnaujinimas. Nežiūrint į tai, tiesioginių ir aiškių sąsajų su Kauno r. specifinių pranašumų ar išskirtinųjų panaudojimu nerandama.

Kvietimo Nr. 9 metu buvo galima teikti vietos projektus pagal VPS priemonės „Parama svarbiausių vietos bendruomenės poreikių tenkinimui“ veiklos sritį „Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ar energijos efektyvumo didinimas“. Projektais buvo siekiama investuoti į viešuosius pastatus ir viešųjų paslaugų kokybės gerinimą, užtikrinant geresnę pastatų energijos efektyvumą. Parama buvo skirta lopšelio–darželio ir pagrindinės mokyklos infrastruktūros modernizavimui. Tiesioginių ir aiškių sąsajų su vietos išskirtinųjų panaudojimu nerandama, tačiau šių švietimo įstaigų infrastruktūros modernizavimas siejamas su kultūros ir švietimo įstaigų, kaip Kauno r. specifiniu pranašumo, panaudojimu.

Vietos išteklių tinkamas panaudojimas. Analizuojant VPS įgyvendinimo ataskaitų duomenis nustatyta, kad vietos išteklių tinkamas panaudojimas buvo siejamas su paskelbtais kvietimais Nr. 1, Nr. 2 ir Nr. 6 teikti vietos projektus pagal veiklos sritį „Jaunimo užimtumo skatinimas“. Dauguma šios veiklos srities vietos projektų skirti vietos jaunimo aktyvinimui (pvz., lauko renginiai, edukaciniai spektakliai, susitikimai su įdomiais žmonėmis, stovyklos, sporto renginiai ir pan.), jų vertybiniam ugdymui, kūrybiškumo ir bendruomeniškumo puoselėjimui.

VPS veiklos srities „Jaunimo užimtumo skatinimas“ vietos projektai nemažai dėmesio skiria jaunimo pilietiškumo ugdymui, tačiau šiuo atveju specifiniai pranašumai yra ne išnaudojami, o ugdomi. Taigi, vietos jaunimo užimtumo skatinimas nėra tiesiogiai ir aiškiai susietas su vietos išskirtinumais, o ir su Kauno r. išskirtinumais. Todėl laikytina, jos šios VPS veiklos srities sąsaja su vietos išteklių tinkamu panaudojimu pagal LEADER metodą yra netiesioginė ir silpna.

VVG teritorijos didesnės pridėtinės vertės kūrimo užtikrinimas. Kauno r. VPS buvo numatyta, kad LEADER teritorinis principas taip pat bus įgyvendinamas per vietos projektus, skirtus didesnės pridėtinės vertės VVG teritorijoje kūrimui. Praktiškai tam buvo skirti vietos projektai, teikti pagal tris kvietimus. Pagal kvietimą Nr. 3 ir Nr. 11 buvo atrinkami projektai pagal VPS priemonės „Verslo kūrimas ir plėtra“ veiklos sritį „Ne žemės ūkio verslo kūrimas ir plėtra“. Buvo planuojama, kad šie vietos projektai prisidės prie Kauno rajono svarbių verslo objektų – Laisvosios ekonominės zonos ir Kulautuvos – Kačerginės – Zapyškio kurortinės teritorijos – vystymo. Vienas iš projektų atrankos kriterijų buvo sąsaja su turizmo paslaugų plėtra, o tai yra sąsaja su pažintiniu ir rekreaciniu turizmu, kuris VPS įvardintas kaip Kauno r. išskirtinumas. Pagal šią veiklos sritį buvo finansuoti 12 vietos projektų, iš kurių penki yra tiesiogiai siejami su turizmo paslaugų plėtra, Lietuvos didžiųjų upių slėnių išnaudojimu, automobilių, geležinkelių, upių ir oro transporto srautu panaudojimu. Taip pat šie projektai yra tiesiogiai susiję ir su Kauno r. specifiniu pranašumu – turizmu.

Kvietimo Nr. 4 metu buvo teikiamos paraiškos pagal VPS priemonę „Parama žemės ūkio produktų perdirbimui“. Šios priemonės tikslas buvo sudaryti sąlygas ekonominės veiklos įvairinimui bei didinti žemės ūkio sektoriaus konkurencingumą skatinant žemės ūkio produktų perdirbimą ir plėtrą. Žemės ūkio produktų perdirbimas užtikrina didesnės pridėtinės vertės kūrimą. Tačiau žemės ūkio produkcija nėra įvardinta kaip Kauno r. specifinis pranašumas ar išskirtinumas. Todėl manoma, kad pridėtinė vertė, kuri sukuriama nenaudojant vietos išskirtinųjų ar specifinių pranašumų nėra tokia didelė, kaip galėtų būti.

Kauno r. specifiniai pranašumai ir išskirtinumai, įvardinti Kauno r. VPS, yra išnaudojami nepakankamai. Iki 2020 metų pabaigos Kauno r. buvo įgyvendinti ar vykdomi penki vietos projektai, kurie tiesiogiai buvo susieti su turizmo paslaugomis, Nemuno, Neries, Nevėžio ir Dubysos upių slėniais, automobilių, geležinkelių, upių ir oro transporto srautais. Taigi, buvo naudojami trys iš devynių (33%) Kauno r.

išskirtinumų. Septyni vietos projektai tiesiogiai siejami su turizmo paslaugų plėtra ir švietimo įstaigų tinklu, kurie įvardijami kaip Kauno r. specifiniai pranašumai. Tai sudaro 22% visų strategijoje numatytų Kauno r. specifinių pranašumų.

Tiesa, vienas iš Kauno r. VPS įvardintų specifinių pranašumų – pilietiškumas – atsispindėjo vietos projektų įgyvendinime, ta prasme, kaip jis buvo ugdomas, o ne kaip išnaudojamas. Savanorių pasitelkimas, vykdant vietos projektų renginius, buvo vienas iš elementų, kaip šis specifinis pranašumas galėtų būti aktyviau išnaudojamas ir visose kitose veiklose.

Vienas ryškiausių pilietiškumo panaudojimo pavyzdžių Kauno r. VVG atveju buvo vietos gyventojų aktyvumas prieš Kauno miesto valdžios bandymus prisijungti 13 Kauno rajono seniūnijų su 99 kaimais. Vietos gyventojai rinko parašus, organizavo susitikimus su valdžios atstovais, rašė peticijas šalies vadovams⁶.

Reikia paminėti tai, kad pilietiškumas buvo ugdomas ir per projektus, finansuojamus iš kitų (ne ES ar valstybės biudžeto) fondų. Pavyzdžiui, Aktyvių piliečių fondo ir EEE finansinio mechanizmo lėšomis buvo vykdomas projektas, kurio metu buvo ugdomos pilietiškumo, vietos demokratijos ir darnaus vystymosi kompetencijos, organizuojami mokymai vietos bendruomenių nariams bei lyderiams.

Pilietiškumas buvo aktyvinamas ir tarptautinio bendradarbiavimo projekte „Jie skrenda“, kur Dariaus ir Girėno istorijos atminimo puoselėjimu buvo plečiamas Kauno r. ir Lenkijos VVG jaunimo sąmoningumas.

Vienas iš LEADER metodo pranašumų yra tai, kad vietos gyventojai geriausiai žino apie savo gyvenamosios vietos išteklius ir jų potencialą. Todėl informacijos apie vietos poreikius ir išteklius prieinamumas ir naujumas yra svarbi LEADER teritorinio principo dalis.

Kauno r. VVG nuomone, informacija apie Kauno r. VVG teritorijos išteklius ir plėtros poreikius užtenka atnaujinti tik prieš rengiant naują strategiją. Yra manoma, kad VVG teritorijos grėsmės ir galimybės taip greitai nesikeičia, o VPS numatytos stiprybės, silpnybės, poreikiai ir plėtros prioritetai yra aktualūs per visą strategijos įgyvendinimo laikotarpį. Todėl informacija apie VVG išteklius ir plėtros poreikius Kauno r. nebuvo atnaujinama, nes nebuvo tam poreikio. Kita vertus, duomenų apie vietos išteklius bei poreikius prieinamumas yra sudėtingas. Manoma, kad VVG darbuotojai neturi prieigos prie aktualių duomenų šaltinių. Be to, šių duomenų rinkimą ir apdorojimą riboja finansinių išteklių ir darbuotojų trūkumas.

Siekiant palyginti LEADER principų įgyvendinimą tarp skirtingų VPS buvo taikomi tam tikri kiekybiniai LEADER principų įgyvendinimo vertinimo kriterijai. Teritorinio principo įgyvendinimo rezultatyvumui vertinti taikyti trys kriterijai (žr. 5 lentelė):

- 1) **Vietos projektų teritorinės aprėpties laipsnis** Kauno r. VVG buvo 0,96 (maksimalus rodiklio įvertis – 1,00). Aukštas aprėpties laipsnis rodo, kad ES ir valstybės biudžeto parama buvo paskirstoma visoje VVG teritorijoje.
- 2) **Vietos išteklių panaudojimo lygis** Kauno r. VVG siekia 0,72. Tai reiškia, kad 3/4 vietos projektų ir per juos paskirstytos ES ir valstybės biudžeto paramos buvo panaudota priemonėms, paslaugoms ar prekėms, kurios siejamos su Kauno r. išskirtinumais ar specifiniais pranašumais. Vietos projektams su Kauno r. specifiniais pranašumais ar išskirtinumais buvo skirta 3/4 paramos, kuri potencialiai galėjo būti skirta tokiems projektams⁷. Taigi, iki 1/4 paramos buvo skirta vietos verslams vystyti, kurie nesiejami arba netiesiogiai siejami su Kauno r. specifiniais pranašumais ar išskirtinumais.

⁶ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2019 m. spalio 2 d. įrašas.

⁷ Ne visi vietos projektai buvo skirti išnaudoti Kauno r. vietos išteklius, išskirtinumus ar specifinius pranašumus. Pavyzdžiui, VPS priemonės „Jaunimo įtraukimas į kaimo plėtros procesus“ veiklos sričių „Jaunimo užimtumo skatinimas“ (LEADER-19.2-SAVA-6.1.) ar „Jaunimo užimtumo skatinimas“ (LEADER-19.2-SAVA-6.1.) projektai skirti vietos bendruomenės aktyvinimui.

- 3) **Informacijos apie vietos poreikius ir išteklius prieinamumas** atspindi VVG narių požiūrį į tai, ar reikia reguliariai atnaujinti duomenis apie vietos gyventojų poreikius ir išteklius ir kaip dažnai tai reikia daryti. Kauno r. VVG manymu, vietos stiprybės, silpnybės, atsirandančios galimybės bei kylančios grėsmės nesikeičia taip greitai, dėl to užtenka informaciją apie vietos gyventojų poreikius ir išteklius atnaujinti tik prieš rengiant naują VPS. Dėl to šio kriterijaus balas yra lygus nuliui.

5 lentelė. Teritorinio principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės	Rodiklio svoris	Kriterijaus reikšmė	Kriterijaus svoris	Indekso reikšmė
Teritorinis principas (K1)+(K2)+(K3)	---	---	---	---	0,65
(K1) Vietos projektų teritorinės aprėpties laipsnis (1)	---	---	0,96	0,30	0,29
(1) Seniūnijų, kuriose įgyvendinami vietos plėtros projektai, dalis	96%	1,00	0,96	---	---
(K2) Vietos išteklių panaudojimo lygis (2)+(5)	---	---	0,72	0,50	0,36
(2) Vietos projektų, siejamų su vietos specifinių pranašumų ar išskirtinumų panaudojimu, dalis (3)/(4)	67%	0,40	0,27	---	---
(3) Vietos projektų, siejamų su vietos specifinių pranašumų ar išskirtinumų panaudojimu, skaičius	20	---	---	---	---
(4) Vietos projektų, potencialiai galėjusių panaudoti vietos specifinius pranašumus ar išskirtinumus, skaičius	30	---	---	---	---
(5) Paramos projektams su vietos specifiniais pranašumais ar išskirtinumais, dalis (6)/(7)	76%	0,60	0,45	---	---
(6) Parama projektams su vietos specifiniais pranašumais ar išskirtinumais, tūkst. Eur	1982	---	---	---	---
(7) Parama projektams, potencialiai galėjusiems panaudoti vietos specifinius pranašumus ar išskirtinumus, tūkst. Eur	2619	---	---	---	---
(K3) Informacijos apie vietos poreikius ir išteklius prieinamumas (8)+(9)	---	---	0,00	0,20	0,00
(8) VVG požiūris, ar reikia reguliariai atnaujinti informaciją apie VVG teritorijos išteklius ir plėtros poreikius	Nereikia	0,50	0,00	---	---
(9) VVG požiūris, kaip dažnai reikia atnaujinti informaciją apie VVG teritorijos išteklius ir plėtros poreikius	Naujai VPS	0,50	0,00	---	---

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Teritorinio principo rezultatyvumo indeksas lygus 0,65 (žr. 5 lentelė). Didžiausią įtaką įverčiui turėjo puiki vietos projektų geografinė aprėptis. Taip pat Kauno r. VVG tinkamai išnaudojo Kauno r. specifinius pranašumus ir išskirtinumus. Didžiausias trūkumas, įgyvendinant teritorinį principą buvo požiūris, kad informacijos apie vietos poreikius ir išteklius nereikia stebėti nuolatos bei reguliariai, o ją atnaujinti užtenka tik prieš rengiant naują VPS, t. y. kas septynerius metus.

Teritorinio principo įgyvendinimo efektyvumui vertinti skaičiuojama, kiek vietos projektų bendros vertės tenka vienam panaudotam vietos specifiniam pranašumui ar išskirtinumui (žr. 6 lentelė). Rodiklis atskleidžia, kiek investicijų vidutiniškai tenka vienam vietos projektuose panaudotam specifiniam pranašumui ar išskirtinumui. Kuo šis rodiklis didesnis, tuo teritorinio principo įgyvendinimas yra efektyvesnis.

Kauno r. VVG per 2016–2020 metų laikotarpį finansavo vietos projektus, kurie buvo siejami su dviem Kauno r. specifiniais pranašumais (turizmu arba kultūros, švietimo įstaigos bei bibliotekų tinklu) ir trimis Kauno r. išskirtinumais (pažintiniu, rekreaciniu turizmu, arba Nemuno, Neries, Nevėžio ir Dubysos upių slėniais, arba automobilių, geležinkelių, upių ir oro transporto kryžkele).

Kauno r. vietos projektų dėka buvo pritraukta 2,9 mln. Eur investicijų į gamybinius pajėgumus bei produktus, kurie siejami su Kauno r. specifiniais pranašumais ar išskirtinumais. Vidutiniškai vienam specifiniam pranašumui ar išskirtinumui teko beveik 585 tūkst. Eur, iš kurių 71,6% buvo ES ir valstybės biudžeto parama.

6 lentelė. LEADER metodo teritorinio principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės
(E1) Vietos projektų investicijos, siejamos su vietos specifiniais pranašumais ir išskirtinumais, tūkst. Eur/vnt. (1)/(2)	584,8
(1) Vietos projektų, siejamų su vietos specifiniais pranašumais ar išskirtinumais, bendra vertė tūkst. Eur	2924,2
(2) Vietos išskirtinimų ir specifinių pranašumų, panaudotų vietos plėtros projektuose, skaičius	5

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Atlikus LEADER teritorinio principo įgyvendinimo analizę, nustatyta, kad vietos projektai yra vykdomi 2/3 Kauno r. seniūnijų, tačiau atsižvelgus į vietos projektų partnerių atstovaujamas seniūnijas, vietos projektai padengia 96% VVG teritorijos. 2/3 vietos projektų buvo siejami su Kauno r. VVG specifiniais pranašumais ar išskirtinumais, o jiems buvo skirta 77% visos vietos projektams skirtos paramos. Didžiausias iššūkis yra aiškios ir tiesioginės VPS priemonių ir veiklos sričių sąsajos su vietos specifinių pranašumų ir išskirtinimų, įvardintų VPS, panaudojimu nustatymas. Nežiūrint į tai, daroma išvada, kad Kauno r. VVG užtikrino LEADER teritorinio principo taikymą VPS įgyvendinimo metu.

2.3 „IŠ APAČIOS Į VIRŠŲ“ PRINCIPAS

Analizuojant Kauno r. VPS numatytus veiksmus, skirtus „iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimui, yra išskiriami šie vertinimo aspektai⁸:

- 1) Sektorių įtraukimas į atskirus VPS įgyvendinimo procesus.
- 2) Vietos bendruomenės įtraukimas į VPS įgyvendinimo rezultatų stebėseną.
- 3) Atsižvelgimas į vietos bendruomenės pastabas ir patarimus.
- 4) Informacijos sklaida.

Sektorių įtraukimas į atskirus VPS įgyvendinimo procesus. Analizuojant VPS įgyvendinimo ataskaitų duomenis nustatyta, kad pilietinės visuomenės, verslo ir valdžios atstovai buvo ne tik įtraukiami į VPS įgyvendinimo procesus, bet ir siekiama juos išlaikyti, t. y. buvo renkamos gyventojų nuomonės, pastabos, patarimai, kurie vėliau buvo išanalizuojami ir panaudojami praktikoje. Atsižvelgimas į pastabas skatino vietos gyventojus būti aktyvesniais vietos plėtros proceso dalyviais.

Vietos bendruomenės įtraukimas į VPS įgyvendinimo rezultatų stebėsenos procesą. Dar vienas svarbus „iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimo požymis yra vietos bendruomenės įtraukimas į VPS įgyvendinimo rezultatų stebėsenos procesą. Tai rodo išskirtinį VVG rūpestį VPS rezultatų pasiekimu. Tuo tikslu buvo suformuota šešių narių VPS įgyvendinimo stebėsenos grupė, kurios nariais buvo atstovai iš pilietinės visuomenės, verslo ir valdžios. VVG yra pasitvirtinusi stebėsenos grupės

⁸ Vertinimo aspektų sąrašas sudarytas pagal Kauno r. VPS 8.2.2 skyrelyje pateiktą informaciją.

reglamentą⁹, kuris nustatė grupės funkcijas ir darbo organizavimą. Stebėsenos grupė turi stebėti VPS įgyvendinimo eigą, svarstyti VPS įgyvendinimo metines ataskaitas ir teikti pasiūlymus valdybai dėl VPS įgyvendinimo proceso.

2017 metais stebėsenos grupė buvo sudaryta iš keturių pilietinės visuomenės narių, vieno vietos valdžios atstovo ir vieno vietos verslo atstovo. Nuo 2018 metų stebėsenos grupę sudarė du pilietinės visuomenės atstovai, trys – vietos valdžios atstovai ir vienas – vietos valdžios atstovas. Taigi, visi trys sektoriai buvo įtraukti į VPS įgyvendinimo rezultatų stebėsenos procesą.

Atsižvelgimas į vietos bendruomenės pastabas ir patarimus. Vietos bendruomenių pastabos ir patarimai buvo renkami įvairiais būdais. Naudojant VVG Facebook paskyrą, buvo organizuojamos gyventojų apklausos (pavyzdžiui, aplinkosaugos ir klimato kaitos srityje¹⁰). Be to, VVG organizavo viešąsias diskusijas, apie kurias informacija buvo skelbiama Facebook paskyroje. Skelbiamoje informacijoje buvo pateikiama renginio data, vieta, įvykusio renginio nuotraukos, diskusijų turinys.

Atsižvelgiant į vietos bendruomenių užklausas, buvo organizuojami mokymai potencialiems pareiškėjams. Mokymų temos buvo įvairios: verslo plano rengimas, socialinio verslo kūrimas ir plėtra, viešųjų pirkimų vykdymas, vietos projektų idėjų generavimas, elektroninių pirkimų vykdymas, organizacijos įvaizdžio formavimas, komandinio darbo svarba, bendruomeninės veiklos dokumentų rengimas ir kt.

Analizuojant VVG tinklapio ir Facebook paskyros turinį, nustatyta, kad į visus gautus konstruktyvius komentarus tiek tinklapyje, tiek Facebook paskyroje buvo sureaguota. Tarp kitko, absoliuti dauguma komentarų, kurie sekė VVG Facebook paskyros įrašus, buvo skirti pritarimui, palaikymo parodymui, sveikinimams.

Informacijos sklaida. VVG nuolat organizavo informacinius renginius. Kvietimai registruotis į renginius buvo talpinami VVG tinklalapyje ir VVG Facebook paskyroje. Informacinių renginių trukmė buvo iki keturių valandų. Renginių metu buvo pristatinėjami Kauno r. vietos projektų patirtis ir ateities perspektyvos, Kauno r. VPS priemonės, kvietimai teikti paraiškas, organizuojamos dalyvių diskusijos ir galimų projektų idėjų aptarimai. Po renginių buvo sudaromos sąlygos individualioms konsultacijoms.

VVG užtikrino informacijos apie mokymus sklaidą. Kvietimai į mokymus buvo talpinami VVG puslapyje ir Facebook paskyroje (kuri turėjo daugiau kaip 800 sekėjų¹¹). Kvietimuose dalyvauti mokymuose buvo pateikiama mokymų programa, vieta, laikas, registracijos sąlygos ir kt.

Be to, VVG Facebook paskyroje buvo talpinama informacija apie vietos projektų įgyvendinimą, jų produktus ir paslaugas, vietos projektų atrankos komiteto nutarimus, su VPS įgyvendinimu susijusių taisyklių ar kitų teisės aktų nuostatų pakeitimus, VVG darbo organizavimą, organizuojamas diskusijas bei jų rezultatus, vietos gyventojams, pilietinei visuomenei ar vietos verslui aktualius dalykus (pavyzdžiui, apie NVO statuso įregistravimą¹², griežtinamus karantino ribojimus¹³, konkursus, transliacijas) ir pan.

Siekiant palyginti LEADER principų įgyvendinimą tarp skirtingų VPS buvo taikomi tam tikri kiekybiniai LEADER principų įgyvendinimo vertinimo kriterijai. „Iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimo rezultatyvumui vertinti taikytas vienas kriterijus – gyventojų aktyvumo (įsitraukimo) laipsnis.

⁹ Kauno rajono 2016–2022 m. vietos plėtros strategijos įgyvendinimo stebėsenos grupės reglamentas, patvirtintas Kauno r. VVG valdybos 2017 m. sausio 30 d. posėdžio protokolu Nr. 113.

¹⁰ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. spalio 26 d. įrašas.

¹¹ Informacija tikrinta 2021 m. balandžio 29 d.

¹² Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. spalio 29 d. įrašas.

¹³ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. gruodžio 7 d. įrašas.

Analizuojant informaciją apie Kauno r. VVG vietos projektus, nustatyta, kad vietos projektų vykdymo metu buvo numatyta įtraukti apie 6 tūkst. dalyvių¹⁴ (beveik 7% visų VVG gyventojų), iš kurių apie 4,4 tūkst. buvo jaunimas iki 29 metų. Įskaitant gyventojus, kurie dalyvavo VVG rengtuose mokymuose bei VVG vykdytame tarptautiniame projekte, buvo suaktyvinta daugiau kaip 8% visų VVG gyventojų. Taip pat nustatyta, kad įgyvendinant vietos projektus dalyvavo beveik 80 savanorių, kurie padėjo atlikti renginiams reikalingus parengiamuosius darbus (pavyzdžiui, stalų, kėdžių, suolų palapinių atvežimas, pastatymas, scenos papuošimas, sporto varžytuvių kliūčių ruožo įrengimas), budėjo renginio metu, koordinavo dalyvių darbus ir padėjo sutvarkyti aplinką po renginių.

Remiantis vertinimo metu atliktos VPS administratorių apklausos duomenis, Kauno r. VVG organizuojuose mokymuose dalyvavo 630 dalyvių. Vidutiniškai mokymuose dalyvavo po 20 dalyvių.

Kauno r. VVG principo „iš apačios į viršų“ indekso koeficientas yra 0,15 (žr. 7 lentelė). Daugiausiai įtakos indeksui turėjo aktyvus gyventojų dalyvavimas su VPS įgyvendinimu susijusiose veiklose bei tarptautiniame bendradarbiavimo projekte, o taip pat labai aktyvus jaunimo įsitraukimas (jie sudarė iki 66% visų dalyvių). Beveik 12% indekso reikšmės sudaro gana gausus socialinę atskirtį patiriančių asmenų įsitraukimas į vietos projektų renginius.

Skaičiuojant indekso reikšmę, buvo panaudoti rodiklių dinaminiai konvertavimo koeficientai. Šie koeficientai buvo apskaičiuojami remiantis mažėjančio naudingumo principu, t. y. kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo jo poveikis indekso reikšmei didėjo lėčiau. Gyventojų aktyvumo (įsitraukimo) laipsnis ne tik kiekybiškai, bet ir kokybiškai atspindi vietos gyventojų aktyvumą. Tai reiškia, kad analizuojant gyventojų aktyvumą, buvo svarbu atsižvelgti ne tik į renginių dalyvių skaičių, bet ir į tai, kokie dalyviai (pavyzdžiui, jaunimas, pagyvenusio amžiaus gyventojai, daugiavaikės šeimos, neįgalieji ir kt.) dalyvavo renginiuose. Kuo daugiau yra įtraukiama kuo įvairesnių tikslinių vietos gyventojų grupių, tuo gyventojų aktyvinimo rezultatas yra geresnis. Siekiant užtikrinti, kad viena kuri nors tikslinė grupė neturėtų dominuojančios įtakos indekso reikšmei, yra taikomas mažėjančio naudingumo principas. Šiuo atveju kiekvieno rodiklio konvertavimo koeficientas buvo apskaičiuojamas pagal formulę $c = \frac{\ln(x+1)}{x}$, kur x – rodiklio koeficientas. Rodiklių konvertavimo koeficientai buvo skaičiuojami tikslinių grupių rodikliams ir nebuvo skaičiuojami dalyvių skaičiui¹⁵ (žr. 7 lentelė).

7 lentelė. „Iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės	Rodiklio konvertavimo koeficientas	Indekso reikšmė
„Iš apačios į viršų“ principas (K4)/100	---	---	0,15
(K4) Gyventojų aktyvumo (įsitraukimo) laipsnis (3)+(5)+(7)+(9)	---	---	14,95
(1) Gyventojų skaičius VVG teritorijoje	87863	---	---
(2) VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginių dalyvių skaičius	7266	---	---
(3) VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginių dalyvių dalis nuo visų VVG gyventojų (2)/(1)	8,3%	1,000	8,27
(4) Jaunimo, dalyvavusio VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginiuose, skaičius	4789	---	---
(5) Jaunimo dalis nuo visų VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginių dalyvių (4)/(2)	65,9%	0,064	4,20
(6) Savanorių, įsitraukusių į VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginius, skaičius	82	---	---

¹⁴ Šiame skaičiuje neįtraukiamas Kauno r. VVG organizuotų mokymų dalyvių skaičius.

¹⁵ VVG ir vietos projektų renginių dalyvių dalies visų VVG gyventojų skaičiuje rodiklio konvertavimo koeficientas yra 1, t. y. dalyvių dalis visų VVG gyventojų skaičiuje yra pamatinė gyventojų aktyvumo (įsitraukimo) laipsnio reikšmė, prie kurios pridėdami kiti kokybiniai parametrai (pavyzdžiui, įvairių tikslinių grupių struktūrinės dalys).

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės	Rodiklio konvertavimo koeficientas	Indekso reikšmė
(7) Savanorių, įsitraukusių į VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginius, dalis nuo visų dalyvių (6)/(2)	1,1%	0,669	0,76
(8) Socialinę atskirtį patiriančių asmenų, įsitraukusių į vietos projektus, skaičius	335	---	---
(9) Socialinę atskirtį patiriančių asmenų, įsitraukusių į vietos projektus, dalis visų VVG renginių dalyvių (8)/(2)	4,6%	0,374	1,72

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

„Iš viršaus į apačią“ principo įgyvendinimo efektyvumui vertinti taikyti du kriterijai (žr. 8 lentelė).

- 1) VVG veiklos ir gyventojų aktyvinimo išlaidų suma, tenkanti vienam aktyviam gyventojui. Kauno r. VVG veiklos ir gyventojų aktyvinimo išlaidoms buvo numatyta daugiau kaip 920 tūkst. Eur¹⁶. Iki 2020 metų pabaigos VVG renginiuose, vietos projektuose ir tarptautinio bendradarbiavimo projekto renginiuose dalyvavo daugiau kaip 7,2 tūkst. vietos gyventojų. Vienam gyventojui suaktyvinti vidutiniškai kainavo 127 Eur (žr. 8 lentelė). Žinoma, šis įvertis tik apytiksliai atspindi sumą, kiek vidutiniškai kainavo vieno unikalios (t. y. nepasikartojančio) vietos gyventojų aktyvinimas, nes dalyvių skaičius VVG renginiuose yra apytikslis (vietos projektų vykdytojai pateikia tik apytikslius didelių renginių dalyvių skaičius). Be to, vienas gyventojas galėjo dalyvauti keliuose renginiuose, ir dėl to būtų skaičiuojami kaip keli aktyvūs asmenys ir VVG veiklos. Galiausiai, gyventojų aktyvinimo išlaidos yra numatytos visam VPS įgyvendinimo laikotarpiui, tuo tarpu dalyvių skaičius apskaičiuotas per 2016-2020 metų laikotarpį. Nežiūrint į šiuos trūkumus ir atsižvelgiant į reikalingų duomenų prieinamumą, tai yra vienas tiksliausių įverčių, parodančių, kiek galimai kainavo vieno vietos gyventojų aktyvinimas, ir šį rodiklį galima naudoti palyginimui su kitomis VVG.
- 2) ES ir valstybės biudžeto paramos kokybė. Vietos projektų atrankos metu projektai yra vertinami pagal atrankos kriterijus, kurie priklauso nuo VPS priemonės ar veiklos srities, pagal kurią teikiama vietos projekto paraiška. Jeigu vietos projektas atitinka visus atrankos kriterijus, jam skiriama 100 balų. Jeigu projektas neatitinka vieno ar daugiau atrankos kriterijų, arba iš dalies atitinka kriterijų, projektui skiriama balų suma mažinama. Kauno r. VVG 2016-2020 metais finansuotų vietos projektų vidutinė balų suma buvo 82 (žr. 8 lentelė). Tai rodo, kad vidutiniškai vietos projektai neatitiko vieno atrankos kriterijaus. Kauno r. VVG teritorijoje 21% vietos projektas atitiko visus atrankos kriterijus, daugiau kaip 90 balų surinko 43% vietos projektų. Mažiausiai atrankos balų (45) gavo keturi vietos projektai, skirti vietos gimnazijų sporto infrastruktūros atnaujinimui.

8 lentelė. „Iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės
(E2) VVG veiklos ir gyventojų aktyvinimo išlaidos vienam aktyviam gyventojui, Eur/gyv. (1)/(2)	127
(1) VVG veiklos ir VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo išlaidoms skirta suma (iki 20 proc.), tūkst. Eur	920
(2) Dalyvių skaičius VVG renginiuose	7266
(E3) ES ir valstybės biudžeto paramos kokybė*	79%
(3) VVG teritorijos vietos projektų kokybė, vidutinis balas	82
(4) Vietos projektams patvirtinta paramos suma, tūkst. Eur	2924

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

¹⁶ NMA, 2021. 2014-2020 KPP priemonės „LEADER“ veiklos sritis „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“ 2016-09-19. [Interaktyvus] <https://www.nma.lt/index.php/parama/lietuvos-kaimo-pletros-20142020-m-programa/statistika/9156#res>. Paskutinio atnaujinimo data: 2021 m. gegužės 5 d.

* ES ir valstybės biudžeto paramos kokybė apskaičiuojama pagal formulę: $\sum_i (s_i * q_i) / \sum_i s_i$, kur i – vietos projektas, s – vietos projektui skirta parama (tūkst. Eur), q – vietos projekto balų suma (vietos projekto kokybė).

Apibendrinant, pastebima, kad daugiau kaip 7,2 tūkst. dalyvių (daugiau kaip 8% VVG gyventojų) dalyvavo VVG veiklose ir vietos projektų veiklose. VVG užtikrino visų trijų sektorių atstovų dalyvavimą sprendimų priėmimo procesuose, įtraukdama jų atstovus į VVG narius, VVG valdybą ir į VPS įgyvendinimo rezultatų stebėsenos grupę. Be to, Kauno r. VVG sudarė sąlygas visiems vietos gyventojams aktyviai dalyvauti VPS įgyvendinime, viešindama informaciją apie kvietimus vietos projektų paraiškoms teikti, mokymus potencialiems pareiškėjams, organizuodama diskusijas ir informacinius renginius, teikdama individualias konsultacijas, atsižvelgdama į vietos gyventojų komentarus ir pastabas. Reaguodama į vietos gyventojų teikiamus komentarus bei pastabas, Kauno r. VVG stengėsi palaikyti komunikaciją su vietos gyventojais, taip skatindama ilgalaikį vietos gyventojų įsitraukimą į vietos plėtros procesus. Taip pat nustatyta, kad vienam vietos gyventojui aktyvinti buvo skirta apytiksliai 127 Eur, o ES ir valstybės biudžeto paramos kokybė siekė beveik 80%. Daroma išvada, kad Kauno r. VVG užtikrino rezultatyvų ir efektyvų LEADER principo „iš apačios į viršų“ taikymą VPS įgyvendinimo metu.

2.4 PARTNERYSTĖS PRINCIPAS

Analizuojant Kauno r. VPS numatytus veiksmus, skirtus partnerystės principo įgyvendinimui, yra išskiriami šie vertinimo aspektai¹⁷:

- 1) Informaciniai ir paskatinamieji susitikimai.
- 2) Vietos bendruomenės įtraukimas į gyventojų aktyvinimo veiklas.
- 3) Sektorių atstovavimas VVG narių visuotiniuose susirinkimuose.
- 4) Sektorių atstovavimas VVG valdybos posėdžiuose.
- 5) Sektorių atstovavimas VPS įgyvendinimo stebėsenos grupėje.

Informaciniai ir paskatinamieji susitikimai. Analizuojant VVG tinklapyje ir VVG Facebook paskyroje skelbtą informaciją, nustatyta, kad per 2016–2020 metus buvo organizuota apie 20 informacinių renginių. Renginių metu gyventojams buvo pristatomi kvietimai teikti paraiškas vietos projektams, kitomis ES paramos galimybėmis. Dažnai kviečiant į renginius, buvo įvardijama, kokioms visuomenės grupėms ypatingai aktualus organizuojamas renginys. Nuo 2020 metų pradžios informaciniai renginiai buvo organizuojami ir nuotoliniu būdu.

Vietos bendruomenės įtraukimas į gyventojų aktyvinimo veiklas. Susitikimuose su potencialiais vietos projektų pareiškėjais ar kitais vietos gyventojais, dalyvaudavo ir VVG nariai iš visų trijų sektorių. Be to, renginiuose dalyvavo ir Kauno r. savivaldybės mero pavaduotojai, skyrių vadovai, seniūnijų ir bendruomenių atstovai, verslininkai ir kt.. Pavyzdžiui, vienas iš pirmųjų 2016–2020 metų informacinių renginių buvo skirtas VPS viešinimui, kuriame dalyvavo ir Kauno rajono savivaldybės meras, seniūnai, bendruomenių atstovai, o pats renginys vyko Raudondvario dvaro menų inkubatoriuje¹⁸.

Dažniausiai informacinių renginių metu verslo ar vietos valdžios atstovai padarydavo pranešimus, atsakydavo į dalyvių klausimus, diskutuodavo. Kai kuriuose renginiuose dalyvavo jau įgyvendintų vietos projektų vykdytojai, kurie dalinosi savo patirtimi. Tokiu būdu vietos bendruomenė buvo įtraukiama į gyventojų aktyvinimo veiklas.

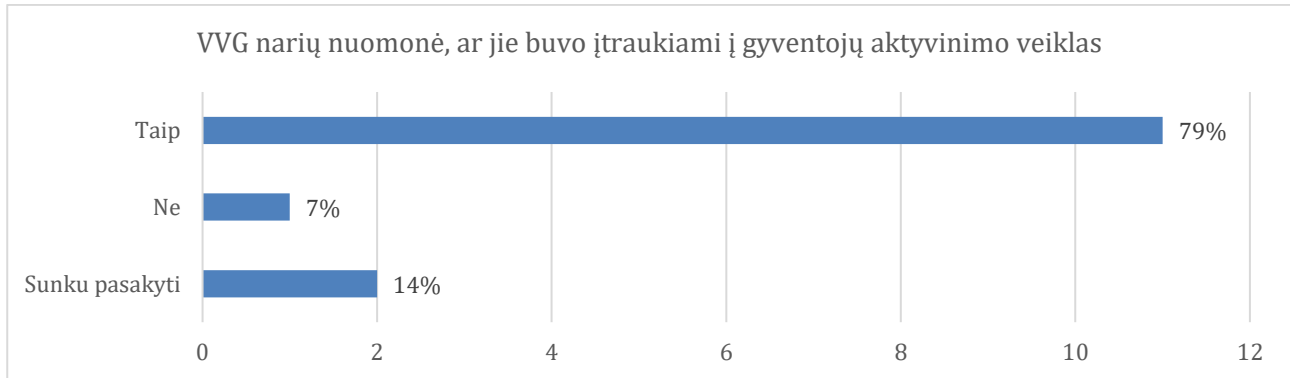
Analizuojant vertinimo metu atliktos Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenis, nustatyta kad beveik 80% atsakiusių jautėsi įtraukti į gyventojų aktyvinimo veiklas (žr. 9 pav.). Anketose respondentai nurodė, kad jie gaudavo aktualią informaciją, kuria vėliau dalijosi savo

¹⁷ Vertinimo aspektų sąrašas sudarytas pagal Kauno r. VPS 8.3.2 skyrelyje pateiktą informaciją.

¹⁸ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2016 m. lapkričio 23 d. įrašas.

bendruomenėse. Taip pat jie buvo kviečiami dalyvauti renginiuose, vesti mokymus ir informacinius renginius.

9 pav. Kauno r. VVG narių nuomonė dėl jų įtraukimo į gyventojų aktyvinimo veiklas

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Siekiant įvertinti partnerystės principo įgyvendinimą buvo analizuojama, kaip praktiškai atstovaujami atskiri sektoriai priimant sprendimus VVG narių visuotiniuose susirinkimuose ir valdybos posėdžiuose, ar atskiruose posėdžiuose išlaikomos sektorių atstovavimo proporcijos.

Atliekant sektorių atstovavimo analizę priimant sprendimus visuotiniuose VVG narių susirinkimuose ir valdybos posėdžiuose, buvo analizuojami viešai (VVG interneto svetainėje) prieinami duomenys apie VVG narių visuotinius susirinkimus ir valdybos posėdžius (susirinkimų ir posėdžių sąrašas) ir viešai prieinami susirinkimų ir posėdžių protokolai.

Sektorių atstovavimas VVG narių visuotiniuose susirinkimuose. Kauno r. VVG narių skaičius analizuojamu laikotarpiu (nuo VPS patvirtinimo pradžios iki 2020 m. pabaigos) svyravo tarp 50 ir 60 narių. Kauno r. VVG valdybos posėdžių protokolai skelbiami nuo 2016 m. Iki 2020 m. pabaigos vyko septyni visuotiniai narių susirinkimai. Vidutiniškai juose dalyvavo apie 60% narių. Daugumoje iš visuotinių narių posėdžių (penkiuose iš septynių) dalyvavo vos daugiau nei pusė narių, taigi, dalyvavimas buvo menkas.

Sektorių atstovavimas VVG valdybos posėdžiuose. Kauno r. VVG valdybą sudaro vienuolika asmenų: penki atstovauja pilietinę visuomenę (46%), trys – verslą (27%) ir trys – valdžios sektorių (27%). Iki 2020 m. pabaigos įvyko 41 valdybos posėdis (žr. 9 lentelė). Vidutiniškai posėdžiuose dalyvavo 79% narių. Apie 40 proc. posėdžių buvo susirinkę daugiau kaip 90 proc. dalyvių. Vos daugiau nei pusė narių (t. y. iki 60%) buvo susirinkę 3 posėdžiuose (7%).

9 lentelė. Kauno r. VVG valdybos posėdžių dalyvių struktūra

Data	Nariai	Dalyviai	Dalyvių dalis	Pilietinė visuomenė	Verslas	Valdžia	Ar posėdyje išlaikytos sektorių proporcijos?	Interesų koncentracijos laipsnis
2016-02-01	11	8	73%	50	25	25	taip	2750
2016-03-17	11	7	64%	43	29	29	taip	2719
2016-04-12	11	8	73%	50	25	25	taip	2750
2016-09-02	11	7	64%	57	29	14	ne	2964
2016-10-06	11	8	73%	50	25	25	taip	2750
2016-12-06	11	8	73%	50	25	25	taip	2750
2017-01-30	11	6	55%	83	17	0	ne	4972
2017-03-14	11	7	64%	57	29	14	ne	2964
2017-05-11	11	7	64%	57	29	14	ne	2964
2017-06-22	11	6	55%	50	33	17	taip	2806
2017-08-17	11	6	55%	67	17	17	ne	3417
2017-08-23	11	7	64%	57	14	29	ne	3107

Data	Nariai	Dalyviai	Dalyvių dalis	Pilietinė visuomenė	Verslas	Valdžia	Ar posėdyje išlaikytos sektorių proporcijos?	Interesų koncentracijos laipsnis
2017-09-21	11	11	100%	45	27	27	taip	2713
2017-10-12	11	8	73%	63	13	25	ne	3313
2017-12-14	11	8	73%	25	38	38	ne	3313
2018-01-26	11	9	82%	56	22	22	ne	2880
2018-03-27	11	11	100%	45	27	27	taip	2713
2018-05-09	11	10	91%	40	30	30	taip	2750
2018-05-23	11	8	73%	38	25	38	ne	2938
2018-06-26	11	10	91%	50	30	20	taip	2750
2018-08-21	11	10	91%	50	30	20	taip	2750
2018-10-05	11	10	91%	40	30	30	taip	2750
2018-10-30	11	7	64%	29	43	29	ne	3148
2018-12-13	11	8	73%	38	38	25	ne	2813
2019-01-22	11	8	73%	38	38	25	ne	2813
2019-02-07	11	10	91%	40	30	30	taip	2750
2019-04-05	11	11	100%	45	27	27	taip	2713
2019-04-24	11	11	100%	45	27	27	taip	2713
2019-07-18	11	9	82%	44	33	22	taip	2719
2019-08-02	11	11	100%	45	27	27	taip	2713
2019-10-17	11	10	91%	40	30	30	taip	2750
2019-12-11	11	9	82%	44	33	22	taip	2719
2020-02-21	11	10	91%	50	20	30	taip	2850
2020-03-04	11	10	91%	50	20	30	taip	2850
2020-04-07	11	7	64%	43	29	29	taip	2719
2020-05-07	11	11	100%	45	27	27	taip	2713
2020-06-30	11	8	73%	63	25	13	ne	3188
2020-09-04	11	11	100%	45	27	27	taip	2713
2020-10-22	11	10	91%	50	20	30	taip	2850
2020-11-05	11	9	82%	56	22	22	ne	2880
2020-12-21	11	7	64%	29	29	43	ne	3291
Vidurkis			79%	48	27	25		

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vidutiniškai pilietinę visuomenę atstovauja 48% balsų, verslą – 27%, o valdžią – 25%. Pilietinio sektoriaus atstovavimas svyravo nuo 25% iki 83%, verslo – nuo 13% iki 43%, o valdžios – nuo 0% iki 43%. Remiantis sektorių interesų koncentracijos rodikliu (žr. 1 paaiškinimas) nustatyta, jog 39% posėdžių vyko, kai vienas iš sektorių turėjo didesnę nei rekomenduojama įtaką (rodiklio reikšmė didesnė už 2750).

1 paaiškinimas. Sektorių interesų koncentracijos rodiklis priimant VVG sprendimus

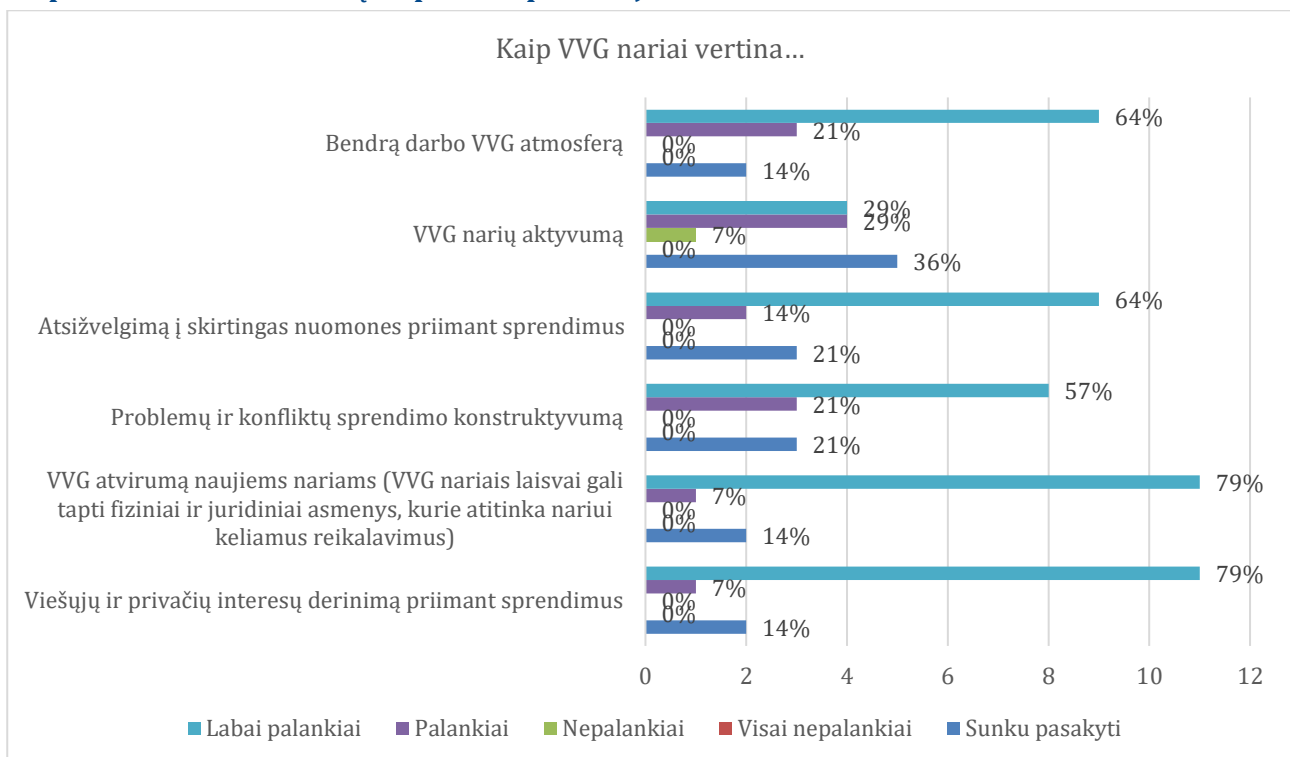
Interesų koncentracijos laipsnis apskaičiuojamas remiantis Herfindahlio ir Hirschmano indekso (HHI) metodika. Laipsnio skaičiavimuose atsižvelgiama į atstovaujamo sektoriaus dalies svorį, t. y. yra rekomenduojama, kad pilietinės visuomenės dalis būtų iki 49%, verslo dalis – iki 35%, o valdžios dalis – iki 30% (pagal VPS atrankos taisyklių 12.4 punktą, kuriame apibrėžti reikalavimai kolegialaus valdymo organo sudėčiai). Skaičiavimuose daroma prielaida, kad ideali sektorių atstovavimo proporcija yra tuomet, kai pilietinės visuomenės dalis yra 45%, verslo – 30%, o valdžios – 25%. Skaičiuojant interesų koncentracijos laipsnį, faktinės sektorių atstovavimo dalys koreguojamos iš pilietinės visuomenės dalies atimant 15 proc. p., o prie valdžios dalies pridedant 5 proc. p. Verslo atstovavimo dalis nekeičiama. Tokiu atveju idealus interesų koncentracijos laipsnis yra 2700. Praktiškai, pasitaiko atvejų, kai VVG kolegialiuose valdymo organuose pilietinės visuomenės dalis yra 50 proc., o verslo ir valdžios po 25 proc. (pvz., kai VVG valdyba yra iš 12 asmenų, iš kurių 6 yra pilietinės visuomenės atstovai). Iš principo tai atitinka rekomenduojamą proporciją, tačiau šiuo atveju interesų koncentracijos laipsnis padidėja iki 2750. Todėl yra laikytina, kad rekomenduojamas koncentracijos laipsnis yra 2750, kurį viršijus, teigiama, kad interesų atstovavimo proporcija yra pažeista. Kuo faktinis interesų koncentracijos laipsnis didesnis už 2750, tuo faktinės sektorių atstovavimo proporcijos priimant sprendimus labiau neatitinka rekomenduojamą.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Sektorių atstovavimas VPS įgyvendinimo stebėsenos grupėje. Kauno r. VVG valdymo struktūroje yra numatyta VPS įgyvendinimo stebėsenos grupė, kuri sudaryta iš šešių narių¹⁹. Trys nariai atstovauja verslą (50% balsų), du nariai – pilietinę visuomenę (33% balsų) ir vienas narys – valdžios sektorių (17% balsų). Taigi, partnerystės principas stebėsenos grupėje yra išlaikytas.

Svarbus partnerystės principo įgyvendinimo vertinimo aspektas – VVG narių tarpusavio pasitikėjimas ir pasitikėjimas VVG veikla. Analizuojant pasitikėjimą VVG veikla, remiamasi VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenimis. Analizės metu nustatyta, kad bendrą darbo VVG atmosferą palankiai arba labai palankiai vertina daugiau kaip 80% respondentų (žr. 10 pav.). 1/3 dalyvavusių apklausoje buvo sunku pasakyti, ar VVG nariai yra pakankamai aktyvūs, tačiau beveik 60% respondentų VVG narių aktyvumą vertino palankiai. Daugiau kaip 75% respondentų mano, kad priimant sprendimus yra atsižvelgiama į skirtingas nuomones, o problemos ir konfliktai sprendžiami konstruktyviai.

10 pav. Kauno r. VVG narių tarpusavio pasitikėjimas

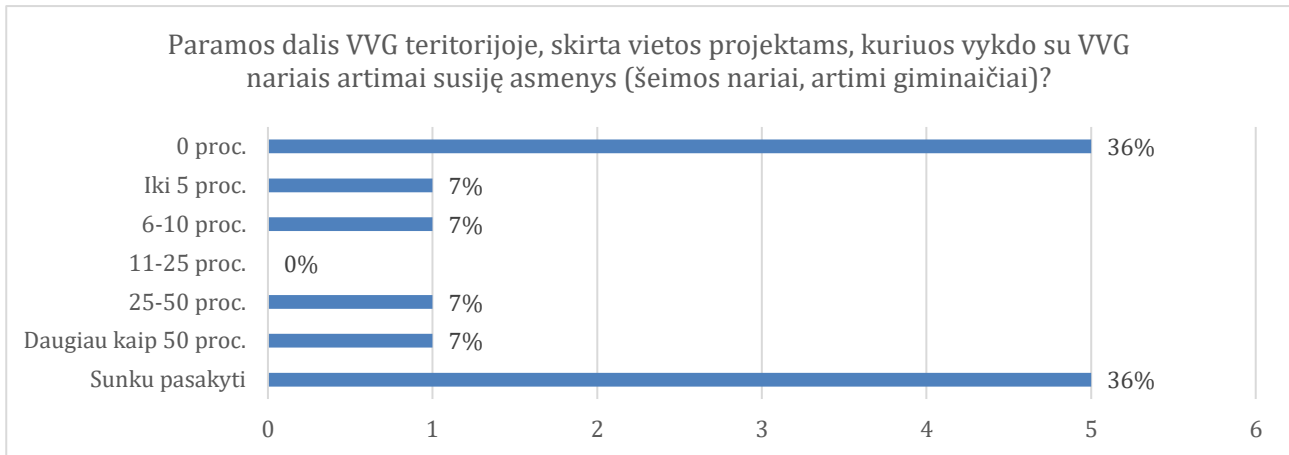
Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Vertinant VVG narių viešųjų ir privačiųjų interesų derinimą, nustatyta, jog VVG nariai palankiai priima viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo taisykles (žr. 10 pav.). Remiantis apklausos duomenimis, beveik 80% respondentų mano, kad Kauno r. VVG viešieji ir privatieji interesai yra derinami tinkamai.

Vertinant galimą interesų konfliktą skirstant ES ir valstybės biudžeto paramą, buvo analizuojama, kiek ES ir valstybės biudžeto paramos yra gavę VVG nariai, VVG valdybos nariai ar su jais artimai susiję asmenys (šeimos nariai ar gaminančiai). Remiantis VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenimis, 1/3 respondentų manė, kad tokių atvejų nebuvo, kitam 1/3 buvo sunku pasakyti. Dar 14% respondentų manė, kad ta dalis gali siekti iki 10% (žr. 11 pav.).

¹⁹ Kauno r. VVG 2017 m. lapkričio 7 d. Visuotinio narių susirinkimo protokolas, [žiūrėta: 2021-04-20]. Kaunorvvg.lt.

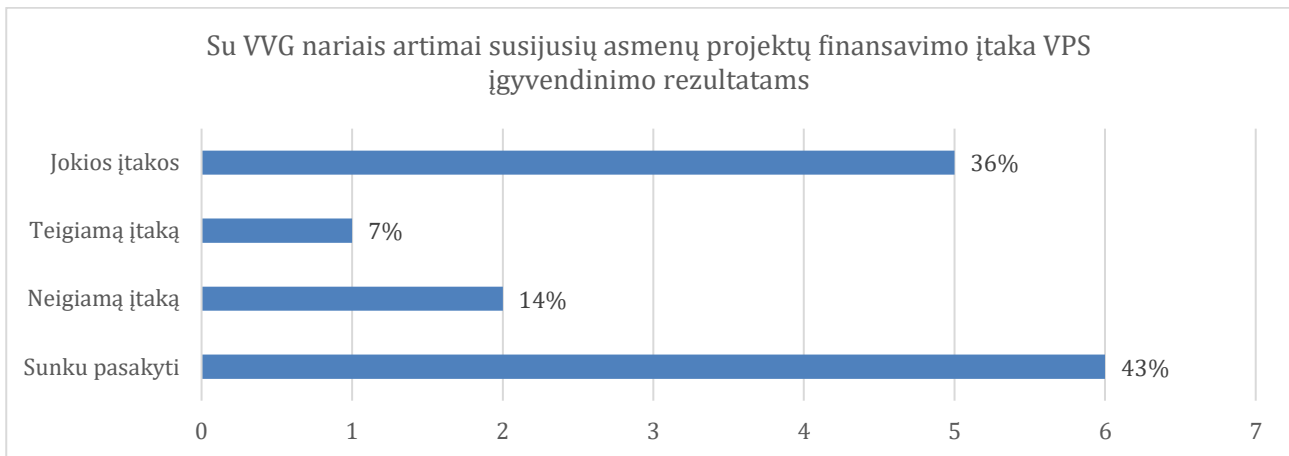
11 pav. Kauno r. VVG narių nuomonė, kiek tenka paramos Kauno r. VVG nariams ar jų artimiesiems

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

VVG narių požiūris į tai, kad ES paramą gauna vietos projektai, kurių vykdytojai yra VVG nariai, VVG valdybos nariai ar artimai su jais susiję asmenys, yra skirtingas. Daugeliui respondentų (43%) buvo sunku pasakyti, kokią tai įtaką daro VPS įgyvendinimo rezultatams (žr. 12 pav.). 14% respondentų mano, kad tai turi neigiamos įtakos, o 43% mano, kad tai neturi jokios įtakos arba kad turi teigiamą įtaką.

12 pav. Kauno r. VVG narių požiūris į su Kauno r. VVG nariais susijusių vietos projektų finansavimą

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

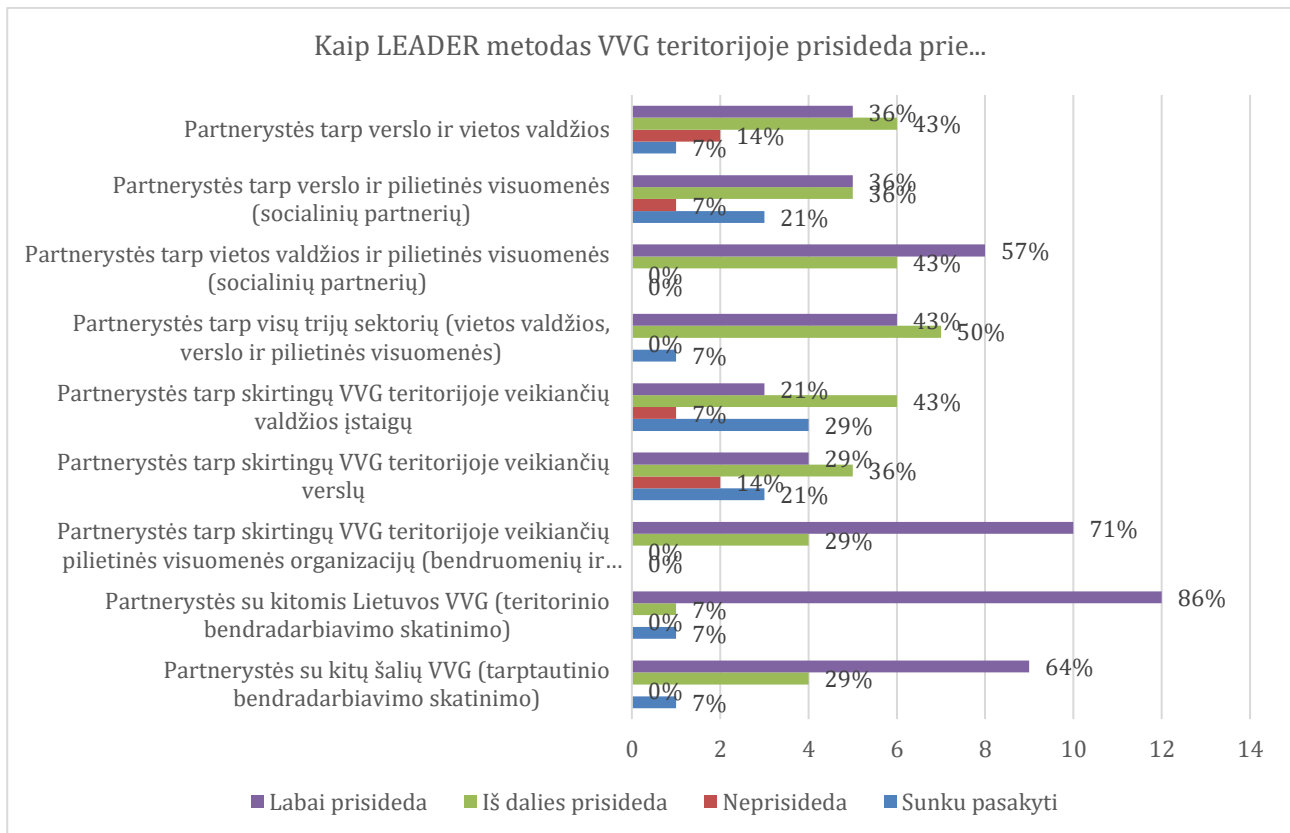
VVG nariai turi teisę teikti paraiškas vietos projektui finansuoti. Kai VVG nariai numato teikti paraiškas paramai gauti, jie nedalyvauja tų projektų finansavimo sąlygų rengime ir projektų tvirtinime. Taip yra užtikrinamas viešųjų ir privačiųjų interesų derinimas. Valdybos posėdžių protokolų viešinimas užtikrina ir tokių procesų skaidrumą. Svarbiausia, kad įgyvendinant LEADER principais grįstą plėtrą, „nepagrįstai“ didelė paramos dalis (pavyzdžiui, > kaip 30%²⁰) nebūtų paskirstoma tarp VVG narių ar VVG valdybos narių, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai priima sprendimus dėl paramos paskirstymo.

Kauno r. VVG narių nuomone, LEADER metodas prisideda prie verslo ir vietos valdžios partnerystės (79% respondentų), tarp verslo ir pilietinės visuomenės (72% respondentų) bei tarp vietos verslų (65%) (žr. 13 pav.). LEADER itin skatina partnerystę tarp pilietinės visuomenės organizacijų (100%

²⁰ Hellenic Ministry of Rural Development and Food. 2012. Clear rules and methodologies to ensure multi-sector integration in local strategies. Better LEADER practices for Local Development Strategies Across the EU. No. 3. European Network for Rural Development. [Interaktyvus] https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/assets/pdf/leader-tool-kit/infosheet/03_infosheet.pdf. Žiūrėta: 2021 m. kovo 25 d.

respondentų), tarp vietos valdžios ir pilietinės visuomenės (100% respondentų), tarp visų trijų sektorių (93% respondentų), tarp Lietuvos VVG (93% respondentų) ir skirtingų šalių VVG (93% respondentų).

13 pav. LEADER metodo įtaka partnerystei tarp skirtingų sektorių Kauno r. VVG

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Kita vertus, nemažai daliai Kauno r. VVG narių, dalyvavusių apklausoje, buvo sunku pasakyti dėl LEADER įtakos tarp vietos valdžios įstaigų (29%), tarp vietos verslų (21%) ir tarp vietos verslo ir pilietinės visuomenės (21%). Daugiausiai VVG nariai nemanė, kad LEADER metodas prisideda prie partnerystės tarp vietos verslų (14%).

Siekiant palyginti LEADER principų įgyvendinimą tarp skirtingų VPS buvo taikomi tam tikri kiekybiniai LEADER principų įgyvendinimo vertinimo kriterijai. Partnerystės principo įgyvendinimo rezultatyvumui vertinti taikyti analizuotas trijų sektorių atstovavimas VVG (žr. 10 lentelė). Sektorių atstovavimas koeficientas yra 0,91 (idealus koeficientas – 1,00). Sektoriai yra puikiai atstovaujami Kauno r. VVG valdyboje ir stebėsenos grupėje.

VVG narių struktūroje iki 2020 metų pabaigos dominavo pilietinės visuomenės atstovų (69%), ir tai mažino partnerystės principo rezultatyvumą. Kauno r. VVG nariais buvo 40 pilietinės visuomenės atstovų (69% visų balsų), 12 verslo atstovų (21% visų balsų) ir Kauno r. savivaldybė, kuri buvo delegavusi šešis narius (10% visų balsų). Tokia sektorių atstovavimo struktūra nukrypo nuo rekomenduojamos struktūros, todėl VVG struktūros koeficientas buvo lygus 0,68.

VVG narių struktūra buvo vertinama naudojant sektorių interesų koncentracijos rodiklį (žr. 1 paaiškinimas). Sektorių interesų koncentracijos rodikliui apskaičiuoti naudojama sektorių atstovavimo proporcija, kuri rekomenduojama VVG valdybos struktūrai, taigi, ji netaikytina VVG narių proporcijos atveju. Nežiūrint į tai, Bendrųjų nuostatų reglamente (BNR)²¹ nustatyta, kad VVG sprendimo priėmimo lygmeniu nei vienos interesų grupės atstovai neturi daugiau kaip 49 proc. balsavimo teisių, todėl siekti

²¹ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013.

VVG narių struktūros, kuri pagal interesų atstovavimo proporciją būtų artima rekomenduojamai VVG narių valdybai, yra geroji praktika ir atitinka kaimo plėtros politikos principus.

10 lentelė. Partnerystės principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės	Rodiklio svoris	Indekso (kriterijaus) reikšmė
Partnerystės principas (K5)	---	---	0,91
(K5) Sektorių atstovavimas VVG $[(1)+(2)+(3)+(4)]/4$	---	---	0,91
(1) VVG narių struktūra	0,68	0,25	0,17
(2) VVG valdybos narių struktūra	1,00	0,25	0,25
(3) VVG valdybos posėdžių narių struktūra	0,99	0,25	0,25
(4) VVG stebėsenos grupės struktūra	0,96	0,25	0,24

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Kauno r. VVG valdyboje dirbo penki pilietinės visuomenės atstovai (45% visų balsų), ir po tris atstovus iš vietos verslo ir vietos valdžios (po 27% visų balsų). Tai atitiko rekomenduojamą sektorių atstovavimo proporciją, todėl VVG valdybos narių koeficientas buvo lygus 1,00.

Kauno r. VVG stebėsenos grupėje dirbo trys pilietinės visuomenės atstovai (50% visų balsų), ir du vietos verslo atstovai (33% visų balsų) ir vienas vietos valdžios atstovas (17% visų balsų). Sektorių atstovavimo struktūra šiek tiek neatitinka rekomenduojamos sektorių atstovavimo proporcijos (verslo atstovų dalis per didelė), tačiau esant mažam skaičiui grupės narių, rekomenduojamą struktūrą yra sudėtinga pasiekti.

Kauno r. VVG valdybos posėdžių metu vidutiniškai pilietinę visuomenę atstovavo 48% balsų, vietos verslą – 27%, o vietos valdžią – 25%. Tai atitiko rekomenduojamas sektorių atstovavimo proporcijas, todėl VVG valdybos sprendimų priėmimo koeficientas yra beveik idealus (t. y. 0,99).

Partnerystės principo įgyvendinimo efektyvumui vertinti taikyti du kriterijai: pasitikėjimas VVG ir LEADER metodo indėlis į partnerystę (žr. 11 lentelė). Kriterijų ir rodiklių įverčiams apskaičiuoti naudoti VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenys. Remiantis gautais rezultatais, teigiama, kad partneriai pasitiki vieni kitais (4,3 balo iš 5), o LEADER metodo indėlis į partnerystę tarp pilietinės visuomenės, vietos verslo ir vietos valdžios yra reikšmingas (3,3 balo iš 4).

11 lentelė. Partnerystės principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės
(E4) Pasitikėjimas VVG $[(1)+...+(5)]/5$	4,3 balo iš 5
(1) VVG narių požiūris į bendrą darbo VVG atmosferą	4,5 balo iš 5
(2) VVG narių požiūris į VVG narių aktyvumą	3,8 balo iš 5
(3) VVG narių požiūris, kaip atsižvelgiama į skirtingas nuomones priimant sprendimus	4,4 balo iš 5
(4) VVG narių požiūris į problemų ir konfliktų sprendimo konstruktyvumą	4,4 balo iš 5
(5) VVG narių požiūris į viešųjų ir privačių interesų derinimą priimant sprendimus	4,6 balo iš 5
(E5) LEADER metodo indėlis į partnerystę $[(6)+...+(14)]/9$	3,3 balo iš 4
(6) LEADER indėlis į partnerystę tarp verslo ir vietos valdžios	3,0 balo iš 4
(7) LEADER indėlis į partnerystę tarp verslo ir pilietinės visuomenės (socialinių partnerių)	3,0 balo iš 4
(8) LEADER indėlis į partnerystę tarp vietos valdžios ir pilietinės visuomenės (socialinių partnerių)	3,6 balo iš 4

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės
(9) LEADER indėlis į partnerystę tarp visų trijų sektorių (vietos valdžios, verslo ir pilietinės visuomenės)	3,4 balo iš 4
(10) LEADER indėlis į partnerystę tarp skirtingų VVG teritorijoje veikiančių valdžios įstaigų	2,8 balo iš 4
(11) LEADER indėlis į partnerystę tarp skirtingų VVG teritorijoje veikiančių verslų	2,8 balo iš 4
(12) LEADER indėlis į partnerystę tarp skirtingų VVG teritorijoje veikiančių pilietinės visuomenės organizacijų (bendruomenių ir kitų nevyriausybinų organizacijų)	3,7 balo iš 4
(13) LEADER indėlis į partnerystę su kitomis Lietuvos VVG (teritorinio bendradarbiavimo skatinimo)	3,8 balo iš 4
(14) LEADER indėlis į partnerystę su kitų šalių VVG (tarptautinio bendradarbiavimo skatinimo)	3,6 balo iš 4

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Pasitikėjimą Kauno r. VVG labiausiai didina palanki bendra darbo VVG atmosfera (4,5 balo iš 5) bei VVG narių požiūris į viešųjų ir privačiųjų interesų derinimą (4,6 balo iš 5). Aiškus ir skaidrus sprendimų priėmimo procedūrų vykdymas, valdybos posėdžių protokolų viešinimas sudaro prielaidas pasitikėti VVG priimamais sprendimais.

Kiek mažiau balų skirta Kauno r. VVG narių požiūriui į VVG narių aktyvumą (3,8 balo iš 5). Šiuo atveju daugeliui respondentų buvo sunku įvertinti, ar VVG nariai buvo pakankamai aktyvūs, ar ne.

Kauno r. VVG narių požiūriu, LEADER metodas labiausiai prisideda prie partnerystės tarp Lietuvos VVG, bendruomeninių ir kitų nevyriausybinų organizacijų (3,8 balo iš 4). Tai rodo stiprius bendradarbiavimo ryšius tarp skirtingų rajonų bendruomenių. Šiek tiek mažesnis LEADER metodo indėlis į partnerystę tarp skirtingų Kauno r. VVG teritorijoje veikiančių valdžios įstaigų (2,8 balo iš 4) ir tarp vietos verslo (2,8 balo iš 4). Tam įtakos turėjo tai, kad santykinai buvo sunku įvertinti partnerystės tarp vietos valdžios institucijų ir tarp vietos verslų pokyčius, o juolab LEADER metodo įtaką šioms pokyčiams.

Apibendrinant, ne visų sektorių atstovai aktyviai dalyvavo priimant sprendimus. VVG narių visuotinių susirinkimų lankomumas siekia 60% narių, o valdybos posėdžių lankomumas – 79%. Nors vidutiniškai sektorių atstovavimo proporcijos yra išlaikomos, nustatyta daug atvejų (39%), kai sprendimai buvo priimami esant didesnei nei rekomenduojama vieno iš sektorių įtakai. Kita vertus, palankiai vertinama darbo atmosfera VVG, atsižvelgimas į skirtingas nuomones, konstruktyvus problemų ir konfliktų sprendimas leidžia daryti išvadą, kad Kauno r. VVG užtikrino LEADER partnerystės principo taikymą VPS įgyvendinimo metu.

2.5 INOVACIJŲ PRINCIPAS

Analizuojant Kauno r. VPS numatytus veiksmus, skirtus inovacijų principo įgyvendinimui, yra išskiriami šie vertinimo aspektai²²:

- 1) Kiekviena priemonė ar veiklos sritis su inovatyvumo aspektu.
- 2) Inovatyvios bendradarbiavimo formos.
- 3) Inovatyvūs vietos projektai - projekto-prototipo vaidmuo.

Numatyti veiksmai puikiai tinka inovacijų principo įgyvendinimui vietos plėtros procese. Kauno r. VVG duomenimis, 8 vietos projektai (iš 47 vietos projektų, patvirtintų iki 2020 m. pabaigos) prisideda prie inovacijų ir naujų technologijų diegimo VVG teritorijoje. Šiems projektams skirta beveik 625 tūkst. Eur, iš kurių beveik 62 tūkst. Eur tenka pačioms inovacijoms.

Kiekviena priemonė ar veiklos sritis su inovatyvumo aspektu. VPS buvo numatyta viena VPS priemonė ir penkios VPS veiklos sritys (2/3 visų VPS priemonių ir veiklos sričių), kuriose vienas iš projektų atrankos kriterijų buvo inovatyvumo kriterijus:

- 1) VPS priemonė "Parama žemės ūkio produktų perdirbimui" (LEADER-19.2-SAVA-9) (iki 2021 m. pradžios nebuvo finansuotų vietos projektų);
- 2) VPS veiklos sritis „Ne žemės ūkio verslo kūrimas ir plėtra“ (LEADER-19.2-SAVA-8.1) (iki 2021 m. pradžios finansuota 17 vietos projektų);
- 3) VPS veiklos sritis „Socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (LEADER-19.2-SAVA-8.2) (iki 2021 m. pradžios nebuvo finansuotų vietos projektų);
- 4) VPS veiklos sritis „Kaimo vietovei svarbių pastatų statyba ir atnaujinimas“ (LEADER-19.2-SAVA-5.1) (iki 2021 m. pradžios finansuoti 4 vietos projektai);
- 5) VPS veiklos sritis „Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ar energijos efektyvumo didinimas“ (LEADER-19.2-SAVA-5.3) (iki 2021 m. pradžios finansuoti 2 vietos projektai);
- 6) VPS veiklos sritis „Infrastruktūros, reikalingos jaunimo užimtumui didinti, sukūrimas ir atnaujinimas“ (LEADER-19.2-SAVA-6.2) (iki 2021 m. pradžios finansuoti 4 vietos projektai).

Kai kurios kitos VPS priemonės yra siejamos su inovacijomis netiesiogiai. Viena iš tokių – VPS priemonė „Partnerystės tinklo skatinimas vietos veiklos grupės teritorijoje“. Ši VPS priemonė yra skirta naujų veiklos būdų įgyvendinimui Kauno r. VVG teritorijoje. Tiesa, šiai priemonei atrankos kriterijų ar tinkamumo sąlygų, skirtų inovacijoms konkrečiai, nebuvo numatyta. Pagal šią VPS priemonę iki 2020 metų pabaigos buvo finansuoti penki vietos projektai, kurie buvo skirti žmogiškųjų ir materialinių išteklių sutelkimui. Realiai projektų metu buvo organizuojamos konferencijos, partnerystės renginiai (pavyzdžiui, edukacinės programos), sporto varžybos ir pan. Viename iš projektų buvo sukurta kelių seniūnijų darbo grupė, skirta partnerystei tarp vietos bendruomenių aktyvinti.

Toliau detaliau aptariamos VPS priemonės ir veiklos sritys, pagal kurias iki 2020 m. pabaigos buvo patvirtintų projektų ir buvo numatyta, kad vietos projektų atrankai bus taikomas inovatyvumo kriterijus.

Vietos projektams, įgyvendinamiems pagal VPS priemonę „**Ne žemės ūkio verslo kūrimas ir plėtra**“, buvo taikomas atrankos kriterijus - „*projekto įgyvendinimo metu diegiamos inovacijos Kauno rajono VVG teritorijos mastu*“. Parama pagal šią VPS priemonę buvo suteikta naujos įrangos įsigijimui medienai apdirbti, medicinos, valymo, kraštovaizdžio tvarkymo paslaugoms teikti, autoserviso su plovykla pastatymui, daugiafunkcinės sporto aikštelę įrengimui sodyboje ir pan. Detaliau nėra nurodoma, kokios inovatyvios technologijos buvo įdiegtos, ar kokie inovatyvūs produktai ar paslaugos pradėtos teikti, įgyvendinus vietos projektą.

²² Vertinimo aspektų sąrašas sudarytas pagal Kauno r. VPS 8.4.2 skyrelyje pateiktą informaciją.

Vietos projektams, įgyvendinamiems pagal VPS veiklos sritį „**Kaimo vietai svarbių pastatų statyba ir atnaujinimas**“, taip pat buvo taikomas vietos projektų atrankos kriterijus - „*projekto įgyvendinimo metu diegiamos inovacijos Kauno rajono VVG teritorijos mastu*“. Pagal šią VPS veiklos sritį buvo remiami vietos projektai, kurių metu buvo diegiama saulės energiją naudojanti vandens šildymo sistema, steigiamas atviras jaunimo centras, kuris dirbtų atviro darbo su jaunimu metodu.

Vietos projektai, įgyvendinami pagal VPS veiklos sritį „**Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ar energijos efektyvumo didinimas**“, kurioje taip pat numatytas vietos projektų atrankos kriterijus - „*projekto įgyvendinimo metu diegiamos inovacijos Kauno rajono VVG teritorijos mastu*“, buvo skirti lopšelio - darželio ir pagrindinės mokyklos pastatų remontams. Detalesnės informacijos, kokios inovacijos buvo pritaikytos projekto įgyvendinimo metu nepateikiama.

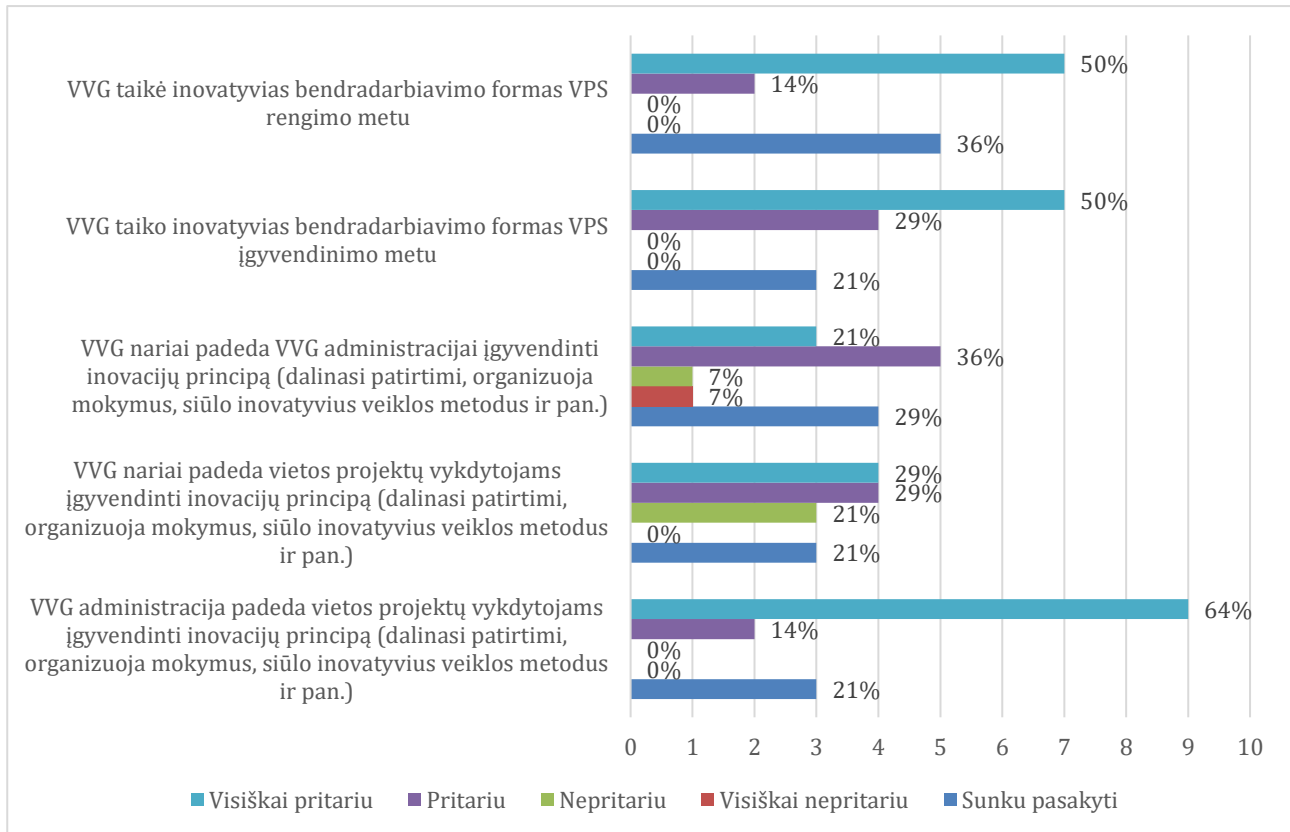
Vietos projektai, įgyvendinami pagal VPS veiklos sritį „**Infrastruktūros, reikalingos jaunimo užimtumui didinti, sukūrimas ir atnaujinimas**“, kurioje taip pat numatytas vietos projektų atrankos kriterijus - „*projekto įgyvendinimo metu diegiamos inovacijos Kauno rajono VVG teritorijos mastu*“, inovacijų nediegė.

Inovatyvios bendradarbiavimo formos. VPS įgyvendinimo ataskaitose inovatyviomis bendradarbiavimo formomis nurodomi VVG valdybos ar stebėsenos grupės posėdžiai elektroniniu būdu, informacijos rinkimas (pavyzdžiui, preliminarinių projektų idėjų) rinkimas elektroniniu būdu ir pan. Be to, Kauno r. VVG vieni pirmųjų pradėjo organizuoti nuotoline konsultacijas potencialiems pareiškėjams gyvai (be išankstinio susitarimo dėl pokalbio).

Inovatyvūs vietos projektai - projekto-prototipo vaidmuo. Kauno r. VVG finansavo 8 vietos projektus, kuriems skyrė balų už inovacijų diegimą. Tačiau šių projektų inovacijų diegimo patirties viešinimo trūksta, todėl yra sunku pasakyti, ar šie inovatyvūs vietos projektai įgavo projekto-prototipo vaidmenį. VPS įgyvendinimo ataskaitose nepateikiama konkrečių duomenų, kokiu būdu projekto-prototipo vaidmuo buvo įgyvendinamas.

Analizuojant vertinimo metu atliktos Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenis nustatyta, kad nuo 1/5 iki 1/3 respondentų buvo sunku atsakyti į klausimus, susijusius su inovacijų principo įgyvendinimu (žr. 14 pav.). Tačiau visi kiti respondentai pritarė arba visiškai pritarė, kad VVG taiko inovatyvias bendradarbiavimo formas, o VVG nariai ir administracija padeda projektų vykdytojams, organizuodami jiems mokymus, dalindamasi patirtimi ir pan. Kiek daugiau nepritariančių (21%) buvo teiginiui, kad VVG nariai padeda VVG administracijai diegti savo veikloje inovacijas. Remiantis šiais rezultatais, pastebima, kad inovatyvumo aspektas tiek vietos projektų įgyvendinime, tiek VVG veikloje yra gana sudėtingas dalykas, tačiau Kauno r. VVG aktyviai diegia ir skatina diegti inovacijas savo teritorijoje.

14 pav. Kauno r. VVG narių nuomonė apie VVG teritorijoje vykdomų vietos projektų ir VVG veiklos inovatyvumą

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Siekiant palyginti LEADER principų įgyvendinimą tarp skirtingų VPS buvo taikomi tam tikri kiekybiniai LEADER principų įgyvendinimo vertinimo kriterijai. Inovacijų principo įgyvendinimo rezultatyvumui vertinti taikyti trys kriterijai (žr. 12 lentelė):

- 1) **Inovatyvumo lygis.** Šis kriterijus įvertinamas remiantis dviem rodikliais: vietos projektų su inovacijomis dalimi ir investicijų į inovacijas dalimi visoje projektams, kuriems taikomas inovatyvumo atrankos kriterijus, patvirtintos sumoje. Kauno r. VVG finansavo 8 vietos projektus su inovacijomis. Iš viso vietos projektų, kuriems buvo taikomas inovacijų atrankos kriterijus, buvo 27. Taigi, projektų su inovacijomis buvo apie 30%. Turint mintyje, kad inovacijos yra LEADER metodo „vizitinė kortelė“, teigiama, kad tai santykinai silpnas rezultatas. Neprivalomas atrankos kriterijus inovacijoms, silpnina šio principo įgyvendinimo rezultatyvumą. Investicijų, skirtų inovacijoms, suma siekė 62 tūkst. Eur, kai tuo tarpu visiems projektams, kuriems buvo taikomas inovacijų atrankos kriterijus, paramos suma buvo didesnė nei 2,3 mln. Eur. Taigi, investicijos į inovacijas tesudarė 2,6% visos šios paramos. Galima teigti, kad investicijos į inovacijas nebuvo esminės šiems projektams.
- 2) **Inovacijų sklaida.** Nustatyti tikslų skaičių, kiek inovacijų, o taip pat ir gerosios praktikos atvejų buvo pasidalinta per 2016-2020 m. laikotarpį, buvo sudėtinga. Todėl šiuo atveju analizuojama, ar buvo dalijamasi tokia praktika, ar ne. Jeigu buvo dalijamasi, tuomet rodiklis vertinamas 1,0, o jei nebuvo – 0. Kauno r. VVG aktyviai dalijosi gerąja praktika. Tyrimo metu buvo analizuojama informacija Kauno r. VVG tinklalapyje bei Facebook paskyroje. Nustatyta, kad daugiau kaip dešimt publikacijų buvo susijusių su gerosios praktika ir inovacijų sklaida vietos gyventojams ir visuomenei. Kaip gerosios praktikos pavyzdžiai, kuriais buvo dalijamasi, buvo idėjų pirmadieniai, teminiai kaimai, pažangus kaimas, vietos bendruomenių iniciatyvos, kovojant su COVID-19 grėsmėmis ir kt.
- 3) **Inovatyvių komunikacijos, demonstracijos ar informacinių technologijų taikymas.** Remiantis ataskaitų duomenimis, buvo naudojamos šios inovatyvios technologijos: socialiniai

tinklai, „Google groups“ „Google disk“, „Skype“, „MsTeams“, „Zoom“, „Google formos“ registracijai į renginius vykdyti). Kadangi buvo sunku identifikuoti tikslų tokių technologijų skaičių ir panaudojimo atvejų, šiam rodikliui vertinti buvo naudojama binarinė skalė: 1 - jeigu inovatyvios technologijos buvo taikomos, ir 0 - jeigu nebuvo taikomos. Kauno r. VVG taikė tokias technologijas, todėl kriterijaus reikšmė yra lygi 1.

12 lentelė. Inovacijų principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės	Rodiklio svoris	Kriterijaus reikšmė	Kriterijaus svoris	Indekso reikšmė
Inovacijų principas (K6)+(K7)+(K8)	---	---	---	---	0,48
(K6) Inovatyvumo lygis (1)	---	---	0,13	0,60	0,08
(1) Projektų su inovacijomis dalis (2)/(3)	29,6%	0,40	0,12	---	---
(2) Projektų, kurie prisideda prie inovacijų ir naujų technologijų kūrimo, skaičius	8	---	---	---	---
(3) Projektų, kuriems buvo taikomas inovatyvumo atrankos kriterijus, skaičius	27	---	---	---	---
(4) Investicijų į inovacijas dalis visos projektams, kuriems taikomas inovatyvumo atrankos kriterijus, patvirtintos sumos (5)/(6)	2,6%	0,60	0,02	---	---
(5) Investicijų dalis, tenkanti inovacijoms, tūkst. Eur	62	---	---	---	---
(6) Projektams, kuriems taikomas inovatyvumo atrankos kriterijus, patvirtinta paramos suma, tūkst. Eur	2369	---	---	---	---
(K7) Inovacijų sklaida (2)+(5)	---	---	1,00	0,20	0,20
(7) Ar buvo skleidžiama geroji praktika ir/ar išmoktos pamokos? Taip/Ne	Taip	---	1,00	---	---
(K8) Inovatyvių informacinių technologijų, komunikacijų priemonių naudojimas (8)+(9)	---	---	1,00	0,20	0,20
(8) Inovatyvių komunikacijos, demonstracijos ar informacinių technologijų taikymas, Taip/Ne	Taip	---	1,00	---	---

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Kauno r. VVG inovacijų principas buvo įgyvendintas 48% (koeficientas – 0,48). Labiausiai prie to prisidėjo aktyvi inovacijų ir gerosios praktikos sklaida bei inovatyvių technologijų naudojimas komunikacijoje ir demonstracijose. Didžiausias trūkumas, įgyvendinant inovacijų principą Kauno r. VVG, yra santykinai mažos investicijos į inovacijas bei santykinai mažas projektų su inovacijomis skaičius.

Inovacijų principo įgyvendinimo efektyvumui vertinti naudotas rodiklis, atskleidžiantis investicijų į inovacijas vidutinę sumą projektuose su inovacijomis (žr. 13 lentelė). Kauno r. VVG atveju, vidutinė suma, investuota į inovacijas vietos projekte, siekė 7,7 tūkst. Eur. Santykinai tai nėra didelė suma, todėl inovacijų principo efektyvumas yra patenkinamas.

13 lentelė. Inovacijų principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės
(E6) Investicijų inovacijoms suma vienam projektui su inovacijomis, Eur/projektui (1)/(2)	7730
(1) Investicijų inovacijoms suma, Eur	61841
(2) Projektų, kurie prisideda prie inovacijų ir naujų technologijų kūrimo, skaičius	8

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Apibendrinant veiksmus, kurių Kauno r. VVG ėmėsi įgyvendinant inovatyvumo principą, teigiama, kad buvo vykdomi aštuoni vietos projektai, kurie prisidėjo prie inovacijų ir naujų technologijų diegimo VVG teritorijoje. Kauno r. VVG teritorijoje buvo diegiamos visų tipų inovacijos (produkto ar paslaugos, technologijos, valdymo). Kita vertus, investicijos į inovacijas santykinai buvo nedidelės (2,6%), o projektų su inovacijomis dalis nesiekė 30%. Nežiūrint į tai, teigiama, kad Kauno r. VVG užtikrino LEADER inovatyvumo principo taikymą VPS įgyvendinimo metu.

2.6 INTEGRUOTO POŽIŪRIO PRINCIPAS

Analizuojant Kauno r. VPS numatytus veiksmus, skirtus integruotumo principo įgyvendinimui, yra išskiriami šie vertinimo aspektai²³:

- 1) VPS kvietimai atskiroms VPS priemonėms (veiklos sritims) ir jų logiškas išdėliojimas laike.
- 2) VPS kvietimai pagal kelias priemones, veiklos sritis.
- 3) Verslumo, kokybiškų darbo vietų kūrimo, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo ir efektyviai energiją naudojančių priemonių diegimo integruotas skatinamas.

VPS kvietimai atskiroms VPS priemonėms (veiklos sritims) ir jų logiškas išdėliojimas laike. VPS įgyvendinimo ataskaitose nepateikiama konkrečių duomenų, kaip kvietimai atskiroms VPS priemonėms ar veiklos sritims buvo dėliojami laike. Tačiau yra nustatyta, jos Kauno r. VVG vykdė kvietimus pagal atskiras veiklos priemones ar veiklos sritis.

VPS kvietimai pagal kelias priemones, veiklos sritis. VPS įgyvendinimo ataskaitose nepateikiama konkrečių duomenų, kaip buvo derinamos kelios priemonės ar veiklos sritys viename kvietime. Tačiau yra nustatyta, jos Kauno r. VVG vykdė kvietimas ir pagal dvi veiklos sritis ir pagal tris veiklos sritis.

Integruotas skatinimas. Analizuojant VPS įgyvendinimo ataskaitų duomenis nustatyta, kad Kauno r. VVG integruotai skatino verslumą ir kokybiškų darbo vietų kūrimą, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą ir efektyviai energiją naudojančių priemonių diegimą. Tačiau detalesnė informacija apie šiuos strategijoje numatytus veiksmus VPS įgyvendinimo ataskaitose nepateikiama.

LEADER integruotumo principas įgyvendinamas, kai vietos projekto vykdytojai atstovauja skirtingus sektorius (pavyzdžiui, pilietinę visuomenę, verslą ir valdžią), ar yra iš skirtingų produkto tiekimo grandžių (pavyzdžiui, augintojas, perdirbėjas, prekybininkas), ar yra iš skirtingų ekonominių veiklų ir pan. Vienas iš elementų, kuris parodo, kaip vietos projektas integruoja keletą skirtingų sektorių, yra vietos projekto įgyvendinimas kartu su vienu ar daugiau partnerių. Kauno r. VVG atveju, 26 vietos projektai buvo vykdomi kartu su partneriais. Tai sudarė 55% visų Kauno r. VVG vietos projektų. Iš viso Lietuvoje vietos projektų su partneriais dalis siekė 37%. Taigi, Kauno r. VVG vietos projektai santykinai geriau integruoti.

Analizuojant vertinimo metu atliktos VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenis nustatyta, kad svarbiausia (daugiau kaip 70% respondentų manė, kad tai labai aktualu) yra tinkamas vietos projektų pritaikymas skirtingoms tikslinėms grupėms (pavyzdžiui, jaunimui, pagyvenusiems asmenims ir kt.). Projektų įvairovė tikslinių grupių atžvilgiu sudaro prielaidas spręsti skirtingas problemas, o tuo yra užtikrinamas vietos plėtros proceso daugiasektoriškumas.

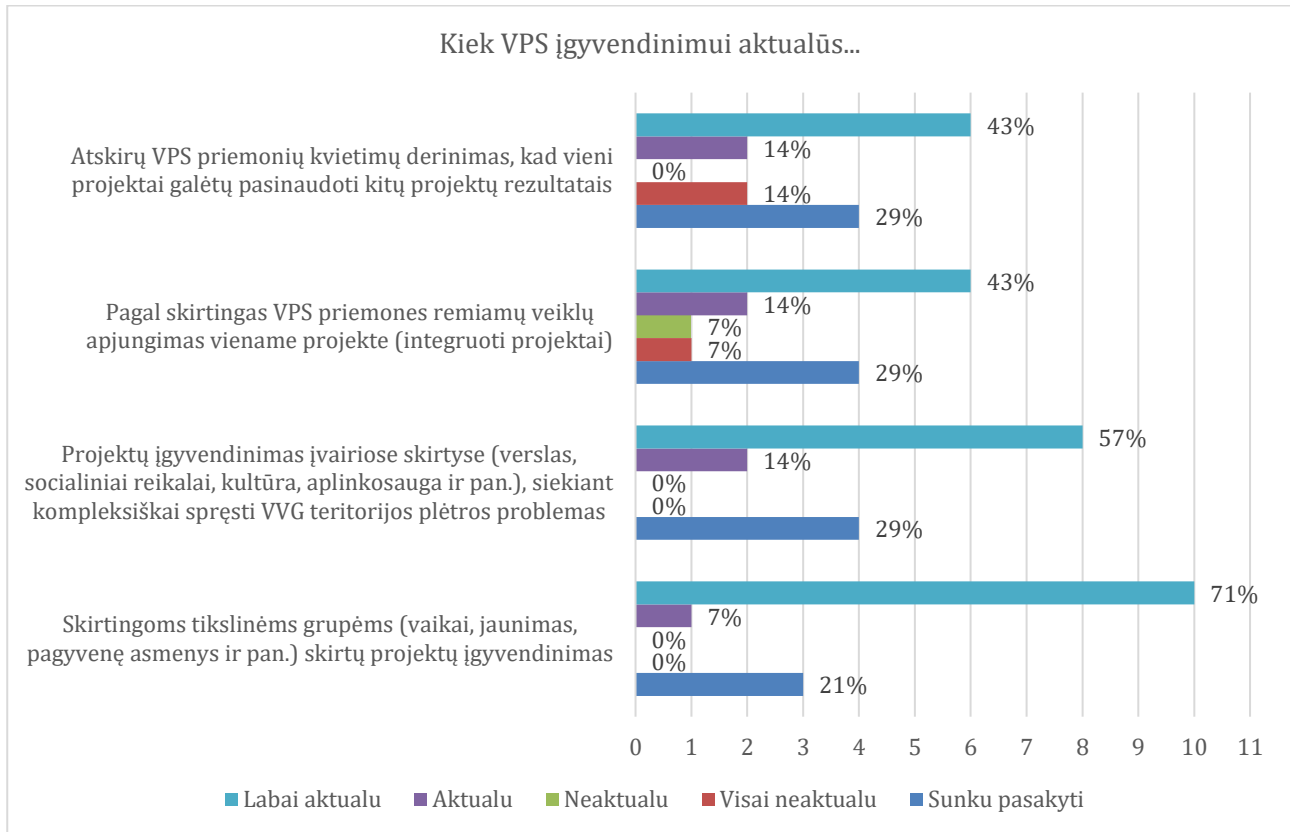
Integruotumo principas pabrėžia veiksmų, skirtų vietos plėtrai, tarpusavio suderintumą. Įgyvendinant vietos plėtros projektus skirtingose srityse (pavyzdžiui, verslo projektai, kultūros projektai, socialiniai projektai, aplinkosauginiai projektai ir kt.), keliama sąlyga derinti šių projektų rezultatus tarpusavyje. VVG narių požiūriu, šis derinimas yra aktualus Kauno r. VVG (21% atsakiusiųjų teigia, kad tai labai aktualu, ir 36% atsakiusiųjų – kad aktualu). Bet šiuo klausimu taip pat buvo nuomonių, kad toks

²³ Vertinimo aspektų sąrašas sudarytas pagal Kauno r. VPS 8.5.2 skyrelyje pateiktą informaciją.

derinimas neaktualus (14% respondentų atsakymų). Apie 30% respondentų buvo sunku įvertinti tokio derinimo aktualumą.

Apie 60% VVG narių, dalyvavusių apklausoje, mano, kad aktualu buvo ir suderinti VPS priemonių kvietimus, idant vietos projektai galėtų naudotis vieni kitų rezultatais (žr. 15 pav.). 29% respondentų įvertinti aktualumą kvietimus derinti tarpusavy buvo sunku.

15 pav. VVG narių požiūris į integruoto principo aktualumą Kauno r. VVG teritorijoje

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Panaši VVG narių nuomonė yra ir dėl kelių VPS priemonių apjungimo į vieną projektą (t. y. dėl integruoto projekto²⁴). Tiesa, 14% atsakiusiųjų teigia, kad tai nėra aktualu Kauno r. VVG, kadangi tokių projektų administravimas yra daug sudėtingesnis. Projektų vykdytojams yra santykinai daug paprasčiau rengti bei vykdyti paprastus (ne integruotus) vietos projektus. Be je, Kauno r. VVG per 2016–2020 m. laikotarpį integruotų vietos projektų nefinansavo.

Siekiant palyginti LEADER principų įgyvendinimą tarp skirtingų VPS buvo taikomi tam tikri kiekybiniai LEADER principų įgyvendinimo vertinimo kriterijai. Integruotumo principo įgyvendinimo rezultatyvumui vertinti taikytas vienas kriterijus – projektų daugiasektoriškumas (žr. 14 lentelė), kurį sudaro keturi rodikliai:

- 1) **Integruotų projektų skaičius.** Kauno r. VVG teritorijoje 2016–2020 metų laikotarpiu integruoti projektai nebuvo vykdomi.
- 2) **Socialinio ar bendruomeninio verslo projektų skaičius.** Kauno r. VVG teritorijoje 2016–2020 metų laikotarpiu socialinio ar bendruomeninio verslo projektai nebuvo vykdomi.

²⁴ Integruoti projektai – tai kaimo vietovių vietos projektų porūšis, kai prisidedama prie daugiau nei negu vienos ES kaimo plėtros prioriteto (-ų) tikslinės srities įgyvendinimo (žr. LR žemės ūkio ministro 2016 m. rugsėjo 21 d. įsakymą Nr. 3D-544 „Dėl vietos projektų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių patvirtinimo“).

- 3) **Kompleksinių vietos projektų dalis nuo visų vietos projektų.** Kompleksiniai vietos projektai - tai tokie vietos projektai, kurie vykdomi su partneriais ir/ar atitinka darnios plėtros atrankos kriterijų. Šie projektai kompleksiskai sprendžia problemas, kadangi juose dalyvauja skirtingų sektorių atstovai ir/ar yra sprendžiamos kelių sričių (pavyzdžiui, ekonominės ir aplinkosauginės) problemos. Iki 2020 metų pabaigos šiek tiek daugiau nei pusė vietos projektų, įgyvendinamų Kauno r., buvo kompleksiniai (visi jie buvo vykdomi kartu su vienu ar daugiau partnerių). Šie projektai yra ne pelno projektai, o dažniausiai kaip partneris dalyvavo Kauno r. savivaldybė. Per 2016-2020 m. Kauno r. VVG netaikė vietos projektams atrankos kriterijaus, skirtam tvarios ir darnios VVG teritorijos plėtrai, todėl buvo laikoma, kad Kauno r. VVG teritorijoje įgyvendinami vietos projektai tiesiogiai nebuvo siejami su darnia Kauno r. VVG plėtra.
- 4) **Vietos projektų investicijų integruotumas,** kuris apskaičiuojamas kaip vietos projektų kompleksinių investicijų²⁵ dalis nuo visų išlaidų vietos projektams Kauno r. VVG teritorijoje. Per 2016–2020 metus kompleksinės investicijos sudarė 38%. Daugiausiai prie tokių investicijų prisidėjo infrastruktūriniai projektai, kuriuose vienas iš projekto vykdytojų buvo Kauno r. savivaldybė. Kadangi per 2016-2020 m. Kauno r. VVG netaikė vietos projektams atrankos kriterijaus, skirtam tvarios ir darnios VVG teritorijos plėtrai, todėl vietos projektų (be partnerių) investicijos į darnią plėtrą nebuvo analizuojamos.

14 lentelė. Integruotumo principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės	Rodiklio svoris	Indekso (kriterijaus) reikšmė
Integruotumo principas (K9)	---	---	0,37
(K9) Projektų daugiasektoriškumas (4)+(5)+(10)	---	---	0,37
(1) Vietos projektų skaičius	47	---	---
(2) Integruotų projektų skaičius	0	0,10	0,00
(3) Socialinio ar bendruomeninio verslo vietos projektų skaičius	0	0,10	0,00
(4) Kompleksinių vietos projektų dalis nuo visų vietos projektų	55%	0,40	0,22
(5) Kompleksinių vietos projektų skaičius* (6)+(8)	26	---	---
(6) Vietos projektų, įgyvendinamų kartu su partneriais, skaičius	26	---	---
(7) Vietos projektų, atitikusių darnaus vystymosi atrankos kriterijų, skaičius	0	---	---
(8) Vietos projektų, atitikusių darnaus vystymosi atrankos kriterijų ir įgyvendinamų be partnerių, skaičius**	0	---	---
(9) Vietos projektų investicijų integruotumas (11)/(10)	38%	0,40	0,15
(10) Vietos projektų išlaidų suma pagal VP paraiškas, tūkst. Eur	4659	---	---
(11) Vietos projektų kompleksinės investicijos, tūkst. Eur*** (12)+(13)	1783	---	---
(12) Vietos projektų su partneriais bendra vertė, tūkst. Eur	1783	---	---
(13) Vietos projektų (be partnerių) investicijos į darnią plėtrą, tūkst. Eur****	0	---	---

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

²⁵ Kompleksinės investicijos - tai vietos projektų, kurie vykdomi su partneriais ir/ar atitinka darnios plėtros atrankos kriterijų, išlaidos.

*Kompleksiniai vietos projektai - tai tokie vietos projektai, kurie vykdomi su partneriais ir/ar atitinka darnios plėtros atrankos kriterijų.

** Tik tie vietos projektai, kurie yra gavę balų už darnios plėtros atrankos kriterijų bei investavę į darnios plėtros technologijas, ir kurie įgyvendinami be partnerių (su partneriais įgyvendinami vietos projektai jau yra įtraukti į kompleksinių vietos projektų skaičių).

*** Kompleksinės investicijos - tai vietos projektų, kurie vykdomi su partneriais ir/ar atitinka darnios plėtros atrankos kriterijų, išlaidos.

**** Tik tie vietos projektai, kurie yra gavę balų už darnios plėtros atrankos kriterijų bei investavę į darnios plėtros technologijas, ir kurie įgyvendinami be partnerių (su partneriais įgyvendinamų vietos projektų investicijos jau yra įtrauktos į vietos projektų investicijų integruotumą).

Kauno r. VVG santykinai silpnai integravo vietos projektus tarpusavyje. Integruotumo principo koeficientas Kauno r. siekė 0,37. Labiausiai prie koeficiento prisidėjo kompleksinių vietos projektų, (jaunimo užimtumui ir partnerystės vystymui tarp bendruomeninių organizacijų vietos projektų, kurie buvo vykdomi su partneriais) skaičius. Tačiau nedidelė tokių projektų vertė (iki 16 tūkst. Eur) bei integruotų ir socialinio ar bendruomeninio verslo vietos projektų nebuvimas sumažino integruotumo principo įgyvendinimo Kauno r. rezultatyvumą.

Integruotumo principo įgyvendinimo efektyvumui vertinti apskaičiuota vidutinė investicijų suma tenkanti vienam kompleksiniam vietos projektui (Kauno r. VVG atveju, visi jie buvo įgyvendinami su vienu ar daugiau partnerių) (žr. 15 lentelė). Kauno r. VVG iki 2021 metų pradžios buvo finansuojami 26 kompleksiniai vietos projektai. Šių projektų bendra vertė siekė beveik 1,8 mln. Eur. Vidutinė projektų su partneriais bendra vertė buvo beveik 70 tūkst. Eur.

15 lentelė. Integruotumo principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės
(E7) Vidutinės kompleksinio vietos projekto investicijos, tūkst. Eur/projektui (2)/(1)	68,6
(1) Kompleksinių vietos projektų skaičius	26
(2) Vietos projektų kompleksinės investicijos, tūkst. Eur	1783

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Remiantis atlikta analize, teigiama, kad Kauno r. VVG vietos projektai santykinai geriau integruoti nei vidutiniškai Lietuvoje (Kauno r. kompleksinių vietos projektų buvo 55%, o Lietuvoje – 37%). Kompleksiniai projektai Kauno r. VVG teritorijoje pasižymėjo vietos projektų partnerių gausa, o tai sudarė prielaidas spręsti kompleksines problemas bei užtikrinti vietos plėtros proceso daugiasektoriškumą. Santykinai nedidelis (38%) investicijų integruotumas mažino integruotumo principo rezultatyvumą Kauno r. VVG teritorijoje.

2.7 TINKLAVEIKOS IR BENDRADARBIAVIMO PRINCIPAS

Kauno r. VVG dalyvavo VVG tinklo veikloje, LEADER metodo koordinavimo grupėje, Lietuvos kaimo tinkle, Lietuvos kaimo bendruomenių sąjungoje, bendradarbiavo su mokslo įstaigomis (pavyzdžiui, VDU ŽŪA), lankė inovatyvius vietos projektus, tarptautines konferencijas (pavyzdžiui, Lietuvos kaimo tinklo ir VVG tinklo konferencija „Tinklaveika veikia!“), dalyvavo kontaktų mugėse, naudojosi išorės konsultantų pagalba, organizavo idėjų generavimo renginius, bendravo su potencialiais pareiškėjais ir pan. Tai suteikė naudingų žinių apie inovacijas.

Vertinamuoju laikotarpiu (2016-2020 m.) Kauno r. VVG dalijosi savo žiniomis apie inovacijas su vietos bendruomene, organizuodama mokymus, informacinius renginius, rengdama publikacijas vietos spaudoje arba internete. Informacija apie inovacijas buvo dalijamasi ir individualių konsultacijų metu.

Vienas iš bendradarbiavimo rezultatyvumo požymių yra gerosios praktikos pritaikymas savo teritorijoje. Susidūrus su iššūkiais, susijusiais su vietos projektų inovacijų vertinimu, Kauno r. VVG pasinaudojo kitų VVG gerąja praktika, ir pritaikė ją savo teritorijoje. Taip pat vienas iš gerosios praktikos pavyzdžių yra tai, kad VVG administracinius dokumentus sistemino elektroniniame debesyje. Šia patirtimi jie pasidalijo su kitomis VVG.

Vietos bendruomenių tinklaveikos plėtra buvo skatinama ir projektu „Vietos bendruomenių pilietinio aktyvumo ir demokratinio dalyvavimo galimybių didinimas“, kuris buvo finansuojamas Aktyvių piliečių fondo ir 2014-2021 m. EEE finansinio mechanizmo lėšomis ir kuriame dalyvavo VVG iš 10 Lietuvos savivaldybių²⁶.

Kauno r. VVG aktyviau nei daugelis kitų VVG dalyvauja bendradarbiavimo projektuose. Vertinant iki 2020 m. pabaigos patvirtintus bendradarbiavimo projektus matyti, kad Kauno r. VVG buvo ištraukusi į tris bendradarbiavimo projektus: vykdė vieną tarptautinio bendradarbiavimo projektą („Jie skrenda“) ir vieną teritorinio bendradarbiavimo projektą („Pažangaus kaimo tinklaveikos kūrimas“), o į vieną teritorinio bendradarbiavimo projektą buvo įsitraukusi kaip partneris („Žydinti Lietuva“).

Įgyvendinat šiuos bendradarbiavimo projektus įsitraukė 16 partnerių (dauguma atstovavo kaimo vietovių VVG, viena VVG buvo iš Lenkijos). Projektų veiklos ir temos labai skirtingos, bet visi jie prisideda prie 6B tikslinės srities (kaimo vietovių vystymo) įgyvendinimo.

Analizuojant Kauno r. VPS numatytus veiksmus, skirtus tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo įgyvendinimui, yra išskiriami šie vertinimo aspektai²⁷:

- 1) Bendradarbiavimas su Kauno apskrities savivaldybių kaimiškosiomis VVG.
- 2) Teritorinio bendradarbiavimo projektai.
- 3) Tarptautinio bendradarbiavimo projektas.

Bendradarbiavimas su Kauno apskrities savivaldybių kaimiškosiomis VVG. Kauno r. VVG dalyvavo Kauno apskrities savivaldybių bendruomeninių organizacijų tarybų (BOT) ir Kauno apskrities VVG susitikimuose, į kuriuos susirinkdavo daugiau kaip penkių rajonų atstovai. Susitikimų metu buvo diskutuojama apie VPS įgyvendinimo pagreitį rajonuose²⁸, dalijamasi savo savivaldybių patirtimi, iniciatyvomis ir pan. Susitikimų metu buvo iškeliamos idėjos, kaip pavyzdžiui, kad bendruomeninės organizacijos stengtųsi tapti paslaugų užsakovais, o ne paslaugų vykdytojais savanoriškais pagrindais²⁹.

Be to, Kauno r. bendruomenės aktyviai dalyvavo Lietuvos kaimo bendruomenių sąjungos (LKBS) ir Lietuvos vietos bendruomeninių organizacijų sąjungos (LVBOS) susitikimuose, kaimo bendruomenių sąskrydžiuose. Buvo organizuojami įvairūs konkursai (pavyzdžiui, foto konkursai, Lietuvos Mažųjų kultūros sostinių konkursai), diskusijų piknikai, pagerbiami aktyvūs bendruomenių nariai³⁰.

Teritorinio bendradarbiavimo projektai. Per 2016-2020 metus Kauno r. VVG dalyvavo dviejuose teritorinio bendradarbiavimo projektuose: pačių inicijuotame projekte „Pažangaus kaimo tinklaveikos kūrimas“ ir projekte „Žydinti Lietuva“, kurio iniciatorius buvo Kaišiadorių r. VVG.

Teritorinio bendradarbiavimo projekto „Pažangaus kaimo tinklaveikos kūrimas“ (tyrimo metu projektas nebuvo baigtas) tikslas – kurti ir plėtoti pažangaus kaimo tinklaveiką, kur žmonės kurtų geresnę ir patrauklesnę aplinką kaimo vietovėse. Projekto metu numatyta į suplanuotus renginius pritraukti 640 dalyvių ir sukurti 28 teritorijų Pažangių kaimų strategijas. Projekto tikslinė grupė – kaimo

²⁶ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. spalio 8 d. įrašas.

²⁷ Vertinimo aspektų sąrašas sudarytas pagal Kauno r. VPS 8.6.2 skyrelyje pateiktą informaciją.

²⁸ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2017 m. spalio 23 d. įrašas.

²⁹ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. spalio 8 d. įrašas. Kaišiadorių rajone...

³⁰ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2018 m. sausio 23 d. įrašas.

gyventojai. Projektas apima žinių perdavimo/ mokymų ir bendruomenių plėtros temas. Projekto vykdytojas - Kauno r. VVG, į projekto įgyvendinimą įtraukti 3 partneriai (Panevėžio r., Druskininkų ir Dzūkijos (Lazdijų r.) VVG). Bendra projekto vertė buvo 104,7 tūkst. Eur, o numatyta parama – 99,5 tūkst. Eur (paramos intensyvumas – 95%). Kauno r. VVG indėlis buvo 1,8 tūkst. Eur. Projektas buvo pradėtas 2020 m. spalio mėn., o pabaiga numatyta 2022 m. balandžio mėn. (projekto trukmė – 18 mėn.).

Teritorinio bendradarbiavimo projekto „Žydinti Lietuva“ (tyrimo metu projektas nebuvo baigtas) tikslas – kurti ir išlaikyti geresnę bei patrauklesnę aplinką kaimo vietovėse, kuri skatintų turistų lankomumą dėl išskirtinių puošybės elementų. Projekto tikslinė grupė – jaunimas. Projektas apima žinių perdavimo/ mokymų, turizmo/ regiono prekinio ženklo, aplinkos ir išteklių/ kraštovaizdžio, bendruomenių plėtros temas. Projektu siekiama paskatinti kaimų gyventojus intensyviau bendradarbiauti, burtis, kuriant patrauklią aplinką savo gyvenvietėje ar kaime, dalintis mintimis, idėjomis ir patirtimi. Planuojama suorganizuoti 9 praktines dirbtuves „Vietovių įvaizdžio formavimas“, kiekvienoje iš jų planuojama, kad dalyvaus po 25 dalyvius. Iš viso numatyta, kad bus įtraukta 550 dalyvių. Projekto vykdytojas - Kaišiadorių r. VVG, į projekto įgyvendinimą įtraukti 8 partneriai (Kauno r., Alytaus r., Prienų r., Raseinių r., Kėdainių r., Jonavos r., Širvintų r. ir Elektrėnų VVG). Bendra projekto vertė – 103,4 tūkst. Eur, o numatyta parama – 98,4 tūkst. Eur (paramos intensyvumas – 95%). Projektas buvo pradėtas 2020 m. rugsėjo mėn., o pabaiga numatyta 2021 m. gruodžio mėn. (projekto trukmė – 16 mėn.).

Tarptautinio bendradarbiavimo projektas. Per 2016-2020 metus Kauno r. VVG dalyvavo viename pačių inicijuotame tarptautinio bendradarbiavimo projekte „Jie skrenda“, kuriame partneriais buvo Garliavos miesto VVG ir dvisektorinė VVG „Lider Pojezierza“ iš Lenkijos. Projektui buvo numatyti 37,6 tūkst. Eur parama (paramos intensyvumas – 100%). Projektas buvo pradėtas 2018 m. kovo mėn. ir pabaigtas 2018 m. gruodžio mėn. (projekto trukmė – 10 mėn.). Projekto metu buvo įamžinta aviacijos istorija Kauno r. ir Myslibužo teritorijose, S. Dariaus ir S. Girėno žūties vietoje buvo pastatytos naujos pavėsinės lankytojams, įrengtos specialios informacinės lentelės, sukurti du filmai apie S. Dariaus ir S. Girėno žygį, organizuota jaunimo stovykla, kurioje jaunimas susipažino su filmų kūrimu, surengti tautodailininkų plenerai³¹. Be to, buvo suorganizuotas renginys jaunimui „Jie skrenda“, skirtas aviacijos populiarinimui ir jaunimo užimtumui didinti. Projekto įgyvendinimo metu buvo siekiama panaudoti aviacijos istorijos pažinimą (ypač akcentuojant įkvepiančią S. Dariaus ir S. Girėno istoriją) Kauno r. ir Myslibužo regiono jaunimo pilietiniam ugdymui³². Projekto renginių dalyviams buvo suorganizuota išvyka į S. Dariaus ir S. Girėno žūties 85-ųjų metų minėjimą Pšelnike (Lenkijoje)³³. Projekto rezultatai buvo pristatomi 3 Kauno rajono mokyklose.

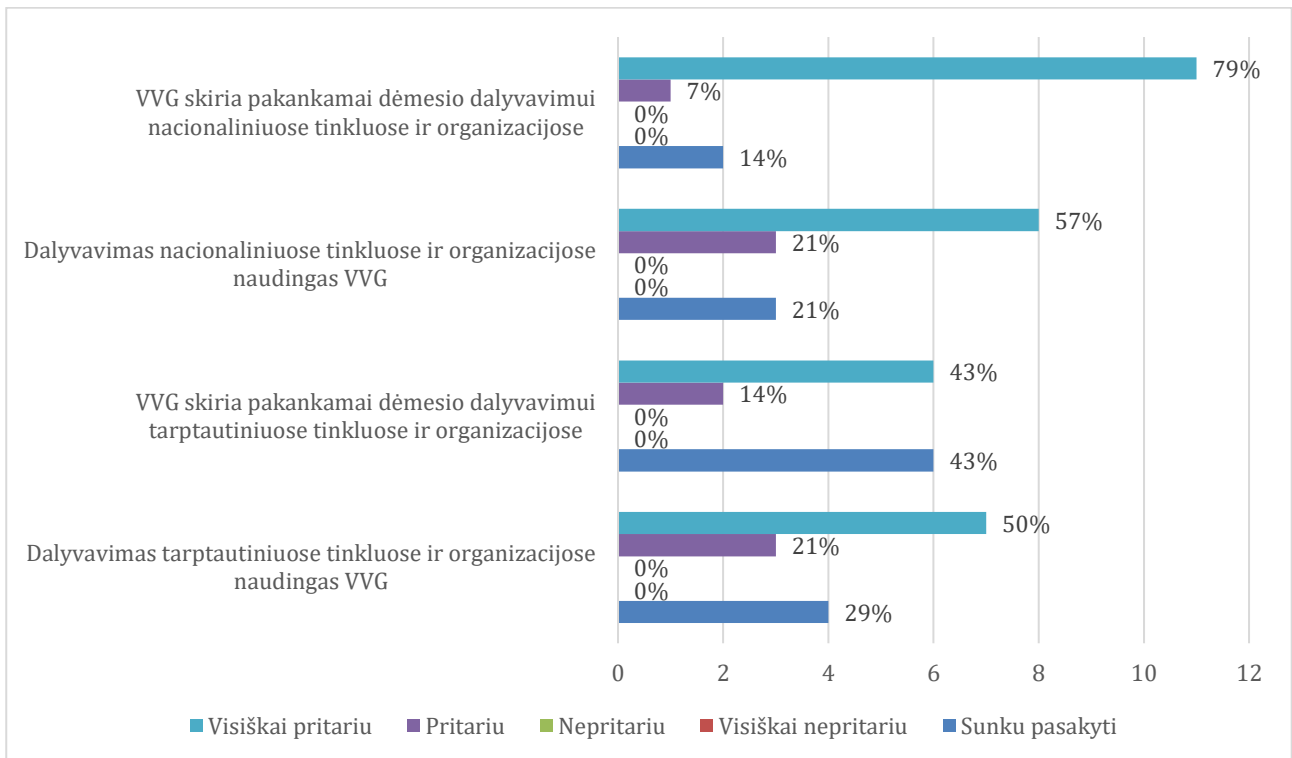
Analizuojant vertinimo metu atliktos VVG administratorių apklausos duomenis nustatyta, kad Kauno r. VVG dalyvavo Europos kaimo plėtros tinklo (ENRD) veikloje ir Europos LEADER asociacijos kaimo plėtrai (ELARD) veikloje. Daugelis Kauno r. VVG narių (apie 86% respondentų) manė, kad Kauno r. VVG skyrė pakankamai dėmesio dalyvavimui nacionaliniuose tinkluose ir organizacijose (likusiems 14% buvo sunku pasakyti), o toks dalyvavimas buvo naudingas Kauno r. VVG (žr. 16 pav.). Sunkiau buvo atsakyti, ar Kauno r. VVG skyrė pakankamai dėmesio tarptautiniam bendradarbiavimui (43% dalyvavusių apklausoje atsakė, kad į tai sunku atsakyti), tačiau visi kiti respondentai manė, kad dėmesio buvo skirta pakankamai, o toks bendradarbiavimas buvo naudingas VVG.

³¹ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2018 m. birželio 13 d. įrašas.

³² Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2018 m. rugpjūčio 16 d. įrašas.

³³ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2018 m. balandžio 7 d. įrašas.

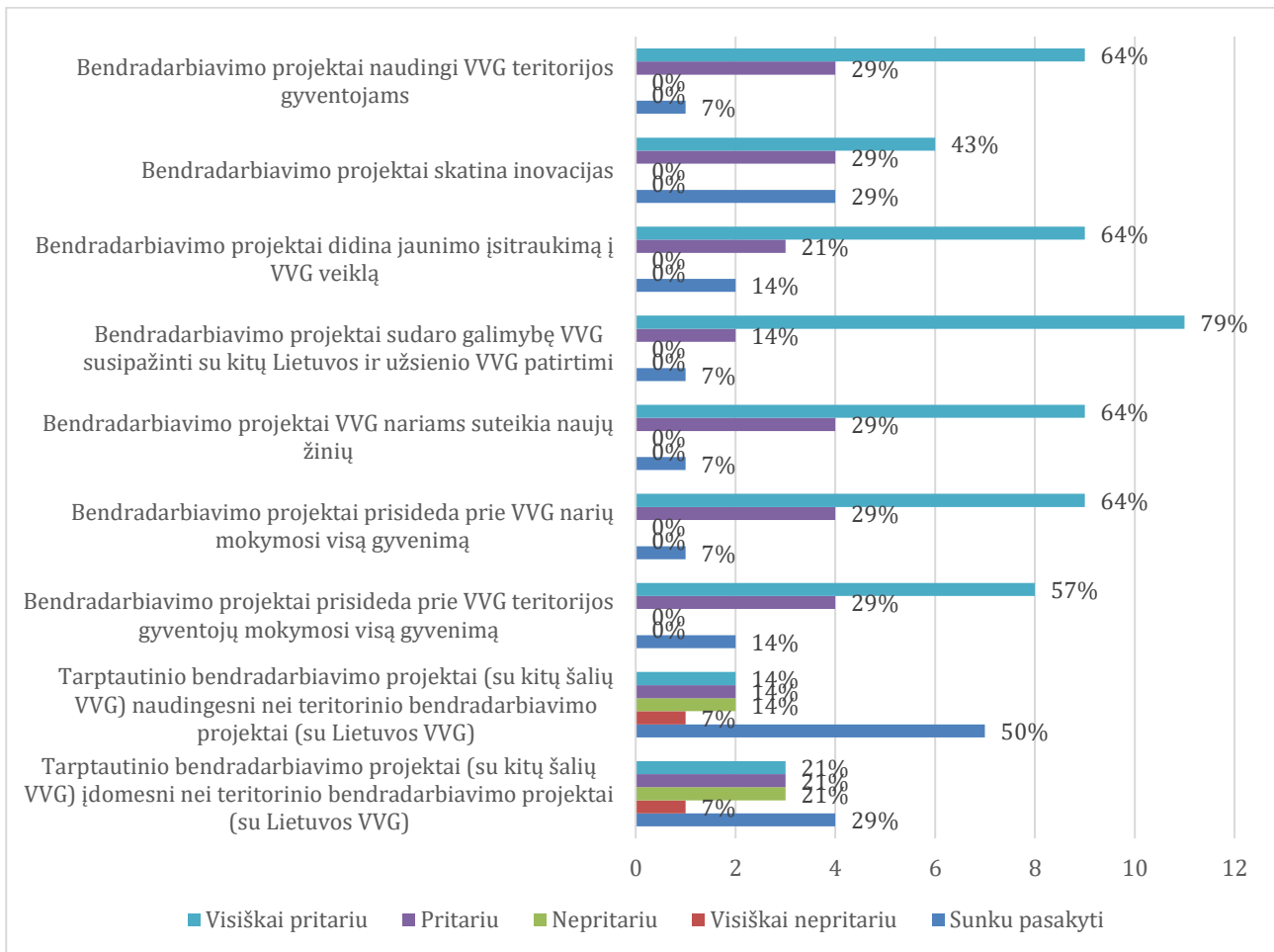
16 pav. VVG narių požiūris į Kauno r. VVG tinklaveiką ir bendradarbiavimą

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Absoliuti dauguma Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų sutiko su nuomone, kad Kauno r. VVG teritorijoje vykdyti bendradarbiavimo projektai buvo naudingi vietos gyventojams (žr. 17 pav.). Kauno r. VVG vykdyti bendradarbiavimo projektai didino jaunimo įsitraukimą į VVG veiklas, VVG nariams suteikė naujų žinių bei sudarė galimybes perimti kitų Lietuvos ar užsienio VVG patirtis.

17 pav. Kauno r. VVG požiūris į bendradarbiavimo projektus

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Beveik 3/4 Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų manė, kad bendradarbiavimo projektai skatino Kauno r. VVG teritorijoje inovacijas. Pavyzdžiui, projekto „Mes skrendam“ renginio metu buvo organizuojamas video tiltas tarp Lietuvos ir Lenkijos VVG, buvo parengtos informacinės lentelės su QR kodais. Apie 30% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų buvo sunku pasakyti, ar bendradarbiavimo projektai skatino inovacijas Kauno r. VVG teritorijoje.

Kauno r. VVG nariams ir administracijos darbuotojams buvo sunku pasakyti, kurie bendradarbiavimo projektai – teritoriniai ar tarptautiniai – yra įdomesnis ir naudingesnis (žr. 18 pav.). Vieniems atrodė, kad tarptautiniai projektai yra naudingesni, kitiems – kad teritoriniai.

Siekiant palyginti LEADER principų įgyvendinimą tarp skirtingų VPS buvo taikomi tam tikri kiekybiniai LEADER principų įgyvendinimo vertinimo kriterijai. Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo įgyvendinimo rezultatyvumui vertinti taikyti du kriterijai (žr. 16 lentelė):

- 1) **Bendradarbiavimo aktyvumas.** Šis kriterijus yra vertinamas pagal septynis rodiklius (žr. 16 lentelė). Kauno r. VVG dalyvauja tiek teritoriniuose, tiek tarptautiniuose bendradarbiavimo projektuose, tarptautinių tinklinių organizacijų veikloje (pavyzdžiui, Europos kaimo plėtros tinkle (ENRD), Europos LEADER asociacijos kaimo plėtrai (ELARD) veikloje), itin aktyviai veikia nacionalinėje VVG tinklaveikoje, vietos bendruomenių susitikimuose. Tai pat Kauno r. VVG sieja glaudūs ryšiai su mokslo institucijomis (pavyzdžiui, VDU ŽŪA), su kuriomis rengiamos diskusijos, konferencijos, dalyvaujama tarptautiniuose projektuose. Naudojamasi ekspertų ir konsultantų paslaugomis, kai reikia pravesti mokymus vietos gyventojams ar VVG nariams bei

darbuotojams, parengti analizes ir dokumentus ir pan. Remiantis tuo, nustatyta, kad bendradarbiavimo aktyvumas Kauno r. VVG yra puikus (koeficientas lygus 1,0).

- 2) **Žinių ir patirties sklaida.** Šis kriterijus yra analizuojamas trijų rodiklių pagalba: kiek gerosios praktikos ir išmoktų pamokų buvo pasidalinta per masines informavimo priemones, kiek renginių buvo skirta gerosios praktikos sklaidai ir kiek leidinių ar filmų VVG publikavo viena ar su partneriais (žr. 16 lentelė). Žinoma, kiek tiksliai gerosios praktikos ir išmoktų pamokų buvo per 2016–2020 metus, yra sunku apskaičiuoti. Todėl šio rodiklio vertinimui naudojama intervalinė skalė. Yra teigiama, kad jeigu gerosios praktikos ir išmoktos pamokų atvejų skaičius yra didesnis už 10, tuomet šis rodiklis yra vertinamas 1,0, jeigu iki 10 atvejų – 0,5 koeficientu, o jeigu nebuvo – 0. Taip pat yra vertinamas ir renginių (susitikimų), skirtų geros praktikos ar kitokių žinių bei patirties sklaidai, skaičius. Publikuotų leidinių ar sukurtų filmų skaičių galima identifikuoti tiksliai, kadangi, paprastai, jų būna labai nedaug, jei išvis būna. Atlikus skaičiavimus, nustatyta, kad Kauno r. VVG žinių ir patirties sklaidos koeficientas lygus 1,00. Šis koeficientas yra puikus, kadangi Kauno r. VVG aktyviai dalijosi informacija apie gerą patirtį kitose VVG Lietuvoje ir užsienyje, organizavo daugiau kaip 10 renginių, kuriose buvo skleidžiama geroji praktika ir savo patirtis, o taip pat bendradarbiavimo projektu metu buvo sukurtas filmas, skirtas S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio 85-osioms metinėms.

Rodiklių ir kriterijų svoriai, kurie naudojama šio principo rezultatyvumui apskaičiuoti, yra parinkti ekspertinio vertinimo būdu. Parenkant svorius žinių ir patirties sklaidos rodikliams, vadovautasi nuostata, kad visi trys dalykai labai svarbūs šiuo atžvilgiu. Tačiau leidinių rengimas ir publikavimas nėra plačiai paplitusi praktika tarp VVG, nors tai yra vienas iš efektyviausių būdų, užtikrinančių gerosios praktikos ir išmoktų pamokų ilgalaikę ir plataus masto (ypač jeigu leidinys parengiamas užsienio kalba) sklaidą. Todėl leidinių skaičiaus rodiklio svorio koeficientas (0,20) yra mažesnis nei kitų dviejų rodiklių. Renginių, skirtų gerosios praktikos ir išmoktų pamokų sklaidai, bei gerosios praktikos įvairovės svarba (svorio koeficientas) yra vertinama vienodai (po 0,40).

16 lentelė. Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės	Rodiklio svoris	Kriterijaus reikšmė	Kriterijaus svoris	Indekso reikšmė
Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas (K10)+(K11)	---	---	---	---	1,00
(K10) Bendradarbiavimo aktyvumas (1)	---	---	1,00	0,50	0,50
(1) Dalyvavimas tarptautiniame bendradarbiavimo projekte, Taip/Ne	Taip	0,25	0,25	---	---
(2) Dalyvavimas teritoriniame bendradarbiavimo projekte, Taip/Ne	Taip	0,25	0,25	---	---
(3) Dalyvavimas tarptautinėse VVG tinklaveikoje, Taip/Ne	Taip	0,15	0,15	---	---
(4) Dalyvavimas nacionalinėje VVG tinklaveikoje, Taip/Ne	Taip	0,10	0,10	---	---
(5) Dalyvavimas nacionalinėje vietos bendruomeninių organizacijų tinklaveikoje, Taip/Ne	Taip	0,10	0,10	---	---
(6) Bendradarbiavimas su mokslo ir verslo organizacijomis, Taip/Ne	Taip	0,10	0,10	---	---
(7) Bendradarbiavimo su ekspertais ir konsultantais, Taip/Ne	Taip	0,05	0,05		
(K11) Žinių ir patirties sklaida (2)+(5)	---	---	1,00	0,50	0,50
(8) Renginių (susitikimų), skirtų geros praktikos ar kitokių žinių bei patirties sklaidai, skaičius	>10	0,40	0,40	---	---
(9) Publikuotų leidinių, parengtų filmų skaičius	1	0,20	0,20	---	---
(10) Pasidalinta informacija apie gerąją praktiką ir išmoktas pamokas atvejų skaičius	>10	0,40	0,40	---	---

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Kauno r. VVG tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo koeficientas lygus 1,00. Tai yra puikus rezultatas, rodantis, kad VVG skiria daug dėmesio ir pastangų šiam principui.

Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo įgyvendinimo efektyvumui nustatyti buvo analizuojama, kaip bendradarbiavimo projekto rezultatai prisidėjo prie LEADER metodo principų įgyvendinimo. Kauno r. VVG teritorijoje (žr. 17 lentelė). Kadangi du teritorinio bendradarbiavimo projektai („Pažangaus kaimo tinklaveikos kūrimas“ (44TT-KK-20-2-08177-PR001) ir „Žydinti Lietuva“ (44TT-KK-20-1-01762-PR001)) prasidėjo 2020 metų pabaigoje, jų rezultatai šiame tyrime nebuvo nagrinėjami. Iki 2020 m. pabaigos buvo pabaigtas tarptautinio bendradarbiavimo projektas „Jie skrenda“ (44TT-KK-17-1-02305-PR001).

Bendradarbiavimo projekto „Jie skrenda“ metu buvo sukurta tinklaveika tarp 3 VVG teritorijų, kurios yra svarbios S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per Atlantą atminimui Kauno r. ir Myslibužo (Lenkijoje) teritorijose. Šios tinklaveikos dėka buvo bendrai atnaujinta S. Dariaus ir S. Girėno žūties vietos infrastruktūra, organizuojamos bendros S. Dariaus ir S. Girėno pagerbimo ceremonijos, informacinių lentelių pagalba simboliškai apjungta S. Dariaus ir S. Girėno žūties vieta (Pšelnike) ir Sklandytojų kalva (Kauno r.). Projekto metu buvo organizuojama stovykla jaunimui, kurios metu buvo sukurti du filmai apie S. Dariaus ir S. Girėno skrydį per Atlantą. Taip pat projekto metu buvo suorganizuotas pleneras, kurio metu medžio drožėjai ir skulptoriai sukūrė darbus, vėliau papuošusius S. Dariaus ir S. Girėno žūties vietos memorialo aplinką. Šio bendradarbiavimo projekto inovacija buvo video tiltas, t. y. įrengtos trys specialios informacinės lentelės (po vieną kiekvieno projekto partnerio teritorijoje), kuriose pateiktas specialus kodas, kurį nuskaičius lankytojai internete galėjo peržiūrėti video medžiagą apie žūties memorialą, projekto metu sukurtus filmus ir kt. Šio projekto metu sukurti produktai yra siejami

su Kauno r. VVG teritorijos išskirtinumu – pažintiniu turizmu, todėl laikoma, kad projekto rezultatai tinkamai panaudojo vietos išteklius, kurdami Kauno r. VVG didesnę pridėtinę vertę. Projekto metu organizuotų renginių metu dalyvavo daugiau kaip 600 dalyvių, iš kurių daugiau kaip pusė buvo jaunimas. Taigi, projektu buvo suaktyvinta didelis skaičius vietos gyventojų. Remiantis atliktos analizės rezultatais, teigiama, kad tarptautinio bendradarbiavimo projekto „Jie skrenda“ efektyvumas buvo puikus (100%) (žr. 17 lentelė).

17 lentelė. Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Taip/Ne	Projekto rezultatai	Rodiklių reikšmės
(E8) Bendradarbiavimo projektų efektyvumas (BP1)	---	---	100%
(BP1) Tarptautinio bendradarbiavimo projekto "Jie skrenda" efektyvumas	---	---	100%
(1) Bendradarbiavimo metu sukurta tinklaveika	Taip	S. Dariaus ir S. Girėno žūties vietos Pšelnike (Lenkijoje) ir Kauno r. tinklaveika	100%
(2) Bendradarbiavimo projekto metu sukurtas produktas	Taip	Du video filmai, medžio drožėjų ir skulptorių darbai ant Sklandytojų kalvos (Kauno r.)	100%
(3) Bendradarbiavimo metu sukurta inovacija	Taip	Video tiltas	100%
(4) Bendradarbiavimo metu panaudoti vietos specifiniai pranašumai ir išskirtinumai	Taip	Pažintinis turizmas	100%
(5) Bendradarbiavimo metu suaktyvintų gyventojų skaičius	Taip	634	100%

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Taigi, aktyvus tarptautinis ir teritorinis bendradarbiavimas, gerosios praktikos ir išmoktų pamokų sklaida leidžia daryti išvadą, kad Kauno r. VVG užtikrino LEADER tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo taikymą VPS įgyvendinimo metu.

2.8 VIETOS FINANSAVIMO IR VALDYMO PRINCIPAS

Analizuojant Kauno r. VPS numatytus veiksmus, skirtus vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimui, yra išskiriami šie vertinimo aspektai³⁴:

- 1) Naujų iniciatyvų bei naujų vietos projektų kofinansavimo būdų skatinimas.
- 2) Raginimas neatlygintinai savanorystei.
- 3) Vietos projektų finansavimo mechanizmų įvairovė.
- 4) Vietos projektų tęstinumo užtikrinimo skatinimas.
- 5) Savivaldybė indėlis į vietos projekto įgyvendinimą piniginiu įnašu.

Naujų iniciatyvų bei naujų vietos projektų kofinansavimo būdų skatinimas. Įgyvendinant VPS, buvo numatyta, kad projektų vykdytojai būtų skatinami ieškoti naujų iniciatyvų ir vietos projektų kofinansavimo būdų. Tai viena efektyviausių priemonių, siekiant kurti inovatyvius vietos plėtros projektus, kuriems reikia daug investicijų. Nauji kofinansavimo būdai didina vietos projektų finansavimo mechanizmų įvairovę, taigi, ir finansinių išteklių prieinamumą.

³⁴ Vertinimo aspektų sąrašas sudarytas pagal Kauno r. VPS 8.7.2 skyrelyje pateiktą informaciją.

Raginimas neatlygintinai savanorystei. Per 2016–2020 metus Kauno r. VVG teritorijoje buvo įgyvendinami vietos projektai, kurių metu dalyvavo daugiau kaip 70 savanorių. Kauno r. VVG skyrė išskirtinį dėmesį savanoriams, kviečiant juos prisidėti prie bendruomeninių veiklų, vietos projektų įgyvendinimo, kasmet sveikindavo savanorius su savanorių diena³⁵, skelbė savanoriams aktualią teisinę ir metodinę informaciją³⁶ ir kt. Taip pat buvo analizuojamos teisinės ir administracinės galimybės, kaip pagerinti sąlygas savanorystei. Pavyzdžiui, VVG analizavo galimybę siūlyti atsisakyti 100 proc. patikrų savanoriškų darbų atlikimo, o pačias patikras atlikti nuotoliniu būdu arba naudojant Agro NMA programėlę³⁷.

Vietos projektų finansavimo mechanizmų įvairovė. Analizuojant VPS įgyvendinimo ataskaitų duomenis, nustatyta, kad prie vietos plėtros projektų buvo prisidėta piniginiu įnašu, įnašu natūra ar savanorišku darbu. Kokie finansavimo mechanizmai bei kokie nauji kofinansavimo būdai buvo panaudoti projektams finansuoti VPS įgyvendinimo ataskaitose nenurodoma. Taip pat nebuvo pateikta informacijos, kaip buvo skatinamas vietos projektų tęstinumas.

Savivaldybė indėlis į vietos projekto įgyvendinimą piniginiu įnašu. Vienas iš svarbiausių vietos projektų finansavimo šaltinių yra savivaldybė. Kauno r. VPS buvo numatyta, kad Kauno r. savivaldybė prisidės prie vietos projektų įgyvendinimo piniginiu įnašu, sudarys sąlygas panaudoti jai priklausančias patalpas bei erdves ar prisidės kitoku įnašu natūra. Kauno r. savivaldybė aktyviai prisidėjo prie vietos projektų vykdymo, būdama tiek pareiškėja, tiek partnerė. Aktyvaus Kauno r. savivaldybės vaidmens vietos plėtros procesuose dėka, Kauno r. VVG struktūriškai daugiau pritraukė lėšų iš partnerių nei vidutiniškai Lietuvoje.

Naujų iniciatyvų bei naujų vietos projektų kofinansavimo būdų skatinimas. Įgyvendinant VPS, buvo numatyta, kad projektų vykdytojai būtų skatinami ieškoti naujų iniciatyvų ir vietos projektų kofinansavimo būdų. Tai viena efektyviausių priemonių, siekiant kurti inovatyvius vietos plėtros projektus, kuriems reikia daug investicijų. Nauji kofinansavimo būdai didina vietos projektų finansavimo mechanizmų įvairovę, taigi, ir finansinių išteklių prieinamumą. Tai praktiškai ir buvo įgyvendinta.

Siekiant tiksliau įvertinti savivaldybės indėlį į vietos projektus, buvo analizuojami vietos projektų finansiniai duomenys. Tačiau pagal šiuos duomenis buvo sunku išskirti tik savivaldybės įnašą į vietos projektų įgyvendinimą. Kaip alternatyva buvo apskaičiuotas partnerių įnašas iš viešųjų finansavimo šaltinių. Remiantis šiuo rodikliu, partnerių įnašas iš viešųjų finansavimo šaltinių siekė 215 tūkst. EUR (100% visų partnerių įnašų į vietos projektus, kai projektas įgyvendinamas tik su vienu partneriu). Taigi, viešojo sektoriaus partnerių indėlis yra labai svarbus, o partnerių įnašo iš privačių finansavimo šaltinių per 2016–2020 metų laikotarpį Kauno r. VVG nebuvo.

Be to, aktyvus teritorinis ir tarptautinis bendradarbiavimas buvo organizuojamas pasitelkiant ir kitų fondų lėšomis. Pavyzdžiui, projektas „Vietos bendruomenių pilietinio aktyvumo ir demokratinio dalyvavimo galimybių didinimas“ buvo finansuojamas Aktyvių piliečių fondo ir 2014–2021 m. EEE finansinio mechanizmo lėšomis³⁸.

Analizuojant vertinimo metu atliktos VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenis nustatyta, kad labiausiai finansinių išteklių, VVG narių požiūriu, trūksta pilietinės visuomenės pareiškėjams. Net 93% atsakiusių VVG narių, manė, kad yra dažnas atvejis, kai pilietinės visuomenės atstovams reikia ieškoti projekto partnerių arba atsisakyti teikti paraišką (žr. 18 pav.). Daugiau kaip pusė VVG narių, dalyvavusių apklausoje, manė, kad lėšų pareiškėjo įnašui padengti dažnai trūksta ir verslo sektoriuje, tačiau 1/5 narių tokiam nuomonei nepritarė.

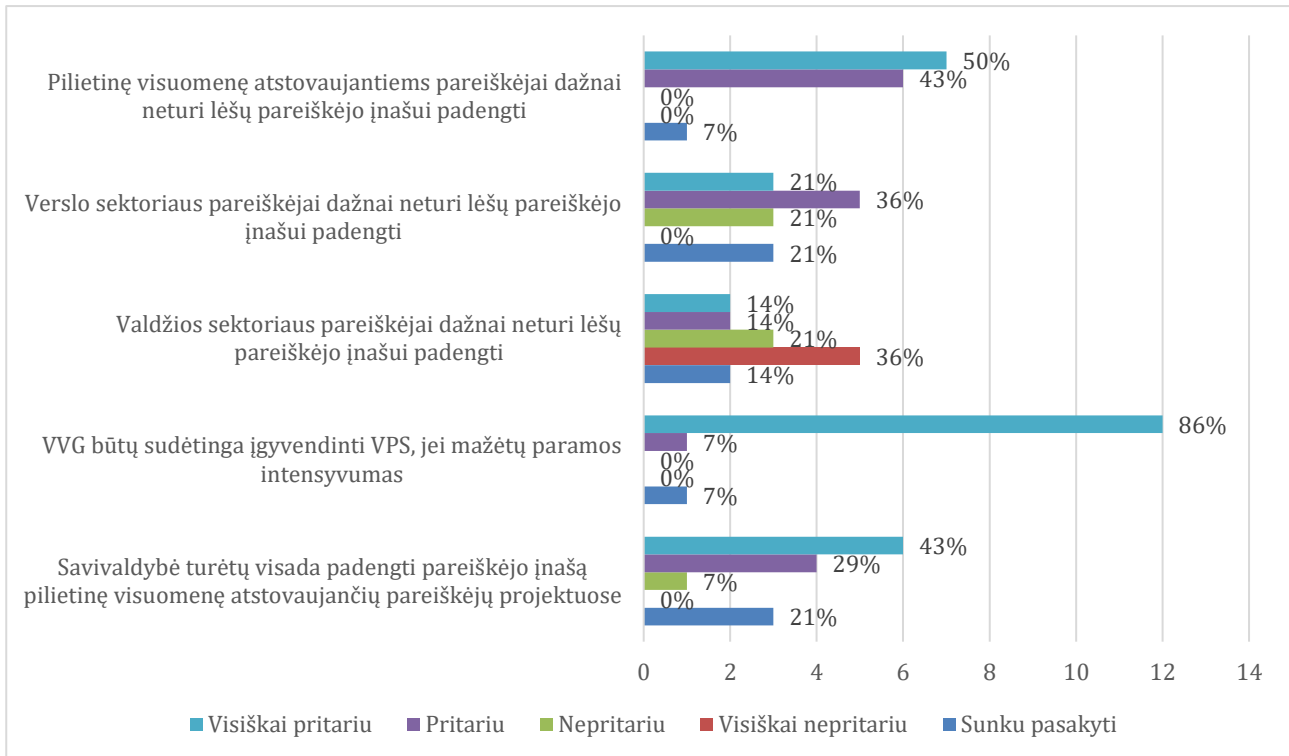
³⁵ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. gruodžio 5 d. įrašas.

³⁶ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. rugsėjo 21 d. įrašas.

³⁷ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. sausio 16 d. įrašas.

³⁸ Kauno r. VVG Facebook paskyra, 2020 m. spalio 8 d. įrašas.

18 pav. VVG narių požiūris į vietos finansavimo poreikį Kauno r. VVG teritorijoje

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Labiausiai nuomonės išsiskyrė dėl to, ar pakanka vietos valdžios pareiškėjams lėšų padengti pareiškėjo įnašą. Kauno r. VVG nariai, atstovaujantys vietos valdžią, mano, kad tokių lėšų trūksta, tačiau daugiau kaip pusė VVG narių, kurie atsakė į klausimą, nesutiko su tokia nuomone. Beje, daugiau kaip 70% respondentų manė, kad savivaldybė turėtų padengti pareiškėjo įnašą pilietinę visuomenę atstovaujančių pareiškėjų projektuose ir tik 7% tam nepritarė. Nežiūrint į šiuo VVG narių požiūrių skirtumus, daugiau kaip 90% jų manė, kad sumažėjus ES ir valstybės biudžeto paramos intensyvumui, VPS bus sudėtinga įgyvendinti.

Siekiant palyginti LEADER principų įgyvendinimą tarp skirtingų VPS buvo taikomi tam tikri kiekybiniai LEADER principų įgyvendinimo vertinimo kriterijai. Vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimo rezultatų vertinti taikytas vienas kriterijus – vietos finansavimo indėlis (žr. 18 lentelė). Kauno r. VVG koeficientas lygus 1,72. Kadangi koeficientas yra didesnis už vieneta, Kauno r. VVG vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimo rezultatai buvo puikūs.

Vietos finansavimo indėlis yra apskaičiuojamas remiantis dviem rodikliais (žr. 18 lentelė):

- 1) **Vietos projektų partnerių įnašo dalimi.** Prie Kauno r. VVG vietos projektų gausiai prisidėjo Kauno r. savivaldybė. Per 2016-2020 m. Kauno r. VVG vietos projektų viešieji partneriai prisidėjo prie vietos projektų daugiau kaip 215 tūkst. Eur. Tai sudarė 4,6% bendros vietos projektų Kauno r. VVG teritorijoje išlaidų vertės. Palyginus su Lietuvos atitinkamu rodikliu (1,6%), Kauno r. šis rodiklis buvo beveik tris kartus didesnis. Per 2016–2020 metų laikotarpį įnašų iš privačių partnerių (ne NVO) į vietos projektų įgyvendinimą Kauno r. nebuvo. Vidutiniškai Lietuvoje šis rodiklis taip pat buvo labai mažas (0,02% visų vietos projektų išlaidų vertės). Per 2016–2020 metų laikotarpį įnašai iš NVO partnerių į vietos projektų įgyvendinimą Kauno r. sudarė 5 tūkst. Eur ir tai buvo 0,12% visų Kauno r. VVG teritorijoje įgyvendinamų vietos projektų išlaidų. Vidutiniškai Lietuvoje šis rodiklis siekė 0,08% visų vietos projektų išlaidų vertės. Taigi, NVO partnerių įnašo dalis vietos projektų Kauno r. VVG teritorijoje buvo 1,5 karto didesnė

nei Lietuvos vidurkis. Taigi, Kauno r. VVG teritorijoje įgyvendinami vietos projektai sulaukė didelio Kauno r. savivaldybės, kaip projektų partnerio, ir NVO įnašo.

- 2) **Vietos projektų pajamų ir kitų finansavimo šaltinių dalimi.** Per 2016–2020 metų laikotarpį Kauno r. VVG teritorijoje vykdyti vietos projektai buvo aktyviai finansuojami iš projektų metu gaunamų pajamų ar kitų finansavimo šaltinių (pavyzdžiui, PVM susigrąžinimo, dotacijų ir pan.). Tai sudarė 2,6% visų Kauno r. VVG vietos projektų bendrų išlaidų. Palyginus su nacionaliniu vidurkiu (1,8%), tai buvo beveik 1,5 karto didesnė dalis. Taigi, Kauno r. VVG teritorijos vietos projektų vykdytojai aktyviai investavo į produktus, generuojančius pajamas, kuriomis buvo finansuojami kiti vietos projektų etapai.

Vietos finansavimo indėliui apskaičiuoti naudojami rodiklių svoriai, kurie yra parinkti ekspertinio vertinimo būdu (žr. 18 lentelė). Vienas iš vietos finansavimo ir valdymo principo uždavinių – užtikrinti vietos projekto pareiškėjui galimybes padengti vietos projekto įnašą. Pagrindiniai šaltiniai vietos projekto įnašui padengti yra nuosavos ar skolintos lėšos. Tačiau neturint pakankamai nuosavų lėšų ar nesant galimybių skolintis, tenka ieškoti alternatyvių finansavimo šaltinių (pavyzdžiui, partnerių). O taip pat vietos projektą galima finansuoti iš pajamų, kurios gaunamos jau vykdant projektą. Tiek galybės užsitikrinti partnerių įnašą, tiek gebėjimas projektą finansuoti iš gaunamų pajamų yra labai svarbūs finansavimo šaltiniai vietos projektų vykdymui, todėl vietos finansavimo indėlio kriterijaus koeficiento apskaičiavimui šių dviejų rodiklių svoriai yra vienodi (t. y. po 0,5).

18 lentelė. Vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės	Rodiklio svoris	Indekso (kriterijaus) reikšmė
Vietos finansavimo ir valdymo principas (K12)	---	---	1,72
(K12) Vietos finansavimo indėlis (6)+(9)	---	---	1,72
(1) Vietos projektų partnerių įnašas, tūkst. Eur	215	---	---
(2) Vietos projektų pajamos ir kiti finansavimo šaltiniai, tūkst. Eur	121	---	---
(3) Vietos projektų išlaidų suma pagal VP paraiškas, tūkst. Eur	4659	---	---
(4) Vietos projektų partnerių įnašo dalis Kauno r. VVG (1)/(3)	4,6%	---	---
(5) Vietos projektų partnerių įnašo dalis Lietuvoje	1,6%	---	---
(6) Vietos projektų partnerių įnašo dalies Kauno r. VVG ir Lietuvoje santykis (4)/(5)	2,0	0,5	1,00
(7) Vietos projektų pajamų ir kitų finansavimo šaltinių dalis Kauno r. VVG (2)/(3)	2,6%	---	---
(8) Vietos projektų pajamų ir kitų finansavimo šaltinių dalis Lietuvoje	1,8%	---	---
(9) Vietos projektų pajamų ir kitų finansavimo šaltinių dalies Kauno r. VVG ir Lietuvoje santykis (7)/(8)	1,4	0,5	0,72

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimo efektyvumui nustatyti yra palyginamos paramos dalys visų vietos projektų išlaidose Kauno r. VVG ir Lietuvoje (žr. 19 lentelė). Per 2016–2020 m. laikotarpį parama vietos projektams Kauno r. VVG buvo beveik 2,8 mln. Eur, o visos išlaidos vietos projektams – beveik 4,7 mln. Eur. Taigi, paramos dalis Kauno r. VVG atveju buvo lygi 60%. Ši dalis praktiškai sutapo su visos Lietuvos atitinkamu rodikliu (59%). Daroma išvada, kad vietos finansavimo ir valdymo principo efektyvumas Kauno r. VVG yra vidutinis.

19 lentelė. Vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės
(E9) Paramos lėšų dalies Kauno r. VVG vietos projektų išlaidose lyginant su nacionaliniu vidurkiu koeficientas (4)/(3)	1,0
(1) Paramos suma Kauno r. VVG vietos projektams, tūkst. Eur	2779
(2) Vietos projektų išlaidų suma pagal Kauno r. VVG vietos projektų paraiškas, tūkst. Eur	4659
(3) Paramos lėšų dalis vietos projektų išlaidose Kauno r. VVG (1)/(2)	0,60
(4) Paramos lėšų dalis vietos projektų išlaidose Lietuvoje	0,59

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Apibendrinant, Kauno r. VVG papildomų lėšų pritraukimas į vietos projektų įgyvendinimą buvo rezultatyvus. Vietos projektų viešieji partneriai prisidėjo prie projektų 210 tūkst. Eur kaip partneriai, t. y. 4,5% bendros vietos projektų Kauno r. išlaidų vertės. Ši dalis buvo beveik tris kartus didesnė nei Lietuvos vidurkis (1,6%). Kauno r. VVG teritorijos vietos projektų vykdytojai aktyviai investavo vietos projekto metu gautas pajamas į kitus projekto etapus. Vietos projektų metu gautų pajamų ir kitų finansavimo šaltinių dalis visų vietos projektų Kauno r. VVG teritorijoje bendrų išlaidų per 2016-2020 metus siekė 2,6% (beveik 1,5 karto didesnė dalis nei nacionalinis vidurkis (1,8%)). ES ir valstybės biudžeto paramos vietos projektams dalis Kauno r. VVG atveju buvo lygi 60%. Ši dalis praktiškai sutapo su visos Lietuvos atitinkamu rodikliu (59%). Taigi, vietos finansavimo ir valdymo principo rezultatyvumas Kauno r. VVG teritorijoje buvo puikus, o efektyvumas - vidutinis.

3 VIETOS GYVENTOJŲ AKTYVINIMO VERTINIMAS

Analizuojant Kauno r. VPS numatytus veiksmus, skirtus vietos gyventojų aktyvinimui, yra išskiriami šie vertinimo aspektai³⁹:

- 1) VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo renginiai.
- 2) Kvietimų teikti vietos projektus viešinimas.
- 3) VVG ir VPS viešumo didinimo veiksmai.
- 4) Mokymai potencialiems pareiškėjams.
- 5) Mokymai VVG darbuotojams.

VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo renginiai. Analizuojant VPS įgyvendinimo ataskaitų duomenis, nustatyta, kad į projektų (tiek vietos, tiek tarptautinio bendradarbiavimo) veiklas buvo įtraukta daugiau kaip 7 tūkst. dalyvių. Tai sudarė daugiau kaip 8% visų VVG teritorijos gyventojų. Dalyviai buvo įtraukiami į edukacinius renginius, seminarus, stovyklas, sporto renginius ir kt., kurių metu buvo skiriama dėmesio socialinio ugdymo kompetencijų, lyderystės, krikščioniškų vertybių puoselėjimo, pilietiškumo ugdymui, taip sudarant prielaidas jaunimui įsitraukti į kaimo plėtros procesus, sudaryti sąlygas jiems dalyvauti kuriant kaimo ateitį ir sprendžiant vietos problemas, o taip pat ir geriau prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių.

Kvietimų teikti vietos projektus viešinimas. Kvietimai teikti vietos projektus buvo viešiniami internetiniame puslapyje www.kaunorvvg.lt bei Kauno VVG Facebook paskyroje. Kvietimai buvo skelbiami iš anksto, po kelis kartus, taip aktyvinant potencialius pareiškėjus teikti daugiau paraiškų. Analizuojant Kauno r. VVG pranešimus Facebook paskyroje, apskaičiuota, kad kvietimams buvo skirta daugiau kaip 70 žinučių. Į šį skaičių taip pat buvo įtraukiami kvietimai teikti paraiškas ir pagal kitus paramos fondus.

VVG ir VPS viešumo didinimo veiksmai. Analizuojant VPS įgyvendinimo ataskaitų duomenis, nustatyta, kad buvo organizuojami informaciniai renginiai, seminarai, VPS pristatymas renginiuose, susirinkimuose, savivaldybėje. Vienas pirmųjų viešinimo renginių buvo VPS viešinimo konferencija, kurioje dalyvavo ir Kauno r. meras bei gausi vietos bendruomenė iš visų trijų sektorių. Informacija ir straipsniai apie VVG veiklas ir renginius buvo talpinami internetiniame puslapyje www.kaunorvvg.lt bei Facebook paskyroje.

Analizuojant Facebook paskyroje pateiktą informaciją, nustatyta, kad per 2016–2020 metų laikotarpį buvo publikuota beveik 800 žinučių. Daugiausiai tai sudarė informacija apie renginius (daugiau kaip 140 žinučių), VVG darbus ir įvairius rengiamus konkursus (po daugiau nei 60 žinučių), vietos projektus, galimybes mokytis ne VVG rengiamuose mokymuose (po daugiau kaip 50 žinučių).

Mokymai potencialiems pareiškėjams. Analizuojant vertinimo metu atliktos VPS administratorių apklausos duomenis, nustatyta, kad per 2016–2020 metų laikotarpį Kauno r. VVG surengė 31 mokymus potencialiems pareiškėjams, kuriuose dalyvavo 620 dalyvių. Vidutiniškai mokymuose dalyvaudavo po 20 dalyvių. Tai rodo, kad Kauno r. VVG skyrė pakankamai dėmesio potencialiems pareiškėjams, suteikiant jiems žinių ir gebėjimų rengti paraiškas, vykdyti vietos projektus bei diegti inovatyvius ir visuomenei naudingus sprendimus.

Mokymų temos buvo parenkamos atsižvelgiant į kvietimų dokumentacijos informaciją. Didelio dėmesio yra sulaukęs bendruomeninis / socialinis verslumas, kuris kaip veikimo forma Lietuvoje iki 2020 metų pabaigos buvo pakankamai naujas.

Remiantis vertinimo metu atliktos VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenimis, didžiausias iššūkis aktyvinant gyventojus per mokymus buvo suderinti visiems dalyviams tinkantį

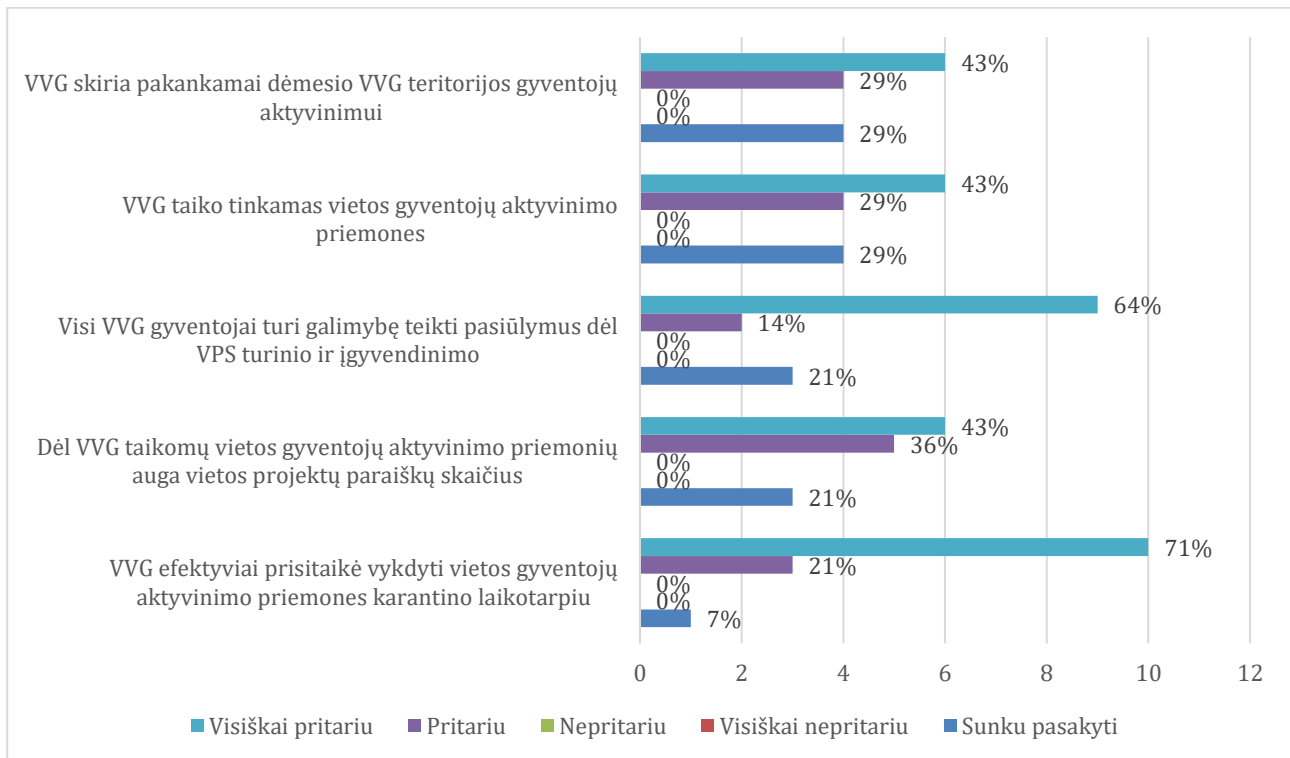
³⁹ Vertinimo aspektų sąrašas sudarytas pagal Kauno r. VPS 10 lentelėje pateiktą informaciją.

susitikimų laiką. Dėl to, kad neranda laiko mokymams, nemažai potencialių pareiškėjų tiesiog atsisako dalyvauti kvietimuose. Kai kurių VVG narių manymu, jeigu būtų parengtos aktualios instrukcijos video formatu ir būtų prieinamos bet kuriuo paros metu bet kurioje vietoje per bet kurį išmanųjį įrenginį, tai stipriai padidintų potencialių pareiškėjų susidomėjimą ir aktyvumą.

Mokymai VVG darbuotojams. Siekiant ugdyti VVG organizacinius ir inovacijų taikymo gebėjimus, yra svarbu užtikrinti VVG administracijos darbuotojų tinkamą kompetenciją ir pasiruošimą. Ypatingai tai susiję su naujais iššūkiais, aktualiais ne tik Lietuvai, bet ir Europai ar pasauliui (pvz., pandemijos valdymas, klimato kaita, nacionalinis ir kibernetinis saugumas, skaitmeninė visuomenė ir pan.). Kauno r. VVG organizavo 11 mokymų savo darbuotojams. Tačiau dėl nedidelio dalyvių skaičiaus, tokie mokymai yra santykinai brangūs, todėl efektyvesnių sprendimų turi būti ieškoma per bendradarbiavimą su kitomis VVG. Darbuotojų mokymų efektyvumą pagerintų centralizuotai organizuojami mokymai.

Analizuojant vertinimo metu atliktos VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenis, nustatyta, kad VVG veiksmai, skirti gyventojų aktyvinimui yra pakankami. Daugiau kaip 70% jų pritaria Kauno r. VVG pasirinktoms gyventojų aktyvinimo priemonėms (žr. 19 pav.). Likusiems nariams dėl dėmesio gyventojų aktyvinimui pakankamumo buvo sunku pasakyti. Iš visų dalyvavusių apklausoje nebuvo nei vieno VVG nario, kuris manytų, kad gyventojai aktyvinami nepakankamai.

19 pav. Kauno r. VVG narių požiūris į VVG teritorijos gyventojų aktyvinimą

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausos duomenys rodo, kad VVG nariai (beveik 80% dalyvavusių apklausoje) pritaria nuomonei, kad Kauno r. VVG gyventojai turėjo galimybes teikti pasiūlymus dėl VPS turinio ir įgyvendinimo. Likusieji 20% respondentų neturėjo aiškios nuomonės dėl to.

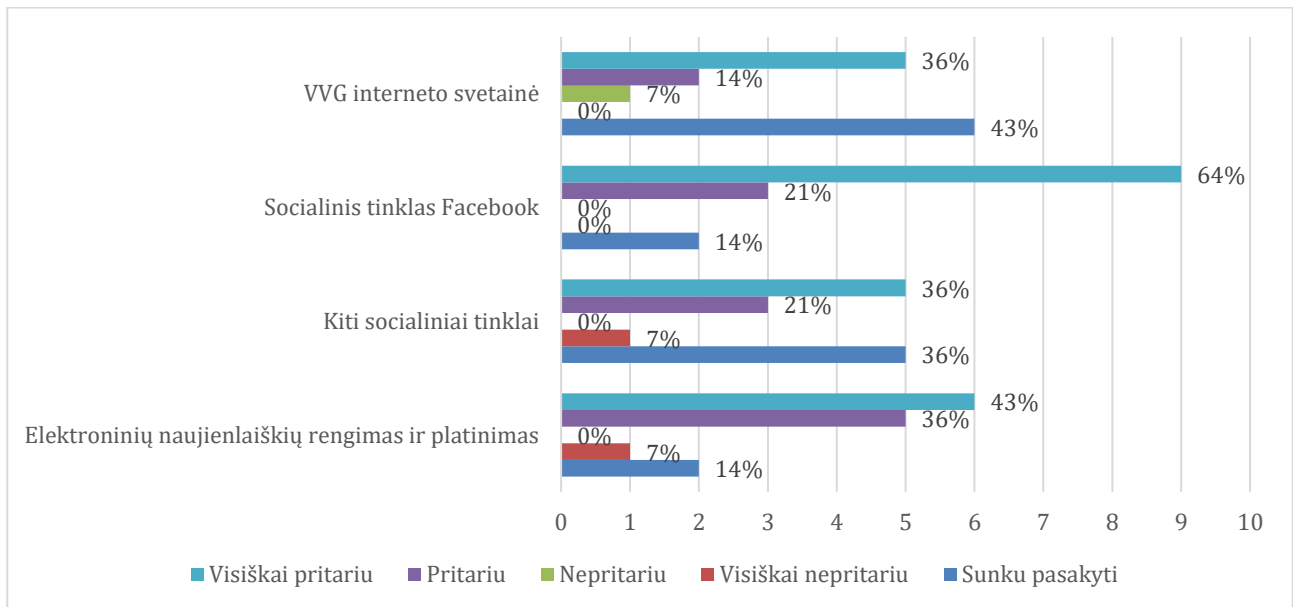
Panašus VVG narių požiūris ir į Kauno r. VVG taikomų vietas gyventojų aktyvinimo priemonių rezultatyvumą. Beveik 80% atsakiusiųjų pritaria, kad gyventojų aktyvinimas padidino vietos projektų skaičių. Kita vertus, ne vien tik aktyvinimo veiksmai lėmė vietos paraiškų skaičių, bet ir vietos projektams keliami tinkamumo reikalavimai, finansinių lėšų trūkumas ir pan. Todėl daliai respondentų

į šį klausimą buvo sunku atsakyti. Bet kuriuo atveju, iš visų apklausoje dalyvavusių Kauno r. VVG narių, nei vienas neatsakė, kad nepritaria tokiai nuomonei.

Analizuojant VVG narių ir administracijos darbuotojų nuomonę, apie Kauno r. VVG taikytas elektronines priemones (informacijos skelbimą internete, elektroninių naujienlaiškių platinimą ir pan.), pastebima, kad Facebook socialinis tinklas yra vienas efektyviausių būdų pasiekti vietos gyventojus. Su šia nuomone sutiko 85% visų Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų, dalyvavusių apklausoje. Panašaus efektyvumo buvo ir naujienlaiškių siuntimas elektroniniu paštu (beveik 80% pritarusių ir 14% negalėjusių įvertinti). Dėl kitų socialinių tinklų efektyvumo Kauno r. VVG nariams ir administracijos darbuotojams buvo sunkiau pasakyti (36%), nors daugiau kaip pusė jų atsakė, kad ir kiti socialiniai tinklai yra efektyvus būdas pasiekti vietos gyventojus.

Kauno r. VVG interneto svetainė yra mažiau efektyvi priemonė aktyvinti gyventojus, nei socialiniai tinklai. Dėl VVG internetinės svetainės efektyvumo sunku pasakyti buvo 43% respondentų iš Kauno r. VVG.

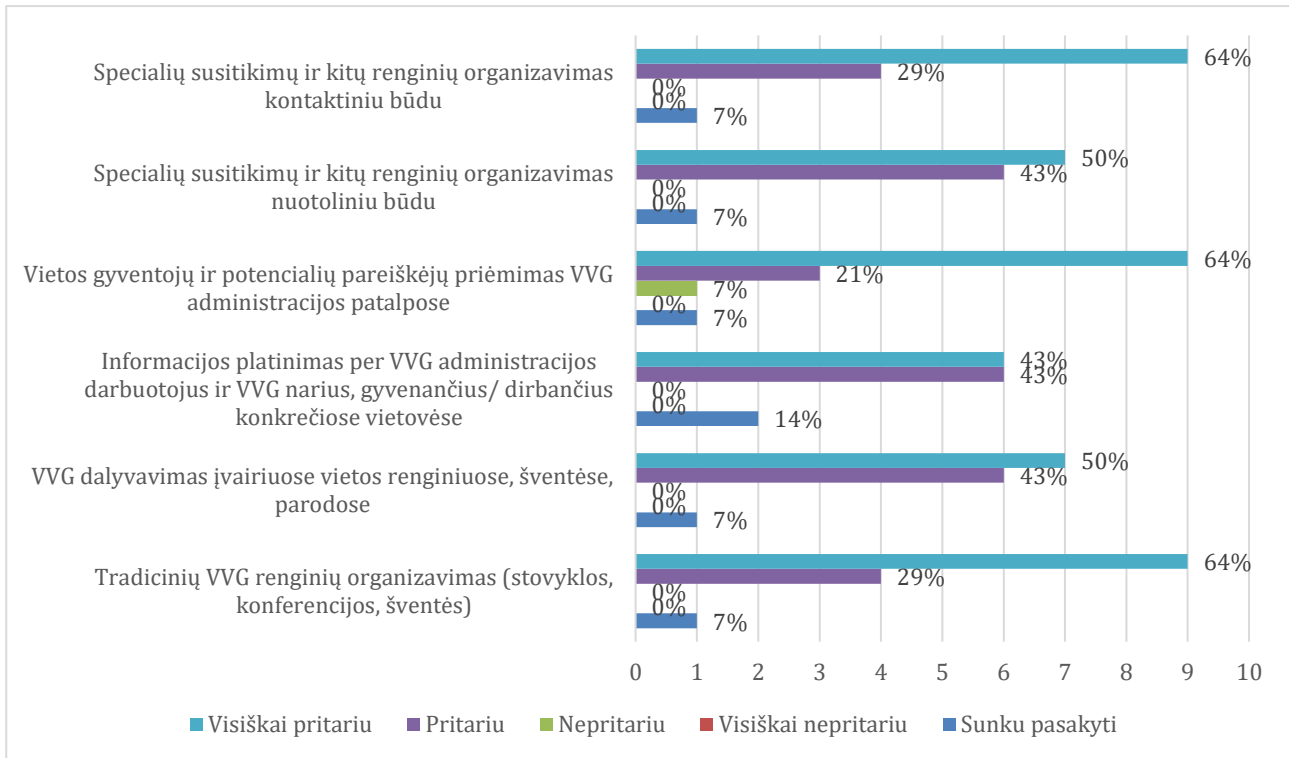
20 pav. Kauno r. VVG požiūris į vietos gyventojų aktyvinimo elektroninėmis priemonėmis efektyvumą

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Mokymai bei individualios konsultacijos potencialiems pareiškėjams buvo labai efektyvios vietos gyventojų aktyvinimo priemonės Kauno r. VVG teritorijoje. Daugiau kaip 90% VVG narių ir administracijos darbuotojų, dalyvavusių apklausoje, pritarė nuomonei, kad specialių susirinkimų, tradicinių VVG renginių organizavimas ir kvietimas juose dalyvauti vietos gyventojus, o taip pat ir pačių VVG narių bei administracijos darbuotojų aktyvus dalyvavimas vietos renginiuose, užtikrino informacijos apie vietos plėtros procesus Kauno r. VVG teritorijoje sklaidą (žr. 21 pav.). Taip pat buvo manoma, kad galimybė potencialiems pareiškėjams individualiai pasikonsultuoti buvo svarbi ir efektyvi gyventojų aktyvinimo priemonė. Be to, individualių kontaktų būdu kiekvienas VVG narys bei administracijos darbuotojas taip pat skleidė aktualią informaciją savo bendruomenių tarpe.

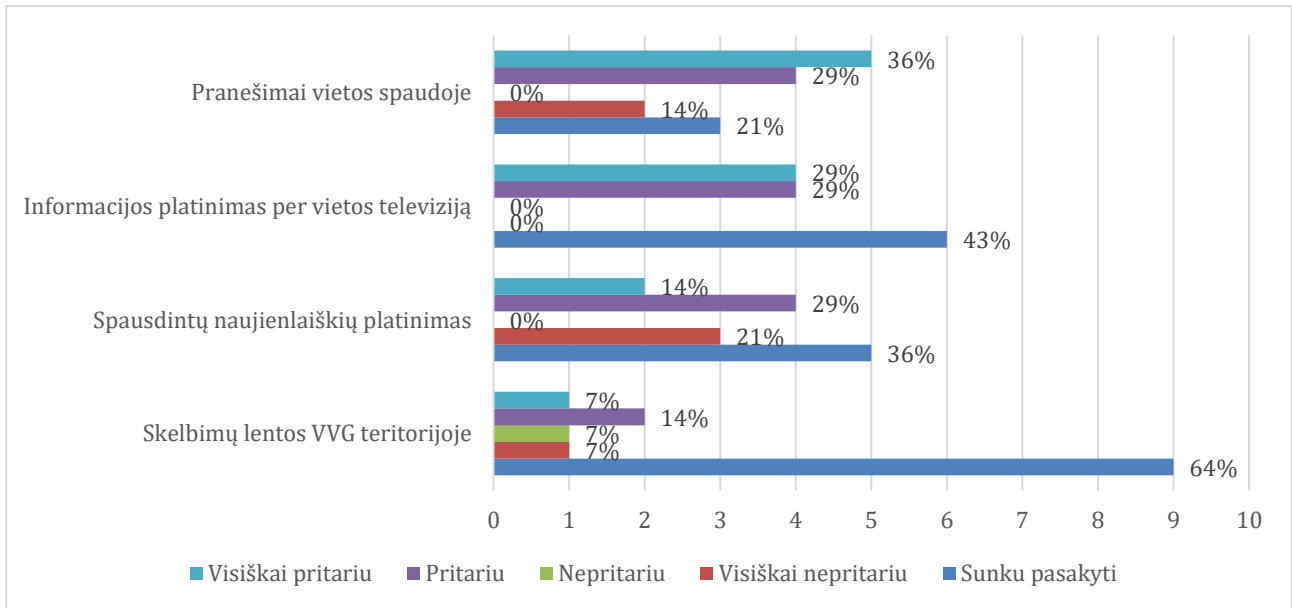
21 pav. Kauno r. VVG požiūris į vietos gyventojų aktyvinimo per renginius ir individualius kontaktus efektyvumą

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų nuomone, labiau tradicinės žiniasklaidos priemonės yra mažiau efektyvios nei internetinė žiniasklaida. Nemažai daliai respondentų buvo sunku pasakyti, ar informacijos sklaida skelbimų lentose VVG teritorijoje (64%), informacijos platinimas per vietos televiziją (43%) ar spausdintais naujienlaiškiais (36%) buvo efektyvios priemonės gyventojų aktyvinimui Kauno r. (žr. 22 pav.). Apie 1/5 VVG narių manė, kad spausdinti naujienlaiškiai yra visiškai neefektyvi informacijos vietos gyventojams sklaidos priemonė, o 14% manė, kad nėra efektyvūs pranešimai vietos spaudoje. Iš kitos pusės, daugelio Kauno r. VVG narių nuomone, vietos televizija ir pranešimai vietos spaudoje buvo efektyvūs.

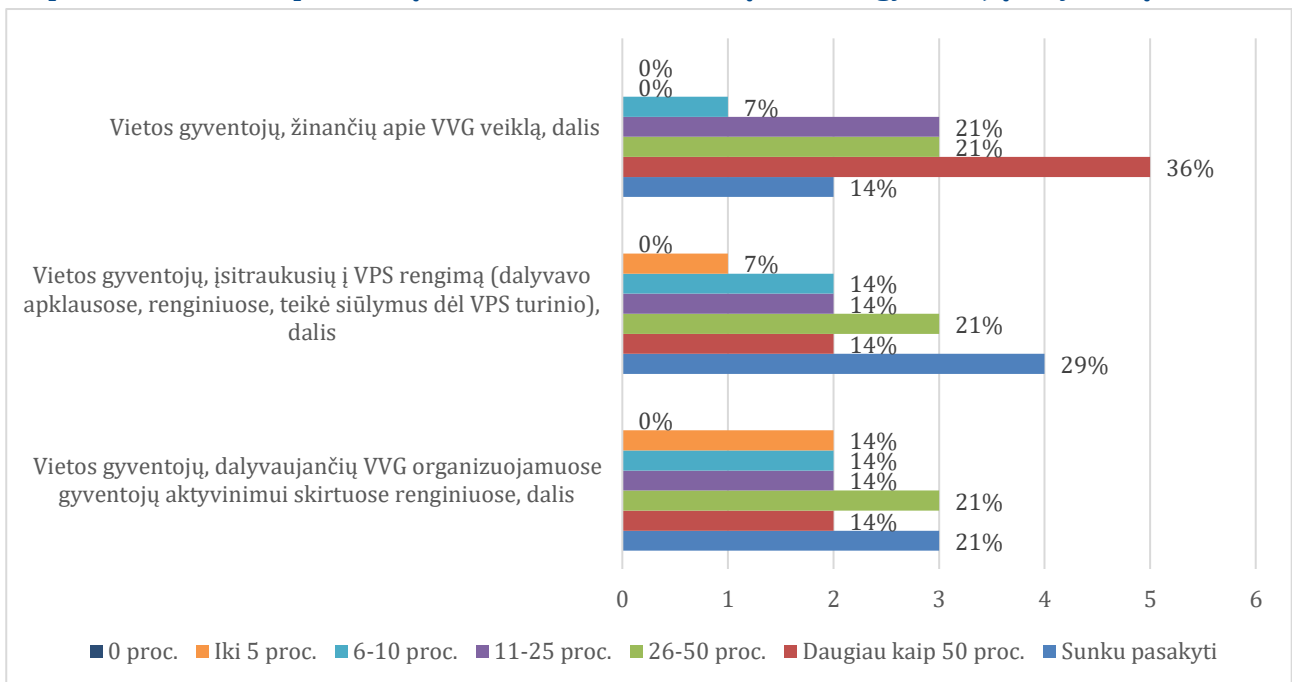
22 pav. Kauno r. VVG požiūris į vietos gyventojų aktyvinimo per televiziją, spaudą ir skelbimų lentas efektyvumą

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

LEADER metodo vienas iš išskirtinių požymių yra vietos gyventojų aktyvinimas dalyvauti vietos plėtros procesuose. VVG turi užtikrinti, kad vietos gyventojai žino apie vykstančius vietos plėtros procesus ir gali prie jų prisidėti. Taigi, VVG, kaip vietos plėtros vykdytojos, žinomumas tarp vietos gyventojų yra labai svarbus. Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų nuomone (36% visų Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų, dalyvavusių apklausoje), apie VVG veiklą žinojo daugiau kaip 50% vietos gyventojų (žr. 23 pav.). Kiek daugiau nei 40% respondentų manė, kad apie Kauno r. VVG veiklą žinojo daugiau kaip 10% vietos gyventojų, bet ne daugiau kaip 50%. Taigi, Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų nuomone, apie Kauno r. VVG veiklą žinojo didelė dalis vietos gyventojų.

23 pav. Kauno r. VVG požiūris į Kauno r. VVG žinomumą ir vietos gyventojų aktyvumą

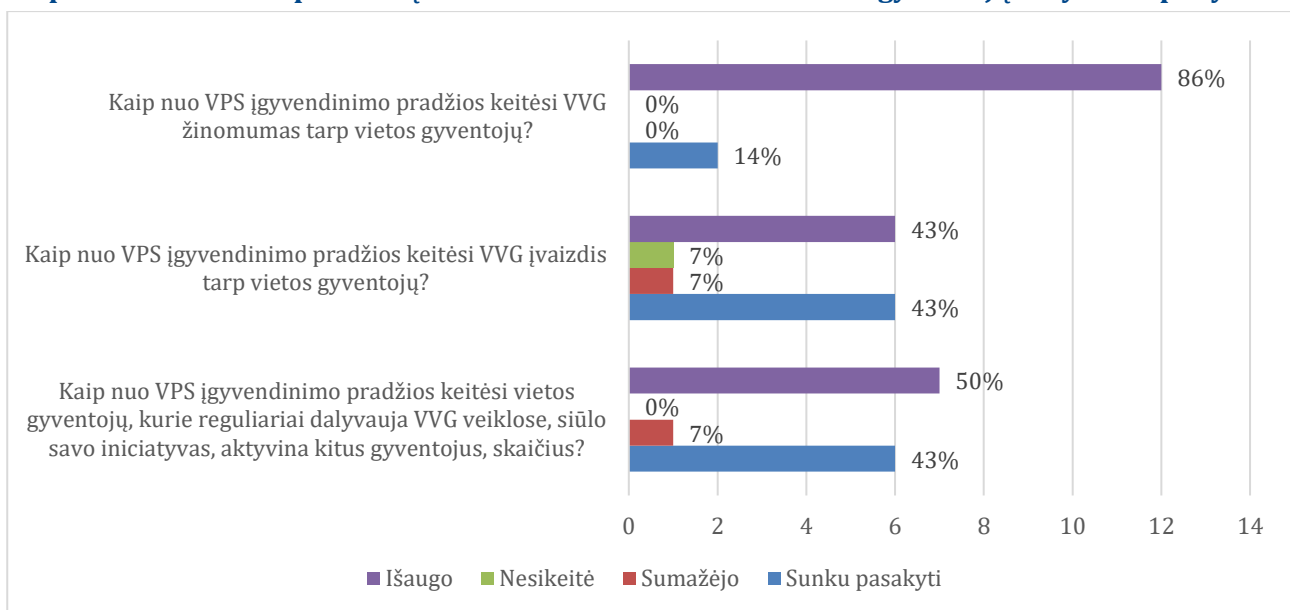
Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų nuomonė dėl gyventojų, kurie buvo įsitraukę į VPS rengimą, buvo įvairi (žr. 23 pav.). Nemažai daliai (29%) apklausoje dalyvavusių narių ir darbuotojų buvo sunku įvertinti, kokia VVG teritorijos gyventojų dalis dalyvavo VPS rengime. Kitiems Kauno r. VVG nariams ir darbuotojams atrodė, kad VPS rengime galėjo dalyvauti nuo 5% iki daugiau kaip 50% vietos gyventojų. Panašaus požiūrio Kauno r. VVG nariai ir administracijos darbuotojai laikėsi ir dėl vietos gyventojų, dalyvaujančių VVG renginiuose, aktyvumo.

Daugelis Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų (86% visų Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų, dalyvavusių apklausoje) manė, kad per 2016-2020 m. laikotarpį Kauno r. VVG žinomumas tarp vietos gyventojų išaugo (žr. 24 pav.). Nuolatinis renginių organizavimas, gausus publikacijų ir susitikimų skaičius bei ES ir valstybės biudžeto parama užtikrino didesnę VVG žinomumą tarp vietos gyventojų.

Apie 50% respondentų manė, kad per šį laikotarpį išaugo gyventojų, kurie aktyviai prisidėjo prie vietos plėtros procesų, dalis. Prie to prisidėjo didelis skaičius vietos projektų skirtų vietos jaunimo užimtumui skatinti, o taip pat ir vietos partnerystei stiprinti. Yra skaičiuojama, kad per 2016-2020 metus vietos plėtros renginiuose ir Kauno r. VVG veiklose dalyvavo daugiau kaip 4 tūkst. jaunimo. Be to, buvo aktyviai dalyvaujama ir tarptautinio bei teritorinio bendradarbiavimo projektų renginiuose. Tiesa, 43% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų buvo sunku pasakyti, ar per šį laikotarpį aktyvių vietos gyventojų dalis buvo didesnė nei iki 2016 metų.

24 pav. Kauno r. VVG požiūris į Kauno r. VVG žinomumo ir vietos gyventojų aktyvumo pokyčius

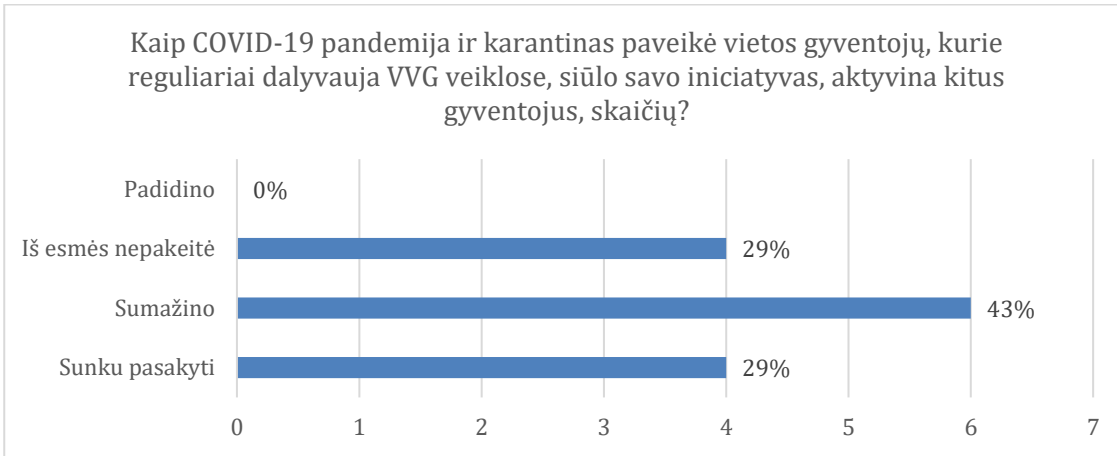

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Kauno r. VVG nariams ir administracijos darbuotojams (43% visų Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų, dalyvavusių apklausoje) buvo sunku pasakyti, ar Kauno r. VVG įvaizdis per 2016-2020 metus pagerėjo, tačiau lygiai tokia pati dalis narių ir darbuotojų buvo įsitikinę, kad VVG įvaizdis gerėjo (žr. 24 pav.).

2020 metais prasidėjusi COVID-19 pandemija ir gyvenimas karantino sąlygomis turėjo didelį poveikį visuomenės ir ūkiniams gyvenimui. Kauno r. VVG narių ir administracijos nuomone, COVID-19 pandemija ir karantinas sumažino vietos gyventojų, kurie reguliariai dalyvavo VVG veiklose, aktyvumą. Šios nuomonės buvo 43% VVG narių ir administracijos darbuotojų, kurie dalyvavo apklausoje (žr. 25 pav.). Apie 30% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų manė, kad pandemija ir karantinas iš esmės nepakeitė vietos gyventojų aktyvumo VVG veiklose, o dar apie 30% buvo sunku įvertinti COVID-19 pandemijos ir karantino poveikį vietos gyventojų aktyvumui.

25 pav. Kauno r. VVG požiūris į COVID-19 pandemijos ir karantino poveikį Kauno r. VVG gyventojų aktyvumui

Šaltinis: ESTEP atlikta VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

Siekiant palyginti vietos gyventojų aktyvinimo veiksmų rezultatyvumą tarp skirtingų VPS buvo taikomi tam tikri kiekybiniai rodikliai (žr. 20 lentelė). Analizuojant informaciją apie Kauno r. VVG gyventojų aktyvinimo veiksmus, nustatyta, kad vietos projektų ir tarptautinio bendradarbiavimo projekto renginių metu bei VVG organizuotų renginių metu buvo suaktyvinta daugiau kaip 8,3% visų VVG gyventojų. Didžioji dalis suaktyvintų gyventojų buvo jaunimas, kuris sudarė 2/3 visų suaktyvintų gyventojų. Taip pat nustatyta, kad įgyvendinant vietos projektus dalyvavo beveik 80 savanorių, kurie padėjo atlikti renginiams reikalingus parengiamuosius darbus (pavyzdžiui, stalų, kėdžių, suolų palapinių atvežimas, pastatymas, scenos papuošimas, sporto varžytuvių kliūčių ruožo įrengimas), budėjo renginio metu, koordinavo dalyvių darbus ir padėjo sutvarkyti aplinką po renginių.

Remiantis vertinimo metu atliktos VPS administratorių apklausos duomenis, VVG per 2016-2020 m. laikotarpį suorganizavo 31 mokymus, kuriuose dalyvavo 620 dalyvių. Vidutiniškai vienuose mokymuose dalyvavo 20 dalyvių.

Kauno r. VVG rodė išskirtinį dėmesį savanoriams, kviečiant juos prisidėti prie bendruomeninių veiklų, vietos projektų įgyvendinimo, kasmet sveikindama su savanorių diena, skelbdama savanoriams aktualią teisinę ir metodinę informaciją, taip sudarydama palankias sąlygas prie vietos projektų prisidėti savanorišku darbu. Skaičiuojama, kad Kauno r. VVG teritorijoje vykusių vietos projektų renginiuose ir VVG renginiuose savanoriai sudarė daugiau kaip 1% visų dalyvių (žr. 20 lentelė).

20 lentelė. Vietos gyventojų aktyvinimo veiksmų rezultatyvumas Kauno r. VVG

Vertinimo kriterijus	Rodiklių reikšmės
VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginių dalyvių skaičius	2149
VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginių dalyvių dalis nuo visų VVG gyventojų	8,0%
Jaunimo dalis nuo visų VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginių dalyvių	3,9%
Savanorių, įsitraukusių į VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginius, dalis nuo visų dalyvių	2,7%
Socialinę atskirtį patiriančių asmenų, įsitraukusių į vietos projektus, dalis visų VVG renginių dalyvių	2,5%
VVG teritorijos vietos projektų kokybė, vidutinis balas	82

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

Vienas iš vietos gyventojų aktyvinimo uždavinių buvo paskatinti gyventojus kuo aktyviau teikti vietos projektų paraiškas, idant būtų užtikrinta, kad patys aktualiausi vietos projektai būtų įgyvendinami Kauno r. VVG teritorijoje, tuo užtikrinant ES ir valstybės biudžeto paramos rezultatyvumą. Vietos projektų atrankos metu projektai yra vertinami pagal atrankos kriterijus, kurie priklauso nuo VPS priemonės ar veiklos srities, pagal kurią teikiama vietos projekto paraiška. Jeigu vietos projektas atitinka visus atrankos kriterijus, jam skiriama 100 balų. Jeigu projektas neatitinka vieno ar daugiau atrankos kriterijų, arba iš dalies atitinka kriterijų, projektui skiriama balų suma mažinama. Kauno r. VVG 2016–2020 metais finansuotų vietos projektų vidutinė balų suma buvo 82 (žr. 20 lentelė). Tai rodo, kad vidutiniškai vietos projektai neatitiko vieno atrankos kriterijaus. Kauno r. VVG teritorijoje 21% vietos projektas atitiko visus atrankos kriterijus, daugiau kaip 90 balų surinko 43% vietos projektų. Tai rodo, kad vietos gyventojų aktyvinimo veiksmų dėka, buvo finansuota santykinai daug vietos projektų, kurie atitiko beveik visus jiems keliamus atrankos kriterijus.

Siekiant pagerinti Kauno r. VVG gyventojų aktyvinimą, kai kurių VVG nuomone⁴⁰, VVG administracijai reiktų surasti papildomai žmogiškųjų išteklių, kadangi esamiems darbuotojams, dėl biurokratinio aparato, pritrūksta laiko gyventojų aktyvinimui. Todėl papildomas VVG veiklos ir Kauno r. VVG gyventojų aktyvinimui skirtas finansavimas dar labiau pagerintų šių priemonių rezultatyvumą.

Apibendrinant pastebima, kad Kauno r. VVG per mokymus, informacinius renginius, diskusijas ir vietos projektų veiklas pritraukė daugiau kaip 7,2 tūkst. dalyvių, o tai sudarė daugiau kaip 8% VVG teritorijos gyventojų. Informacija ir straipsniai apie VVG veiklas, renginius, vykdomus projektus buvo skelbiami daugiausiai internetiniame puslapyje www.kaunorvvg.lt bei Facebook paskyroje. Vien Facebook paskyroje per 2016–2020 metų laikotarpį buvo patalpinta beveik 800 žinučių su informacija, aktualia vietos gyventojams. VVG teritorijos vietos projektų kokybė siekė 82 balus. Remiantis tuo, teigiama, kad Kauno r. VVG gyventojų aktyvinimo priemonės buvo pakankamos ir rezultatyvios.

⁴⁰ VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.

4 IŠVADOS IR PASIŪLYMAI LAIKOTARPIUI PO 2020 M.

(1.1.) Kiek VPS įgyvendinimo metu užtikrintas LEADER metodo taikymas pagal 7 jo principus („iš apačios į viršų“, teritorinės strategijos, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė, integruotos ir daugiasektorinės strategijos, tinklų veiklos, inovacijų ir bendradarbiavimo)?

Kauno r. VVG užtikrino LEADER metodo taikymą pagal septynis jo principus VPS įgyvendinimo metu. Kauno r. VVG per 2016-2020 metus, įgyvendindama VPS, puikiai laikėsi „iš apačios į viršų“ (0,15)⁴¹, vietos finansavimo ir valdymo (1,72) bei tinklaveikos ir bendradarbiavimo principų (1,00), gerai išnaudojo partnerystės (0,91) ir teritorinį (0,65) principus, o vidutiniškai sekėsi su inovacijų (0,48) ir integruotumo (0,37) principais.

LEADER **teritorinio principo** įgyvendinimas buvo vertinamas atsižvelgiant į vietos projektų teritorinės aprėpties laipsnį (VVG teritorijos seniūnijų lygiu), vietos išteklių panaudojimo lygį, informacijos apie vietos išteklius prieinamumą bei vietos projektų išlaidų sumą vienam vietos specifiniam pranašumui ir išskirtinumui. Iki 2020 m. pabaigos patvirtinti vietos projektai apėmė 2/3 Kauno r. seniūnijų, o atsižvelgus į vietos projektų partnerių atstovaujamas seniūnijas, vietos projektai padengė beveik visą (95%) VVG teritoriją.

Iki 2020 m. pabaigos patvirtintuose Kauno r. VVG vietos projektuose buvo panaudota 33% visų VPS įvardintų Kauno r. išskirtinumų ir 22% Kauno r. specifinių pranašumų. 2/3 vietos projektų buvo siejami su Kauno r. VVG specifiniais pranašumais ar išskirtinumais, o jiems buvo skirta 76% visos vietos projektams skirtos paramos.

Kauno r. VVG manymu, vietos poreikiai ir ištekliai nesikeičia trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu, todėl informaciją apie vietos poreikius ir išteklius užtenka atnaujinti tik prieš rengiant naują VPS. Tai yra pasyvus požiūris į informacijos apie vietos išteklius rinkimą, apdorojimą ir pritaikymą. Viena vertus, vykdant vietos projektus, turėtų būti pasiekti VPS numatyti tikslai, t. y. patenkinti prioritetingi vietos plėtros poreikiai. Jeigu po VPS įgyvendinimo vietos poreikiai nepatenkinami, tai gali būti ženklas, kad vietos plėtros procesas nėra efektyvus. Todėl efektyviai įgyvendinant VPS priemones, vietos poreikiai turėtų keistis. Kita vertus, pereinant prie skaitmeninės visuomenės ir skaitmeninės ekonomikos modelio, informacija apie vietos išteklius ir poreikius taps vienu vertingiausių vietos išteklių. Trečia, 2020 m. prasidėjusi pandemija, stipriai pakoregavo visuomenės gyvenimą, vietos poreikius, galimybes ir trūkumus. Todėl aktyvus požiūris į duomenų apie vietos išteklius ir poreikius rinkimą, apdorojimą bei panaudojimą yra svarbi prielaida ne tik LEADER metodo sėkmingam taikymui vietos plėtroje, bet ir pačiam vietos plėtros gyvybingumui.

Kauno r. VVG teritorinio principo įgyvendinimo rezultatyvumas 2016-2020 m. buvo vidutinis (koeficientas lygus 0,65). Jeigu atsirastų aiškios ir tiesioginės vietos projektų sąsajos su Kauno r. VVG teritorijos specifinių pranašumų ir išskirtinumų, kurie įvardinti VPS, panaudojimu, didesnė paramos dalis būtų panaudojama tinkamam vietos išteklių išnaudojimui bei didesnės pridėtinės vertės kūrimui Kauno r. VVG teritorijoje, teritorinio principo rezultatyvumas pagerėtų.

Teritorinio principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG teritorijoje yra geras. Vidutiniškai vienam Kauno r. VVG teritorijos specifiniam pranašumui ar išskirtinumui per vietos projektus teko beveik 585 tūkst. Eur investicijų, iš kurių 71,6% buvo ES ir valstybės biudžeto parama. Palyginimui, Alytaus r. VVG teritorijos specifiniam pranašumui ar išskirtinumui per vietos projektus teko beveik 150 tūkst. Eur investicijų, o Šilutės r. VVG – 192 tūkst. Eur.

⁴¹ Principo „iš apačios į viršų“ koeficientas skiriasi nuo kitų principų rezultatyvumo koeficientų tuo, kad jis yra paremtas VVG, bendradarbiavimo ir vietos projektų renginių dalyvių dalimi nuo visų VVG teritorijos gyventojų, taigi, praktiškai šis rodiklis negali būti arti 1 (t. y. 100%). Šis koeficientas yra geras rodiklis, jei jis yra >0,10.

Atsižvelgiant į tai, kad teritorinio principo įgyvendinimo rezultatyvumas ir efektyvumas Kauno r. VVG teritorijoje buvo geras, daroma išvada, kad Kauno r. VVG užtikrino LEADER teritorinio principo taikymą VPS įgyvendinimo metu.

Kauno r. VVG užtikrino **„iš apačios į viršų“ principo** taikymą VPS įgyvendinimo metu. Kauno r. VVG veiklose, Kauno r. VVG vykdyto tarptautinio projekto ir VVG teritorijoje vykdytų vietos projektų veiklose dalyvavo 8,3% VVG gyventojų. VVG užtikrino visų trijų sektorių atstovų dalyvavimą sprendimų priėmimo procesuose tiek VVG narių visuotiniuose susirinkimuose, tiek Kauno r. VVG valdyboje, tiek VPS įgyvendinimo stebėsenos grupėje. Atsižvelgdama į vietos gyventojų teikiamas pastabas ar siūlomas idėjas, VVG skatino ilgalaikį vietos gyventojų įsitraukimą į vietos plėtros procesus, taip užtikrindama, kad vietos plėtra iš tikrųjų būtų inicijuota bendruomenės. Gyventojų aktyvumo (įsitraukimo) laipsnis Kauno r. VVG buvo puikus (0,14), kadangi santykinai didelė (7,8%) VVG teritorijos gyventojų dalis dalyvavo vietos projektų renginiuose, ypač daug (66%) jaunimo buvo įsitraukę į veiklas, daugiau kaip 70 savanorių padėjo vykdyti projektus.

Analizuojant „iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimo efektyvumą, nustatyta, kad Kauno r. VVG teritorijoje vienam gyventojui suaktyvinti per 2016-2020 m. laikotarpį vidutiniškai panaudojo 137 Eur. (palyginimui, Alytaus r. VVG skyrė 310 Eur, o Šilutės r. VVG – 552 Eur). Remiantis tuo, daroma išvada, kad „iš apačios į viršų“ principo taikymas Kauno r. VVG buvo rezultatyvus ir efektyvus.

Kauno r. VVG užtikrino LEADER **partnerystės principo** taikymą VPS įgyvendinimo metu. VVG narių nuomone, VVG sudaryta palanki darbo atmosfera (4,5 balo iš 5), kurioje galima su pasitikėjimu dalintis savo pažiūromis, idėjomis, pastabomis (4,6 balo iš 5), o problemos ir konfliktai sprendžiami konstruktyviai (4,4 balo iš 5). Tiesa, visuotinių narių susirinkimų lankomumas siekia 60% narių, o valdybos posėdžių lankomumas – 79%. Be to, nustatyta daug atvejų (39%), kai sprendimai Kauno r. VVG valdyboje buvo priimami vieno iš sektorių įtakai esant didesnei nei rekomenduojama, tačiau vidutiniškai sektorių atstovavimo proporcijos buvo išlaikomos. Partnerystės principo įgyvendinimo rezultatyvumas yra labai geras (koeficientas – 0,91). LEADER metodo indėlis į partnerystę tarp vietos gyventojų ir organizacijų buvo reikšmingas (3,3 balo iš 4). Taigi partnerystės principo efektyvumas buvo geras.

Kauno r. VVG užtikrino LEADER **inovatyvumo principo** taikymą VPS įgyvendinimo metu. VVG duomenimis,⁴² 2016-2020 m. buvo vykdomi 8 vietos projektai, kurie prisidėjo prie inovacijų ir naujų technologijų diegimo VVG teritorijoje. Be to, VVG skatino inovatyvumo požiūrio laikytis visuose vietos projektuose ir VPS įgyvendinimo veiklose. Kauno r. VVG teritorijoje buvo diegiamos visų tipų inovacijos (produkto, technologijos, valdymo). Kauno r. VVG inovacijų principas buvo įgyvendintas 48% (rezultatyvumo koeficientas – 0,48). Labiausiai prie to prisidėjo aktyvi inovacijų ir gerosios praktikos sklaida bei inovatyvių technologijų naudojimas komunikacijoje ir demonstracijose. Didžiausias trūkumas, įgyvendinant inovacijų principą Kauno r. VVG, yra santykinai mažos investicijos į inovacijas (2,6%) bei santykinai mažas projektų su inovacijomis skaičius (29,6%). Investicijų į inovacijas suma vidutiniškai viename vietos projekte siekė 7,7 tūkst. Eur, todėl inovacijų principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG teritorijoje laikomas vidutiniu.

Siekiant pagrįsti, kad vietos projekto įgyvendinimo metu įsigyta technologija ar kuriamas produktas (paslauga) yra inovatyvi, reikia pateikti pagrindimą, kurį vėliau dažniausiai analizuoja VVG darbuotojai ir pateikia savo išvadą projektų atrankos komisijai. Tai yra gana specifinis darbas, reikalaujantis atitinkamos kompetencijos ir laiko. Projektų inovatyvumo vertinimas būtų daug paprastesnis, jei tam būtų suformuota speciali nacionalinė ekspertų (konsultantų) grupė, kuri galėtų teikti išvadas dėl technologijos, produkto ar valdymo inovacijos lygio. Tokiu būdu būtų sutaupoma daug darbo laiko VVG administracijoje, vertinimas būtų profesionalesnis, o visas procesas ir rezultatas efektyvesnis.

⁴² VVG ŽŪM pateikti duomenys pagal Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių 6 priedą.

Kauno r. VVG užtikrino LEADER **integruotumo principo** taikymą VPS įgyvendinimo metu. Vietos projektuose keliami uždaviniai buvo sprendžiami dalyvaujant kelių sektorių atstovams, taip integruotai sprendžiant vietos projektuose iškeltus uždavinius. Kauno r. VVG teritorijoje 27 projektai buvo vykdomi kartu su partneriais. Tai sudarė 57% visų Kauno r. VVG vietos projektų (palyginus su 37% visoje Lietuvoje).

Integruotumo principo įgyvendinimo rezultatyvumas siekė 43% (rezultatyvumo koeficientas – 0,43). Principo įgyvendinimo rezultatyvumą blogino santykinai nedidelis investicijų integruotumas (38,3%), t. y. tik kiek daugiau nei 1/3 investicijų buvo investuojamos daugiasektoriniu būdu (projektą vykdant kartu su vienu ar keliais partneriais). Vidutinė Kauno r. VVG su partneriais vykdomų vietos projektų vertė buvo beveik 70 tūkst. Eur (palyginimui, Alytaus r. VVG – 87 tūkst. Eur, o Šilutės – 58 tūkst. Eur).

Veiksmų integruotumas yra vienas iš sunkiausiai įgyvendinamų principų LEADER programoje. Pareiškėjams sudėtinga parengti integruotų vietos projektų paraiškas. Be to, Kauno r. VVG teritorijoje nėra poreikio įgyvendinti integruotus vietos projektus, nes idėjai įgyvendinti reikia finansavimo pagal skirtingas VPS priemones ir veiklos sritis. Lengviau tai padaryti finansuojant kelis paprastus projektus. Siekiant dar efektyviau išnaudoti vietos projektų tarpusavio integruotumą, reikia numatyti papildomas finansines paskatas tokiems projektams ar projektų grandinėms (sekoms) (t. y. kai vietos projektai naudojami jau įgyvendintų vietos projektų rezultatais), parengti papildomas instrukcijas, kaip rengiant VPS turėtų būti planuojamos daugiasektorinės VPS priemonės ir veiklos sritys.

Kauno r. VVG užtikrino LEADER **tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo** taikymą VPS įgyvendinimo metu. Per 2016-2020 metų laikotarpį Kauno r. VVG vykdė vieną tarptautinio ir tris teritorinio bendradarbiavimo projektus, aktyviai dalyvavo svarbiausių kaimo plėtros, kaimo bendruomenių ir LEADER metodo tinklinių organizacijų veiklose. Taip pat buvo bendradarbiaujama su VDU Žemės ūkio akademija, išorės ekspertais ir konsultantais. Be to, Kauno r. VVG ne tik įdiegė kitų VVG gerosios praktikos pavyzdžius savo teritorijoje, bet ir pasidalijo savo gerosiomis praktikomis su vietos bendruomenėmis bei kitomis VVG. Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principo įgyvendinimo rezultatyvumas Kauno r. VVG siekė 90% (rezultatyvumo koeficientas – 0,90). Daugiau kaip 70% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų mano, kad bendradarbiavimas su Lietuvos ir užsienio partneriais buvo naudingas. Remiantis analizės rezultatais, daroma išvada, kad tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas Kauno r. VVG įgyvendintas rezultatyviai ir efektyviai.

Remiantis tyrimo metu atlikta Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų apklausa, nustatyta, kad tarptautinio bendradarbiavimo projektų parengimas ir įgyvendinimas užima per daug laiko. Be to, yra sudėtinga sugalvoti bendrą projekto idėją, trūksta lėšų pareiškėjo įnašui padengti (kai pareiškėjo įnašas reikalingas), o reikalingi partneriai nėra tinkami pagal Lietuvoje taikomas įgyvendinimo taisykles. Kauno r. VVG yra aktualūs tam tikro pobūdžio projektai, tačiau jie neatitinka įgyvendinimo taisyklių reikalavimų.

Kauno r. VVG užtikrino LEADER **vietos finansavimo ir valdymo principo** taikymą VPS įgyvendinimo metu. Kauno r. VVG teritorijoje vykdytų vietos projektų partnerių įnašai (4,6% visų Kauno r. VVG vietos projektų išlaidų) ir kiti finansavimo šaltiniai (2,6% visų Kauno r. VVG vietos projektų išlaidų) iki 2020 m. pabaigos sudarė dvigubai didesnę dalį nei vidutiniškai Lietuvoje (atitinkamai, 1,6% ir 1,8%). Tai rodo, kad kitų finansavimo šaltinių pritraukimas vietos plėtros projektams finansuoti buvo rezultatyvus (vietos finansavimo ir valdymo principo koeficientas – 1,72, ir kadangi jis yra didesnis už vienetą, tai reiškia, kad Kauno r. VVG rezultatai buvo geresni nei vidutiniškai Lietuvoje). Paramos lėšų dalies vietos projektų išlaidose Kauno r. VVG lyginant su nacionaliniu vidurkiu koeficientas buvo 1,0, todėl vietos finansavimo ir valdymo principo įgyvendinimo efektyvumas Kauno r. VVG yra vidutinis.

(3.1.) Ar parama, teikta taikant LEADER metodą, sukūrė papildomą pridėtinę vertę lyginant su parama, teikta pagal kitas Programos priemones įprastu būdu? Jeigu taip, tai kokiais aspektais

(pvz., kuriant socialinį kapitalą ir (ar) stiprinant daugiapakopį valdymą, ir (ar) didesniais rezultatais ir poveikiu) ir kokie veiksmai ir (ar) įgyvendinti projektai tai lėmė?

Parama, taikant LEADER metodą, sukūrė papildomą pridėtinę vertę lyginant su parama, teikta pagal kitas Programos priemones įprastu būdu šiais aspektais:

- 1) **Formuodama vietos gyventojų požiūrį ir kultūrą į vietos plėtros procesus.** LEADER metodas skatina, o kartu ir reikalauja laikytis septynių principų rinkinio, o tai formuoja naują, sistemine, kompleksinę, daugiasektorinę, gyventojus aktyvinančią ir vietos išteklius tinkamai naudojančią veikimo kultūrą, kur įvairių interesų derinimas bei efektyvus išteklių naudojimas, siekiant gražios ateities savo kraštui, yra veikimo norma ir būtinybė, o ne siekiamybė. Kauno r. VVG teritorijoje per 2016-2020 metus buvo suaktyvinta daugiau kaip 8% vietos gyventojų, dauguma jų – vietos jaunimas.
- 2) Dėl vietos gyventojų padidėjusio įsitraukimo ir bendradarbiavimo jų požiūris į savo vietovės ateitį pagerėjo. Didesnis pasitikėjimas savo jėgomis, aktyvus bendradarbiavimas bei dalijimasis žiniomis, gerąją praktika ir įvairia patirtimi, užtikrino ilgalaikius ES ir valstybės paramos vietos plėtrai efektus, kurių nebūtų galėjusi taip efektyviai užtikrinti parama, teikiama pagal kitas KPP priemones.
- 3) 86% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų manė, kad LEADER metodu įgyvendinamų projektų vykdytojų įsipareigojimai prieš vietos bendruomenę pasiekti užsibrėžtų rezultatų didino jų sąžiningumą ir atsakomybę prieš VVG teritorijos gyventojus.
- 4) **Tinkamiau išnaudojant vietos specifinius pranašumus ir išskirtinumus.** Daugiau kaip 3/4 ES ir valstybės biudžeto paramos buvo skirta vietos projektams, kurie buvo siejami su Kauno r. VVG teritorijos specifinių pranašumų ar išskirtinumų išnaudojimu.
- 5) 90% Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų manė, kad vietos projektai labiau prisideda prie vietos poreikių tenkinimo, o vietos projektų rezultatai geriau dera su kitais VVG teritorijoje vykdomų projektų rezultatais. 70% apklausoje dalyvavusių Kauno r. VVG narių ir administracijos darbuotojų manė, kad vietos projektų rezultatai išlieka ilgiau ir pasibaigus finansavimui.
- 6) Vykdamas vietos projektus Kauno r. VVG teritorijoje, buvo skatinamos inovacijos, bendradarbiavimas, prisidėjimas prie vietos plėtros savanorišku darbu (beveik 80 savanorių dalyvavo vietos projektų įgyvendinime). Kauno r. VVG teritorijoje raginimas diegti inovacijas lėmė tai, kad vietos projektų įgyvendinimo patirtis sudarė sąlygas plačiau taikyti įvairias inovacijas kaimo vietovėse.
- 7) Visi Kauno r. VVG nariai ir administracijos darbuotojai manė, kad LEADER metodu įgyvendinami vietos projektai labai prisidėjo prie kaimo infrastruktūros patrauklumo, kultūros paveldo ir tradicijų išsaugojimo, gamtos įvairovės puoselėjimo.
- 8) **VVG kaip vietos plėtros procesų aktyvintojo (animatoriaus) vaidmuo.** Aukšti skaidrumo ir inovatyvumo standartai kelia iššūkių esamai vietos bendruomenei, o tai skatina dar daugiau sužinoti, pažinti ir drąsiau veikti. Kauno r. VVG narių ir administratorių apklausa parodė, kad didžiausi sunkumai, su kuriais susiduria VVG savo veikloje, yra administracinė našta bei inovacijų vertinimas. Nežiūrint į tai, yra pasitikima VVG veikla, o VVG nariai ir darbuotojai susilaukia pripažinimo vietos bendruomenių tarpe. VVG priimamų sprendimų maksimalus viešinimas, efektyvios informacijos sklaidos užtikrinimas, vienodų sąlygų visiems sudarymas yra neabejotinas Kauno r. VVG specifinis pranašumas valdymo srityje, kuris formuojamas jau daugiau kaip dešimtmetį ir kurio potencialas vis efektyviau išnaudojamas.
- 9) Net 90% apklausoje dalyvavusių Kauno r. VVG narių manė, kad LEADER metodas padėjo suderinti vietos gyventojų ir skirtingų sektorių interesus, palengvino vietos gyventojų, verslo ir vietos valdžios veiksmų koordinavimą, didino sprendimų priėmimo skaidrumą.
- 10) Dažnai administracinė našta ir finansinių išteklių trūkumas lėtina esamo vietos potencialo išnaudojimą, tačiau besiformuojantis požiūris, gebėjimai ir atsakomybė ilgainiui mažina šių kliūčių svarbą. Per 2016-2020 metus Kauno r. VVG reguliariai organizavo mokymus, skatino dalyvauti kitų organizacijų mokymuose, teikė individualias konsultacijas potencialiems pareiškėjams ir projektų vykdytojams. Tokiu būdu buvo ieškoma naujų, alternatyvių sprendimų

vietos projektų pareiškėjų įnašui padengti, o taip pat spręsti susidarančias administracines kliūtis, taip mažinant administracinę našta visiems kaimo plėtros proceso dalyviams.

(1.1.4.) Ar VVG skyrė pakankamai dėmesio ir priemonių aktyvindamos vietos gyventojus ir ugdydamos savo bei potencialių pareiškėjų įgūdžius, žinias?

Kauno r. VVG skyrė pakankamai dėmesio ir priemonių aktyvindama vietos gyventojus bei ugdydama potencialių pareiškėjų žinias bei įgūdžius. Į vietos projektų ir tarptautinio bendradarbiavimo projekto „Jie skrenda“ veiklas Kauno r. VVG teritorijoje buvo įtraukta daugiau kaip 6,5 tūkst. dalyvių. Tai sudarė 8% visų VVG teritorijos gyventojų. Dalyviai buvo įtraukiami į edukacinius renginius, seminarus, stovyklas, sporto renginius ir pan., kurių metu buvo skiriama dėmesio socialinių kompetencijų, lyderystės ir pilietiškumo ugdymui, krikščioniškų vertybių puoselėjimui. VVG organizuotuose mokymuose potencialiems pareiškėjams 2016-2020 m. dalyvavo 620 dalyvių. Be to, VVG nuolat rengė įvairius informacinius renginius, susitikimus, teikė individualias konsultacijas nuotoliniu būdu ir savo patalpose, rengė ir platino informaciją apie VPS įgyvendinimą ir kvietimus teikti paraiškas vietos spaudoje bei interneto puslapiuose (Kauno r. VVG interneto svetainėje ir Kauno r. VVG Facebook paskyroje).

(2.6.) Ką reikėtų pakeisti, supaprastinti siekiant padidinti teikiamos paramos veiksmingumą ir efektyvumą?

Įvertinus Kauno r. VVG LEADER principų įgyvendinimo rezultatyvumą ir efektyvumą, teikiami šie pasiūlymai:

- 1) Teritorinio principo rezultatyvumą pagerintų aiškesnės vietos projektų sąsajos su Kauno r. VVG teritorijos specifiniais pranašumais ir išskirtinumais, taip užtikrinant investicijų į vietos plėtrą tęstinumą ir vietovės didesnės pridėtinės vertės kūrimą. Didesnė dalis vietų projektų, išnaudojančių vietos specifinius pranašumus ir išskirtinumus, padidintų teritorinio principo rezultatyvumą ir efektyvumą.
- 2) Gerinant skaitmeninimą Kauno r. VVG teritorijoje, siūloma investuoti į VVG duomenų bazę, kurioje būtų kaupiami visi prieinami duomenys apie vietos išteklius ir poreikius. Turint tokią duomenų bazę, būtų galima sudaryti tikslesnius vietos poreikių ir vietos išteklių vertinimus bei operatyviau ir tiksliau nukreipti intervencijas ten, kur jų labiausiai reikia.
- 3) Siekiant pagerinti vietos gyventojų aktyvumo (įsitraukimo) laipsnį, o taip pat ir principo „iš apačios į viršų“ rezultatyvumą bei efektyvumą, reikia pagerinti suaktyvintų vietos gyventojų registrą. Informacija apie renginiuose dalyvavusius vietos gyventojus sudarytų prielaidas tiksliai nustatyti aktyvių gyventojų skaičių, jų dinamiką, tikslinių grupių pasiekiamumą, vietos poreikių aktualumą ir interesų įvairovę. Toks registras padidintų VVG dėmesį gyventojų aktyvinimo rezultatyvumui.
- 4) Siekiant pagerinti Kauno r. VVG vietos projektų inovatyvumo lygį, reikėtų įvesti privalomą vietos projekto atrankos kriterijų – inovaciją vietos lygiu, kai investicijos į inovaciją sudarytų bent 30% visų vietos projekto išlaidų. Inovacija yra vienas iš svarbiausių šaltinių, užtikrinančių gyvybingą ir tvarią vietos plėtrą ilgame laikotarpyje. Žinoma, vietos projektas su inovacija yra didelis iššūkis Kauno r. VVG teritorijoje, tačiau efektyvus vietos gyventojų aktyvinimas, integruotų sprendimų tarp partnerių iš skirtingų sektorių konstruktyvi paieška bei efektyvus vietos finansavimo galimybių išnaudojimas gali įveikti šį iššūkį, o kartu ir labai pagerinti Kauno r. VVG inovacinius gebėjimus bei LEADER inovacijų principo rezultatyvumą bei efektyvumą VVG teritorijoje.
- 5) Siekiant didesnio integruotumo principo rezultatyvumo Kauno r. VVG teritorijoje, reikia papildomai skatinti vietos projektų pareiškėjus į vietos projektus įtraukti partnerius iš kitų sektorių, kurių įnašas būtų svarbus vietos projektų rezultatams. Didesnis partnerių iš skirtingų sektorių skaičius pagerintų ir Kauno r. VVG vietos projektų daugiasektoriškumą, ir palengvintų vietos projektui reikalingo įnašo padengimą.

- 6) Teikiamos paramos veiksmingumas ir efektyvumas padidėtų, jei būtų nustatyti konkretūs LEADER metodo taikymo rezultatyvumo ir efektyvumo vertinimo kriterijai (rodikliai), kurie galėtų būti bendri visoms VVG ir specialūs, prisitaikant kiekvienai VVG pagal savo poreikius. Pagal bendruosius rodiklius būtų galima sudaryti atskirų LEADER principų įgyvendinimo rezultatyvumo ir efektyvumo vertinimo indeksus, kuriuos vėliau apjungti į bendrą LEADER indeksą. Sukūrus LEADER įgyvendinimo vertinimo rodiklių sistemą, būtų galima tikslingai ir sistemingai rinkti, kaupti, analizuoti ir naudoti šiems rodikliams reikalingus duomenis. Tai sudarytų prielaidas operatyviai atlikti tikslią vietos plėtros procesų analizę ir stebėti pokyčius, o kaupiami duomenys galėtų tapti vienu iš vertingiausių vietos išteklių. LEADER metodo įgyvendinimo rezultatyvumo ir efektyvumo vertinimo rodikliai palengvintų VPS rengimą, o taip pat didintų LEADER programai skiriamos paramos efektyvumą.
- 7) Teikiamos paramos veiksmingumas ir efektyvumas padidėtų, jei vietos projektų kokybė (Kauno r. VVG atveju 2016-2020 m. ji vidutiniškai siekė 82 balus iš 100) būtų pagerinta. Projektų kokybė gali būti skatinta per paramos intensyvumo sumažinimą, jeigu vietos projektas surenka mažiau balų. Sutaupytos ES ir valstybės biudžeto lėšos galėtų būti panaudojamos kitiems vietos projektams finansuoti, arba perkeliamos į specialiai suformuotą nacionalinį „efektyvumo“ rezervą, iš kurio galėtų būti finansuojami kitų Lietuvos VVG vietos projektai, kurių kokybė būtų 100 balų.

(4.1.) Ką ir kaip reikėtų tobulinti siekiant efektyvaus, ilgalaikio ir tvaraus poveikio skatinant bendruomenių inicijuotą vietos plėtrą?

Efektyvus, ilgalaikis ir tvarus BIVP skatinimo poveikis atsiranda iš šių šaltinių:

Paramos panaudojimo vietos specifinių pranašumų ar išskirtinimų geresniam išnaudojimui. Kauno r. VVG teritorijoje 2/3 vietos projektų buvo siejami su Kauno r. VVG teritorijos specifinių pranašumų ir išskirtinimų panaudojimu. Siekiant šį rodiklį pagerinti, tikslinga vietos projektams taikyti papildomą atrankos kriterijų, pagal kurį projekto rezultatai būtų susieti su vietos specifinių pranašumų ar išskirtinimų panaudojimu.

Inovacijų diegimo. Apie 30% Kauno r. VVG vietos projektų buvo su inovacijomis vietos lygiu ir tik 2,6% investicijų teko pačioms inovacijoms. Siekiant pagerinti BIVP skatinimo poveikį, tikslinga taikyti papildomas ar specialias sąlygas vietos projektams, kad jie atitiktų inovatyvumo kriterijų. Taip pat svarbu plėtoti tiek vietos gyventojų gebėjimus diegti inovacijas, tiek pačios Kauno r. VVG gebėjimus aktyvinti gyventojus inovatyvioms investicijoms. Pavyzdžiui, Kauno r. VVG interneto puslapyje gali būti speciali skiltis, kurioje būtų koncentruotai viešinama informacija apie vietos projektų ar kitas inovacijas Kauno r. VVG teritorijoje bendrai apie kaimo vietovių vystymui aktualias inovacijas.

Integruotų veiksmų, kurių grandinė formuoja naujus vietos specifinius pranašumus. Kelių vietos projektų apjungimas į vieną grandinę sudaro sąlygas mažomis investicijomis pasiekti didesnių rezultatų (sinergijos efektą). Kauno r. VVG teritorijoje integruotų projektų per 2016-2020 metus nebuvo. Siekiant paskatinti vietos projektų grandines, galima numatyti papildomą atrankos balą už tai, kad vietos projektas naudoja ankstesnių vietos projektų rezultatus.

(4.2.) Ką ir kaip reikėtų tobulinti/keisti siekiant skatinti VVG teikti paramą efektyvioms, tvarioms intervencijoms, atsižvelgiant į BŽŪP po 2020 m. tikslus?

BŽŪP po 2020 m. keliami 9 konkretūs ir vienas kompleksinis tikslas, pagal kuriuos VVG turi būti skatinamos gerinti ūkininkų padėtį vertės grandinėje (c tikslas), pritraukti ir išlaikyti jaunuosius ūkininkus ir sudaryti palankesnes sąlygas verslo plėtrai kaimo vietovėse (g), skatinti užimtumą, ekonomikos augimą, lyčių lygybę, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant bioekonomiką ir tvarią miškininkystę (h) bei modernizuoti sektorių, kaupiant žinias ir keičiantis jomis, diegiant inovacijas ir gerinant skaitmeninimą žemės ūkyje ir kaimo vietovėse, taip pat skatinant jų praktinį taikymą (kompleksinis tikslas).

VVG ir naujo laikotarpio VPS Lietuvoje galėtų prisidėti prie šių Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023-2027 m. strateginio plano⁴³ poreikių:

- 1) skatinti ūkių bendradarbiavimą, apsirūpinant ištekliais, plėtojant produkcijos perdirbimą, organizuojant logistiką ir rinkodarą (c.1);
- 2) paskatinti ūkio subjektus perdirbti ūkiuose užaugintą produkciją ir įsitraukti į vietinę maisto sistemą ir trumpas maisto teikimo grandines (c.2);
- 3) skatinti ūkio subjektus gaminti tautinio paveldo produktus (c.7);
- 4) skatinti verslų kūrimąsi kaime (g.3);
- 5) remti kaimo gyventojų ir kaimo bendruomenių verslo iniciatyvas (h.1);
- 6) užtikrinti bendruomenių inicijuotos vietos plėtros tęstinumą, sprendžiant kaimo gyventojų užimtumo ir socialinės įtraukties iššūkius (h.2);
- 7) užtikrinti, kad kaimo gyventojų gyvenimo sąlygos atitiktų aplinkos, saugos ir sveikatos reikalavimus (h.3);
- 8) gerinti kaimo vietovių pasiekiamumą užtikrinančią susisiekimo infrastruktūrą, spartinti viešųjų paslaugų perkėlimą į elektroninę erdvę (h.4);
- 9) skatinti bioekonomikos verslus (h.5);
- 10) skatinti pažangių kaimų kūrimąsi (h.6).

Kauno r. VVG 2020 m. pradėjo įgyvendinti teritorinio bendradarbiavimo projektą „Pažangaus kaimo tinklaveikos kūrimas“, pagal kurią Kauno r. VVG teritorijos kaimo bendruomenės turėtų pasirengti pažangaus kaimo strategijas. Siekiant efektyviau prisidėti prie Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023-2027 m. strateginio plano poreikio skatinti pažangių kaimų kūrimąsi (h.6), siūloma suformuoti atskirą LEADER programos pagalbinę priemonę, pagal kurią parama būtų skiriama pažangaus kaimo strategijoms įgyvendinti, vadovaujantis LEADER metodu.

Be to, siekiant efektyviau įgyvendinti pažangaus kaimo viziją Kauno r. VVG teritorijoje, o taip pat ir efektyviau prisidėti prie BŽŪP po 2020 m. kompleksinio tikslo gerinti skaitmeninimą kaimo vietovėse, siūloma sustiprinti Kauno r. VVG infrastruktūrą, reikalingą informacijos apie vietos išteklius (gamtinius, žmogiškuosius, socialinius ir kt.), vietos poreikius, medžiagų (angl. *materials flows*) ir finansų srautus rinkimui ir kaupimui. Investicijos į Kauno r. VVG teritorijos plėtros duomenis per artimiausią dešimtmetį gali tapti vieni vertingiausių vietos išteklių, kurių dėka Kauno r. VVG įgytų stiprų konkurencinį pranašumą.

Siekiant pagerinti Kauno r. VVG sąlygas efektyviau spręsti kaimo gyventojų užimtumo ir socialinės įtraukties iššūkius (h.2), siūloma skirti ne tik didesnę finansavimą vietos gyventojų aktyvinimo priemonėms, bet ir papildomą finansavimą vietos gyventojų, susiduriančių su struktūrinio nedarbo problema, aktyvaus pritaikymo prie darbo rinkos išlaidoms padengti. Tai galėtų būti specialus VVG administracijos darbuotojas, kuris rūpintųsi vietos gyventojų, kuriems sunkiausiai sekasi integruotis į darbo rinką, aktyvinimu. Struktūrinį nedarbą patiriančių vietos gyventojų aktyvinimas būtų papildoma priemonė, prisidedanti prie vietos užimtumo didinimo (kaip ir darbo vietų kūrimas) bei prie aktyvių darbo rinkos politikos priemonių, išnaudojanti LEADER metodo pranašumus, o pagalbą nukreipianti į labai konkretų vietos gyventoją.

⁴³ LAEI, 2020. Lietuvos žemės ūkio ir kaimo ekonominės, socialinės ir aplinkosauginės situacijos vertinimas. https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/BZUP_SP_SSGG_2021-04-16_ex-ante.pdf.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

- 1) ENRD, 2020a. Local partnerships: precious principles and concerns about the future. EU Rural Review: LEADER achievements, No.29. P.18. ENRD, 2020; European Commission Directorate-General for Agriculture and Rural Development Unit C.4. 2017. Guidelines. Evaluation of LEADER/CLLD. Brussels. P.78. ir kt.
- 2) Hellenic Ministry of Rural Development and Food. 2012. Clear rules and methodologies to ensure multi-sector integration in local strategies. Better LEADER practices for Local Development Strategies Across the EU. No. 3. European Network for Rural Development. [Interaktyvus] https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/assets/pdf/leader-tool-kit/infosheet/03_infosheet.pdf. Žiūrėta: 2021 m. kovo 25 d.
- 3) Kauno rajono 2016–2022 m. vietos plėtros strategija.
- 4) Kauno rajono 2016–2022 m. vietos plėtros strategijos įgyvendinimo stebėsenos grupės reglamentas, patvirtintas Kauno r. VVG valdybos 2017 m. sausio 30 d. posėdžio protokolu Nr. 113.
- 5) LAEI, 2020. Lietuvos žemės ūkio ir kaimo ekonominės, socialinės ir aplinkosauginės situacijos vertinimas. https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/BZUP_SP_SSGG_2021-04-16_ex-ante.pdf.
- 6) NMA, 2021. 2014–2020 KPP priemonės „LEADER“ veiklos sritis „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“ 2016–09–19. [Interaktyvus] <https://www.nma.lt/index.php/parama/lietuvos-kaimo-pletros-20142020-m-programa/statistika/9156#res>. Paskutinio atnaujinimo data: 2021 m. gegužės 5 d.
- 7) VVG Facebook paskyra, 2016–2020 metų laikotarpis.
- 8) VVG narių ir VVG administratorių apklausa, 2021 m. kovo 30 – balandžio 13 d.